

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 15.

Onsdagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att få meddela kammaren, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande Riksdagens arbete under närmaste tiden har beslutats, att sista arbetsplenum före påsk kommer att hållas fredagen i nästa vecka och, om så erfordras, även på lördagen, och att första arbetsplenum efter påsk blir fredagen den 28 mars med början kl. 12, då gemensamma omröstningar komma att företagas över till dess godkända voteringspropositioner. Under mellanliggande tiden komma inga andra ärenden att företagas till avgörande än sådana, som röra godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtande nr 36.

§ 3.

Till avgörande förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om införande av proportionellt valsätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

Ang. proportionellt valsätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 65, hade herrar *Kristensson* och *Persson* i Malmö hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta verkställa utredning om införande av proportionellt valsätt för val av revisorer jämte suppleanter att granska statsverkets, riks.

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

bankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning av den förevarande motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om och för Riksdagen framlägga förslag till införande av proportionellt val-sätt vid val av revisorer jämte suppleanter att granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Trygger, Clason, Bellinder, von Geijer, Kjellén, greve A. Hamilton, Nyström, Räf* och *Jönsson* i Slåtåker, vilka ansett, att motionen icke borde till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Nyström, som anförde: Herr talman! Den motion, som behandlas i detta konstitutionsutskottsbetänkande, avser, som vi nyss hörde, att vid val av statsrevisorer skulle användas den så kallade proportionella valmetoden. Detta innebär, att vid dessa val skulle icke vidare såsom hittills vardera kammaren ha lika behörighet och myndighet, utan valet skulle så att säga tagas från kamrarna och läggas i partiernas hand. Det vill med andra ord säga, att under det nu vardera kammarens majoritet bestämmer öfver kammarens statsrevisorer, skulle denna bestämmanderätt överlämnas åt det parti, som har majoritet i Riksdagen. Visserligen skulle även minoriteterna få rätt att insätta sina ombud, men de skulle aldrig kunna bli annat än minoriteten i statsrevisionen.

Nu anföres som stöd för denna reform, att det ju går till så vid utskottsvalen. Även där, i utskotten, är numera kamrarnas lika behörighet och myndighet ändrad, så att den kan anses tillintetgjord. Och då menar utskottet, att det är alldeles riktigt, att så sker också vid val av statsrevisorer. Ja, det är jag med om, ifall man kan visa, att statsrevisionen och Riksdagens utskott äro alldeles likartade till sin uppgift. Utskotten ha, som vi veta, att förbereda frågor, som Riksdagen avgör. Och det har ansetts riktigt, att vid ett sådant förberedande alla partier få ha sin röst med, få göra sin mening gällande så långt de kunna. Men hittills har det alltid varit en princip inom Riksdagen att icke utvidga denna proportionalism till utseende av sådana kommittéer, som icke äro beredande, utan i verkligheten beslutande eller verkställande.

Ännu år 1911, då Riksdagen skrev till Konungen om att det borde införas proportionella val även till utskott inom stadsfullmäktige och landsting, begränsades detta till sådana kommittéer och utskott, som voro förberedande, men alldeles icke till sådana, som hade verkställande eller beslutande myndighet.

Vad nu denna fråga hänger på är alltså, såsom jag nyss nämnde, huruvida det kan anses, att statsrevisionen är en förberedande eller en beslutande myndighet.

Om vi då tänka efter vad statsrevisionen har att göra, så är det givetvis icke dess uppgift att komma med några råd och förberedande utredningar till Riksdagen, utan Riksdagen har lämnat åt statsrevisionen att verkställa en uppgift, som Riksdagen själv icke kan fullgöra, nämligen att revidera statsräkenskaper. Statsrevisionen står således i det stycket i stället för Riksdagen. Den beslutar själv utan att höra Riksdagen om anmärkningar, och då dess betänkande alldeles icke, såsom t. ex. konstitutionsutskottets dechargebetänkande, kommer att underställas kammaren för beslutande om decharge, så kan här icke talas om något förberedande arbete. Det är visserligen sant, att dess anmärkningar gå till Riksdagen, men om man ser efter i 72 § riksdagsordningen, vad Riksdagen har att göra åt dem, så står det, att de skola överlämnas till vederbörande utskott för granskning och vidare behandling. Det är således vederbörande utskott, som har att över detta statsrevisionens beslut göra sina uttalanden till ledning för Riksdagen. Det är även här således i utskottet, som den förberedande uppgiften ligger, medan statsrevisionens egen uppgift är slut, då den avgivit sitt betänkande. Detta betänkande är ett uttryck för statsrevisionens mening, är ett statsrevisionens beslut och icke någon utredning för Riksdagen. Sålunda kan jag icke på grund av det, som är huvudpunkten i denna fråga, vara med om den tolkning, som utskottet har velat göra, då det säger, på flera ställen till och med, att det icke är någon skillnad mellan statsrevisionens uppgifter och utskottens.

Utskottet liksom motionärerna söker nu framdraga vissa andra skäl också, varför denna reform skulle vara önskvärd. Det framhålles t. ex. redan i motionen, att man skulle kunna tänka sig, om, som det heter, »tiderna växla och gammal praxis övergives», att ett majoritetsparti inom en kammare skulle kunna tillsätta alla kammarens revisorer utan att medgiva minoriteten någon rätt att sticka in någon av sina män. Om vi nu stanna inför denna i och för sig ganska oantagliga supposition, för vilken vi icke nu ha något stöd i verkligheten, så vill jag säga, att detta i själva verket från partisynpunkt är ganska likgiltigt. Det är nämligen klart, att om en kammare skulle göra på det viset, så skulle naturligtvis majoriteten i den andra kammaren, ifall den vore av annan politisk färg, handla på samma sätt,

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

(Forts.)

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

(Forts.)

och följaktligen skulle ena hälften av statsrevisionen vara uttryck för det ena majoritetspartiets uppfattning och den andra hälften för det andras, och följaktligen skulle, äfven om denna otroliga praxis en gång komme till användning, detta från parti-synpunkt icke vara av så stor betydelse, ty det måste från parti-synpunkt vara alldeles likgiltigt, om partiet tager sina ombud i statsrevisionen från den ena eller andra kammaren.

»Men», säga motionärerna, och utskottet går vidare på den vägen, »det kan hända, att det finnes samma majoritet i båda kamrarna, och således alla statsrevisorerna från såväl den ena som den andra kammaren tillhöra ett enda parti. Då har minoriteten ingenting att säga till om i statsrevisionen.» Ja, det är ju sant. Men jag vill påpeka, att om vi antaga den föreliggande motionen, komma vi i själva verket med ett enda steg just in i det förhållandet. Ty om det nu, som det måste finnas inom den valkorporation, som proportionellt tillsättes för att i sin ordning tillsätta statsrevisorer, finnes ett majoritetsparti, det vill säga ett parti, som är en mer än hälften, så tillsätter detta majoritetsparti majoriteten af statsrevisorerna. Men minoriteten har rätt att tillsätta ett mindre antal. Ja, det har den, men vad denna minoritet i statsrevisionen i verkligheten har för praktisk betydelse, se vi i 72 § R. O., där det förklaras, att allenast de anmärkningar, som statsrevisionen i sin helhet framställer, skola leda till vidare åtgärd, och enligt Hagmans kommentarer till regeringsformen har det varit häfd inom statsrevisionen, att reservationer få vidfogas revisionens betänkande endast med majoritetens samtycke. Jag vet icke, om den hävden obrottsligt hålles, men tydligt är, att den har goda skäl för sig, ty man kan tänka, att en statsrevisor i sin reservation kan blotta förhållanden och framkalla uppfattningar, som äro alldeles oriktiga och som sedermera revisionen får svara för. Det är således en riktig tanke denna, som enligt Hagman är häfd inom revisionen, att inga andra reservationer få framställas än de, som revisionen själf medgivit. Men även om man tänker sig, att en sådan reservation får göras, att man sålunda medgiver en minoritet rätt att framställa en anmärkning, så har den anmärkningen bra liten effekt, ty Kungl. Maj:t hänvisar icke reservationen till förklaring av vederbörande ämbetsverk, utan endast majoritetens beslut. Reservantens röst blir en ropandes röst i öknen. Det blir egentligen ingen effekt av vad han säger, därför att Kungl. Maj:t icke bryr sig om hans anmärkning, alldeles på samma sätt, som, då konstitutionsutskottets dechargebetänkande behandlas, statsråden icke besvara reservanternas anmärkningar.

Jag menar sålunda, att om denna reform genomföres, som här blivit föreslagen, så kommer i ett slag ett enda parti att utgöra majoritet uti statsrevisionen, och då kunna just sådana för

hållanden inträffa, som reservanternas måla ut som en tämligen osannolik framtidsutsikt under nuvarande ordning.

Jag tror mig sålunda ha någorlunda uppvisat, för det första att statsrevisionen icke är analog med utskotten, utan att statsrevisionen har en beslutande och — om man så vill säga — också en verkställande myndighet, då den nämligen verkställer uppdrag, som den fått av Riksdagen; att för det andra de olägenheter, som nu utmålas såsom möjliga med det nuvarande systemet, äro inga, så länge det finns olika majoritet i olika kamrar; och att för det tredje, om majoriteterna skulle ändras, så att det vore samma majoritet i bägge kamrarna, blir det icke värre i realiteten med det system vi ha, än det kan bli i morgon dag efter genomförandet av det förslag, som här framställles. Ty i bägge fallen kommer en given majoritet att bestämma revisionens hållning, och med den ställning, reservanternas inom statsrevisionen, är det för minoriteten egentligen mera en känslofråga än en maktfråga, om den skall sätta något vidare värde på att vara med i en så beskaffad statsrevision.

Nu har visserligen utskottet i slutet av sitt betänkande sagt något om att statsrevisorers rätt att göra anmärkning och avgiva reservation skulle garanteras och närmare utvecklas. Om man därmed menar, att det bör i lag sägas ifrån, att statsrevisorerna skola ha rätt att göra vilka reservationer de vilja, tror jag man vill bota ett ont med ett vida värre. Ty som jag nämnde, kan det tänkas och förekomma fall, då en statsrevisor, som inte har större grannligheten, kan genom sina anmärkningar vålla allvarliga olägenheter. Hos varje revisor fordrar man en viss hänsyn till utomstående. Det är ju möjligt, att revisorn icke alltid har en sådan. Men har han rätt att blotta allt, vad han får veta, utan att någon kan hindra honom, då kan det uppstå en ganska obehaglig situation.

Jag tror sålunda, att det här förslaget icke har några grunder för sig och att det innebär ett avvikande från den princip, Riksdagen hittills har följt, då det gällt bestämmandet av proportionellt valsätt till kommittéer och utskott, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare yttrade:

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har ju varit docent i statskunskap, och jag får för min del säga, att jag haft en stor respekt för docenter i statskunskap hittills, men ju mer jag hörde på hans anförande, dess mer förflyktigades denna respekt. Jag kan verkligen ej finna annat, än att hans anförande var ganska ologiskt från början till slut. Han påstod t. ex., att statsrevisionen var en

Ang. proportionellt valsätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.
(Forts.)

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.
(Forts.)

beslutande myndighet, och därför borde vi enligt hans mening ej ha proportionella val i detta fall. Utskotten äro icke beslutande myndigheter, påstod han, och därför hava vi proportionella val till dem. Huru förhåller det sig nu härvidlag? Vi kunna taga Riksdagens främsta utskott, nämligen konstitutionsutskottet, och vi finna då, att man tydligen i grundlagen sagt ifrån, att detta utskott har beslutandemakt självt. Vi kunna taga ett annat utskott, t. ex. bankoutskottet. Detta har precis liknande ställning i fråga om riksbanken och beslutar verkligen självt i avseende å densamma i vissa saker och är alltså en beslutande myndighet. Å andra sidan har ju statsrevisionen endast att till Riksdagen avlämna berättelse. Det argument, som sålunda här blivit framfört mot proportionella val till statsrevisionen på denna grund, kan jag ej finna annat än ha tillkommit väl sent, då högern icke framförde det, då det gällde införandet av proportionella val till Riksdagens utskott eller ens till Riksdagens kamrar, ty dessa äro väl, icke annat än jag kan finna, beslutande myndigheter.

Talaren yttrade vidare, att om ett parti skulle få majoritet i båda kamrarna, tillsatte det ju hela statsrevisionen. Ja, så är fallet under nuvarande förhållanden, men det är ju denna olägenhet, som skulle avhjälpas. Så säger han, att om minoriteten icke bleve företrädd, så vore det mera en känslofråga än en maktfråga. Nej, det är det ej, såsom utskottet sagt i sitt betänkande, ty det har uttryckligen sagt ifrån, att minoriteten i statsrevisionen skulle få sig tillerkänd reservationsrätt, och jag kan för min del icke finna, att olägenheterna af denna reservationsrätt skulle vara så stora, som talaren här utmålade. Riksdagen har ju helt nyligen gått med på den principen i fråga om aktiebolagslagen och infört minoritetsrevisorer där, som naturligtvis också ha reservationsfrihet. Och är det några missförhållanden inom statslivet, så gagnar det icke staten, om en majoritet kan undertrycka anmärkningar därom, utan nog gagnar det staten i allmänhet mera, om anmärkningarna kunna framställas. Äro de befogade, ja, då bör rättelse ske. Äro de däremot obefogade, reagerar nog samhället mot sådant, ifall det nämligen är sunt.

Visserligen påstod den föregående ärade talaren, att det inte var en maktfråga för högern att motsätta sig denna reform, men jag kan verkligen ändå icke finna annat, än att den litat helt och fullt på att den skall ha majoritet i ena kammaren och därför behärska just hälften av statsrevisionen och på det viset kunna trygga ett större inflytande öfver densamma, och därför har man nu icke velat taga konsekvenserna av införandet av ett system, som man förut varit med om. Nu är det icke tal om minoritetens rätt i någondera kammaren, såsom det var för ett par år sedan.

Herr talman! Då frågan ju redan är avgjord i Första kammaren, tjänar det icke mycket till att förlänga denna debatt, och jag skall därför be att helt kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

(Forts.)

Herr Nyström: Jag skall be att med några ord få besvara ett par anmärkningar, som den föregående talaren framförde. Han började med att förklara, att jag icke hade någon logik. Jag kunde icke riktigt uppfatta, på vad sätt han bevisade detta påstående i sitt anförande, och jag kan sålunda icke gå vidare in härpå. Däremot vill jag fråga, om han själv hade så mycket logik, då han åberopade, att Riksdagen var utsedd genom proportionella val. Det är ju en sak för sig, att en beslutande myndighet, en folkrepresentation — vare sig den är av kommunal eller riksrepresentativ art — utses genom proportionella val, och en annan sak är, om denna myndighet, som folket sålunda utsett, fattar beslut att överlämna den beslutande makten åt myndigheter, som äro proportionellt sammansatta. Detta har icke varit regel hittills, och det framhölls särskilt i 1911 års skrivelse, däri Riksdagen begärde, att inom de kommunala myndigheterna vissa utskott skulle väljas proportionellt, men gjorde den begränsningen, att det skulle gälla blott sådana utskott, som icke vore mera eller annat än förberedande utskott, och jag sökte ock i mitt förra anförande ådagalägga, att statsrevisionen icke är ett sådant förberedande utskott i någon mån. Nu anförde talaren, att bankoutskottet, och han kunde ha tillagt konstitutionsutskottet, vilka båda, utan all fråga ha en viss beslutande myndighet, dock väljas proportionellt. Men båda dessa utskott äro dock i huvudsak blott förberedande; endast i vissa undantagsfall äro de beslutande. Det har för övrigt anmärkts, som talaren väl vet, såväl i konstitutionsutskottet som häromdagen i Första kammaren, att det nog var ett misstag, då man bestämde, att dessa utskott, som ha beslutanderätt å Riksdagens vägnar, skulle väljas proportionellt. Jag vill icke understryka den tanken, därför att jag anser, att även konstitutionsutskottet och bankoutskottet i huvudsak äro utskott och endast i vissa undantagsfall ha en beslutande myndighet. Men detta gäller icke om statsrevisionen. Det är icke så med den, utan den är allt igenom en beslutande, verkställande myndighet. Den verksäller ett uppdrag, som Riksdagen givit den, och därför finnes det ingen analogi mellan dess tillsättande och å andra sidan utskottens tillsättande, vilket sker genom proportionellt val.

Vidare menade talaren, att det här egentligen var en maktfråga för högern, och att vi av denna orsak vore mot förslaget. Ja, jag anförde i början av mitt första yttrande, att det här var fråga om en maktsak. Det är avsikten med detta förslag att rubba den lika behörighet och myndighet kamrarna emellan,

Ang. proportionellt val-sätt vid val av statsrevisorer och suppleanter för dem.

(Forts.)

varom riksdagsordningen talar. Och det är ju då klart, att den kammare, som anser, att den kommer att lida på en sådan rubbning, sätter sig mot densamma. Den har också gjort det, och därför instämmer jag med den siste talaren, att då nu Första kammaren sagt sitt nej till denna reform, är det icke så värst mycket skäl att här riva upp någon längre debatt om densamma; men jag har emellertid velat framhålla, att den uppfattning, som präglat Första kammarens beslut, även har representanter i denna kammare.

Herr Cederborg: Med anledning av det anförande, som herr Nyström här hållit, skall jag be att få säga — även jag — några ord till förmån för den uppfattning, åt vilken utskottet givit uttryck.

Herr Nyström har icke i något av de anföranden, han här hållit, försökt bestrida, att — såsom det också på sin tid sades från honom och hans vänner — det var en åtgärd, förestavad av rättvisa och klokhet, då det proportionella valsättet infördes till vissa av Riksdagens utskott. Samma skäl fann Riksdagen sedan tala för att begära utsträckning av detta proportionella valsätt till de förberedande delegationerna inom vissa kommunala församlingar. Herr Nyström vill således icke, såsom åtskilliga av hans partivänner i Första kammaren, säga, att det var ett miss-tag man gjorde ur rättvisans synpunkt, då man införde detta, utan han går på en annan bog och söker visa, att statsrevisionen skulle vara en statskorporation med annan uppgift och av annan art än exempelvis Riksdagens utskott.

Herr Kristensson har redan påpekat, att åtminstone vissa av Riksdagens utskott ha beslutande myndighet i fullt lika stor omfattning, som någonsin kan sägas om statsrevisionen. Men jag tror, att detsamma kan sägas om alla utskott, om man nämligen vill gå så långt, som herr Nyström gör, i sina strävanden att uppvisa skillnaden. Han går så långt, att han anför som ett karakteristiskt kännetecken för statsrevisionens beslutande och verkställande egenskap, att den verkställer ett uppdrag, den fått av Riksdagen. Ja, vilket utskott gör icke det? Icke går det an att argumentera på det sättet. Fastmer vill jag säga, att då herr Nyström mycket korrekt och utförligt skildrade, hur statsrevisionens anmärkningar behandlas, att de måste remitteras till vederbörligt utskott för att först därefter prövas av Riksdagen, så tycker jag, att han endast lyckades bevisa, att då är statsrevisionens arbetsuppgift om möjligt av ännu mera förberedande art än den, som tillkommer Riksdagens utskott.

Som sagt, Riksdagen har redan en gång beslutat, att proportionellt valsätt skall tillämpas vid val till Riksdagens utskott, och har begärt utsträckning av tillämpningen av detta proportionella valsätt även till förberedande delegationer inom kom-

munala myndigheter. Allt detta under betonande av, att minoritetens rätt och rättvisa och klokhet föreskriva en sådan anordning. Finnes det då något rimligt skäl, varför man icke skulle intaga samma ståndpunkt här och tillämpa proportionellt valsätt även vid val av statsrevisionen? För min del kan jag icke — det får jag bekänna — tolka motståndet mot denna reform på annat sätt, än att man icke funnit sig så mycket ha gjort ett misstag i fråga om rättvisan och klokheten i införandet av det proportionella valsättet vid val till Riksdagens utskott, men väl gjort ett litet misstag i fråga om valens utgång.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter det herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag såväl därå som å den i ämnet väckta motionen, blev berörda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å allmänna indragningsstaten av viss ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en den 31 januari innevarande år till Riksdagen avlåten, till bankoutskottet remitterad proposition hemställde utskottet, att Riksdagen måtte å allmänna indragningsstaten från och med år 1914 uppföra ett belopp av 215 kronor, motsvarande i jämnat tal fem procent ränta å den del, 4,291 kronor 94 öre, av det i statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 januari 1913 angivna ersättningsbeloppet för en från bergmästarbostället i Filipstad bortförd ekonomibyggnad, som skulle till statskontoret inlevereras, att årligen tillgodokomma vederbörande innehavare av nämnda bergmästarboställe.

Häremot hade herrar *Söderberg* i Stockholm och *Kristensson* reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Kristensson*: Herr talman, mina herrar! Såsom av betänkandet framgår, har jag och min partivän inom utskottet här avgivit en reservation. Jag ber att med några ord få redogöra för, hur denna fråga har uppkommit.

Det var så, att år 1699 skänkte staten två hemman i Filipstad, det ena åt bergmästaren därstädes och det andra åt bergs-

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.
(Forts.)

fogden. Ett par år senare nedbrunno byggnaderna till det hemman, som staten hade upplåtit åt bergmästaren i Filipstad. Det överenskoms då på något sätt — varom man dock icke har någon tillförlitlig uppgift — mellan staten och bruksägarna i Dal och Värmland, att man skulle ordna det så, att bruksägarna upplåto en egendom åt bergmästaren, mot det att bruksägarna fingo den jord, som staten förut upplåtit åt bergmästaren. Bruksägarna byggde då åt bergmästaren, och man har i gamla handlingar kvar bevis för, att de sålde den jord, som staten ursprungligen år 1699 hade lämnat till bergmästaren. På sätt och vis var det alltså ett byte mellan staten och bruksägarna. Sedermera underhöllo bruksägarna i Dal och Värmland denna byggnad, som var upplåten åt bergmästaren och som de hade byggt, ända till år 1866, då underhållsskyldigheten övergick till bergmästaren själv. Sedermera, då en bergmästare avgick, för något tiotal år sedan, det står omnämnt i den kungliga propositionen, togo bruksägarna tillbaka denna egendom. Och under flera år hade bergmästaren i Filipstad icke tillgång till denna bostad. Kronan stämde sedan, och bruksägarna ålades genom utslag i rådstuvurätten, vilket fastställdes av Kungl. Maj:t, att återlämna denna till bergmästaren. Då hade emellertid bruksägarna under denna tid behagat riva ned några byggnader, och de ålades att bygga nya i stället. Sedermera överenskoms det mellan bergmästaren och vederbörande bruksägare, att man skulle försöka ordna det så, att bruksägarna betalade en summa penningar i stället för att bygga upp ett hus, inrymmande loge och lada etc., som bergmästaren förklarade, att han icke hade ringaste nytta av. Man kan läsa mellan raderna, att han säger ifrån, att han nästan skulle ha skada av den, därför att han blott finge underhållsskyldighet för ett hus, av vilket han icke hade någon nytta, då han icke hade jordbruk. Jorden togs nämligen ifrån honom vid senaste löneregleringen 1885. Då hemställde bergmästaren, och detta har understötts av de myndigheter, som ha yttrat sig i ämnet, att bruksägarna skulle i stället betala dessa 5,000 kronor kontant. Och detta belopp skulle då användas så, att viss del därav, eller 708 kronor och 6 öre, skulle överlämnas till nuvarande tillförordnade bergmästaren i Filipstad som ersättning för en vattenledning, vilken han låtit inrätta i sin bostad. Återstoden, 4,291 kronor 94 öre, skulle förvaltas av staten och avkastningen därav efter en räntefot av 5 % årligen tillfalla bergmästaren i Filipstad.

Det är mot detta senare, som jag för min del avgivit reservation. Jag kan icke finna, att staten kan i detta fall ha någon som helst skyldighet att verkligen betala 5 % ränta på 4,291 kronor 94 öre för tid och evighet åt bergmästaren i Filipstad. Bergmästaren i Filipstad fick jämte alla andra bergmästare i vårt land ny lönereglering, om jag icke minnes orätt, vid förra årets

riksdag, och han innehar en lön av 6,000 kronor och är bättre lottad än flera andra bergmästare i vårt land, därför att det är endast en bergmästare ytterligare, som åtnjuter förmånen av bostad, nämligen bergmästaren i mellersta distriktet. Ingen annan bergmästare och icke heller yrkesinspektörerna, med vilka i löne- och tjänstgöringshänseende bergmästarne närmast äro jämställda, åtnjuta som bekant bostad in natura.

Jag vet icke, hur det kom sig, att man vid 1885 års löne-reglering helt och hållet underlät att tala om dessa förhållanden, att bergmästarna i Filipstad och i mellersta distriktet åtnjuta bostad. Men jag kan icke för min del finna annat, än att när Riksdagen så sent som i fjol verkställde en provisorisk löne-reglering och när denna bergmästare förut, på grund av att han innehar fri bostad, är bättre lottad än flertalet bergmästare och då han nu får denna ersättning av 708 kronor 6 öre — ty det förmodar jag, att han under alla förhållanden får — för den vattenledning, som han anlagt i bergmästarebostället, skulle återstoden mycket väl kunna indragas till kronan. Om det hade funnits några testamentariska bestämmelser eller någonting i den vägen, som hade gjort, att det varit självklart, att bergmästaren haft rättighet till denna förmån, så hade tydligen för det första denna fråga aldrig kommit inför Riksdagen, och för det andra hade det ovillkorligen varit omnämnt i handlingarna, men det är det icke. Det är ingen donation detta, vilket jag tror mig ha kunnat visa, utan det förhåller sig endast så, att man ansett det lämpligt, att när bergmästaren icke får denna lada, som han icke behöver, så skall han ha avkastningen av dessa 4,291 kronor 94 öre.

Så ber jag att få påpeka, att jag icke kan förstå, att staten skall behöva betala en ränta så pass hög som efter fem procent, då den i allmänhet själv icke alls får så hög ränta. Staten skulle ju faktiskt här göra en årlig ränteförlust på sina pengar.

Den föreliggande frågan kan visserligen synas vara liten och obetydlig, men den har dock en viss principiell innebörd. Jag ber att få påpeka, att det enda skäl utskottet kunnat åberopa är, att staten en gång förut i ett liknande fall handlat på samma sätt. Men vad betyder det, om staten nu återigen skulle handla på detta sätt? Jo, att alla dylika gamla kvarlevor från avlöningsförhållanden under 1600-, 1500- och 1400-talen skulle Riksdagen nu icke kunna reglera efter moderna löneprinciper, utan de skulle nödvändigtvis allt fortfarande utgå som en löne-ökning åt vissa tjänstemän här i vårt land. Jag för min del kan icke finna detta vara riktigt, utan anser, att bergmästarens och alla andra tjänstemäns stater böra fastställas lika för alla och i mån av arbetets beskaffenhet, men icke på grund av dylika gamla bestämmelser, som ge den ene större förmåner än den andre.

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarebostället i Filipstad m. m.
(Forts.)

Ang. ersätt-
ning till inne-
havaren av
bergmästar-
bostället i
Filipstad
m. m.
(Forts.)

Så till sist vill jag erinra om, att bergmästaren i Filipstad är blott tillförordnad, så att från den sidan sett det för Riksdagen icke heller möter något hinder att avslå Kungl. Maj:ts framställning i detta ämne.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag å Kungl. Maj:ts proposition.

I detta anförande instämde herr *Söderberg* i Stockholm.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talarens resonemang gick liksom innehållet av hans reservation ut på, att bergmästaren i västra distriktet icke hade någon ovillkorlig rättighet till den bostad, som det här är fråga om, och att han således icke heller hade någon rätt till den ränta, mot vilken Kungl. Maj:t föreslår, att denna bostadsförmån skall utbytas.

Då jag hyser en alldeles motsatt uppfattning, skall jag be att få anföra vad jag anser styrka Kungl. Maj:ts ståndpunkt.

Om man går tillbaka till 1699, så finner man, att Kungl. Maj:t och kronan då visserligen skänkte ett jordområde till bergmästarebostad, men att bruksägarna åtog sig bebyggandet av densamma och sedermera ombesörjt vården av fastigheten, ända tills den nedbrann år 1775. Sedan inköpte bruksägarna till bergmästareboställe en annan egendom och försälde i stället kronans gamla fastighet samt behöllo köpeskillingen. Därefter byggde de själva den nya egendomen, visserligen med användande av timmer från kronans skogar, men i övrigt på egen bekostnad, och denna nybyggnad uppläts till bostad åt bergmästaren och användes som sådan ända till 1894, då bruksägarna plötsligen förklarade att bergmästaren icke hade någon rättighet till bostaden, och att byggnaden därför skulle återgå till bruksägarna. Det var då, som kronan öppnade process mot bruksägarna om denna sak. Domen föll först 1911 i högsta domstolen, varvid bruksägarna ålades att »till Kungl. Maj:t och kronan för bergmästarens i västra distriktet räkning» avstå den ifrågavarande tomten med tillhörande åbyggnader.

Den då slutligen avgjorda frågan om äganderätten till denna fastighet har varit uppe vid ett par föregående tillfällen. År 1885, då den sista ordinarie löneregleringen verkställdes för bergmästarna, hemställde Kungl. Maj:t, att värdet av de bostadsförmåner, som två bergmästare åtnjöto, skulle avdragas från den lön, som då föreslogs. Det hade vid ett föregående tillfälle tydligen varit meningen att helt och hållet indraga boställena till kronan. Men på grund av ett uttalande av kommerskollegium 1872, varvid kollegiet stödde sig på ett brev från Kungl. Maj:t av år 1854, där Kungl. Maj:t lämnade vederbörande bruks- och bergslagssocietet öppet att sin talan inför behörig domstol i låga

ordning utföra, fann man äganderätten så pass tvistig, att Kungl. Maj:t icke vågade företaga denna indragning.

1885 förutsattes sålunda ingenting annat, än att bergmästaren skulle få behålla sina bostadsförmåner, men Kungl. Maj:t hemställde, att förmånens uppskattade värde skulle frändragas lönen. I Första kammaren gjordes emellertid den meningen gällande, att denna förmån vore en gåva från bruksägarnas sida, som icke kunde medföra, att vederbörande befattningsinnehavare därför skulle lida någon minskning i sina löneförmåner från kronan. Denna mening segrade i gemensam votering, vadan följden blev den, att vid löneregleringen 1885 bergmästarna i västra och mellersta distriktet fingo bibehålla sina bostadsförmåner utan någon motsvarande minskning i lönen.

Vid förra årets riksdag framlade Kungl. Maj:t ett förslag till provisorisk lönereglering för bergmästarna, vilket förslag också av Riksdagen antogs. I den kungl. propositionen nämndes då ingenting om bergmästarnas bostadsförmåner, det vill säga de två bergmästare, som då hade bostäder, fingo behålla dessa utan någon minskning i lönen och utan någon motsvarande höjning i lönen för de övriga.

Man kan således säga, att Kungl. Maj:t ända tills nu utgått från att dessa bergmästare, så länge icke någon difinitiv förändring i själva löneregleringen vidtogs, hade en obestriddig rätt att besitta sina bostäder. Och om man går till den avgörande domen hos högsta domstolen år 1911, så måste man anse, att domen bekräftar denna ståndpunkt. Den innehåller nämligen, att vederbörande bruksägare förpliktas »att till Kungl. Maj:t och kronan för bergmästarens i västra distriktet räkning avträda bergmästareboställets i Filipstad tomt med därtill hörande åbyggnader», det vill säga avträdelserna sker icke direkt till Kungl. Maj:t och kronan, utan till Kungl. Maj:t och kronan *för bergmästarens räkning*. Och vidare förpliktas bruksägarna i samma dom att ersätta bergmästaren för den förlust, som han lidit genom att ända från 1894, medan processen pågått, hava varit berövad sin bostadsförmån. Denna förmån värderades i ett hyresbelopp, och bruksägarna ålades att ersätta, icke Kungl. Maj:t och kronan, utan bergmästaren detta hyresbelopp. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att myndigheterna och Kungl. Maj:t ha alldeles rätt, då de förmenat, att för närvarande bergmästaren i västra distriktet har en obestriddig rättighet att nyttja den bostad, som är anslagen åt honom.

Det återstår då bara att bedöma det befogade i Kungl. Maj:ts förslag, att bruksägarna, i stället för att uppföra den nedrivna uthusbyggnaden, som bergmästaren icke längre har någon nytta av, skulle ersätta honom med 5,000 kronor, varav en del skulle användas för att gottgöra honom för de arbeten med införande av vattenledning, som han utfört, utan att de ålegat honom, och

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarebostället i Filipstad m. m.
(Forts.)

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.
(Forts.)

resten fonderas, för att med en ränta av fem procent årligen tillfalla honom. Detta förslag är bergmästarens eget och tillstyrkes av kommerskollegium, statskontoret och Kungl. Maj:t.

Den siste ärade talaren har här gjort anmärkningar i två avseenden. Den ena är, att räntan är satt så hög som till fem procent. Beträffande denna anmärkning anser jag, att då statskontoret har föreslagit denna räntesats, som möjligen föranledes av liknande ränteberäkningar i motsvarande föregående fall, så kan Riksdagen ingenting ha att invända däremot. Den ärade talaren menade vidare, att det vore oriktigt, att staten »för tid och evighet», såsom han uttryckte sig, skulle tillerkänna bergmästaren i västra distriktet denna förmån av fem procent på 4,291 kronor 94 öre. Därvidlag menar jag, att han alldeles missuppfattat frågan. Det är ju alldeles klart, att Riksdagen har makt och myndighet att vid den förestående löneregleringen för bergmästarna reglera om även bergmästarens i västra distriktet löneförhållanden, så att värdet av bostadsförmånen, om denna fortfarande måste bibehållas åt honom, avdrages från den kontanta lönen, och att sålunda hans lön jämföras med de övriga bergmästarnas. En sådan lönereglering kan man ju anse vara ganska snart förestående, då Riksdagen förra året antog en provisorisk sådan. Jag menar alltså, att då frågan föreligger om en definitiv lönereglering för bergmästarna, då kan det rätta ögonblicket vara inne för Riksdagen att taga itu med denna sak. Men i närvarande stund, och såsom saken nu ligger, kan jag icke se annat, än att Riksdagen bör bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Jag får erkänna, att jag icke i minsta mån rubbats i min övertygelse av det anförande, som den ärade vice ordföranden i bankoutskottet här nyss höll. Som herrarna kanske hörde, erkände han i slutet av sitt anförande, att det var klart, att Riksdagen har makt och myndighet att reglera bergmästarens i västra distriktet lön så, att man sätter hans löneinkomst så mycket mindre än de övriga bergmästarnas som de naturaförmåner han har kunna värderas till. Häri ligger ju ett uttryckligt erkännande av den princip, som jag förfäktat hela tiden, och jag kan icke förstå annat, än att verkligen Riksdagen har både rätt och befogenhet att avslå Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avser de fem procenten. Hur skulle då detta komma att verka? Jo, det bleve ingenting annat än en uppgörelse mellan staten och bergmästaren. Och om icke bergmästaren ville åtnöja sig med de 700 kronorna, så bleve ju följden, att han fick sin lada, som han icke har någon nytta av. Men han tager förmodligen hellre emot de 700 kronorna kontant.

Vidare nämnde den föregående talaren, att det en gång

förekommit gemensam votering om denna sak. Ja, men det var då i Första kammaren man fasthöll vid, att denna bostadsförman var en gåva från bruksägarnas sida, och att Riksdagen på den grund icke hade någon rättighet att ändra bergmästarens löneförhållanden. Men denna kammare fasthöll den gången en princip, som, om den även i dag fasthålls, måste leda till avslag å Kungl. Maj:ts proposition. Och i den förhoppningen, att denna kammare måtte stå fast vid den ståndpunkt, som den senast intog, ber jag att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.
(Forts.)

Herr Wijk: Herr talman! Skillnaden mellan den ärade reservantens och min uppfattning tror jag kan sammanfattas så, att han vill på stående fot utan vidare vidtaga en lönereglering för bergmästaren i västra distriktet, medan jag för min del anser, att detta icke kan göras. Det har väl aldrig hänt, att Riksdagen på grund av en reservation mot ett utskottsutlåtande, som icke rör sig om en lönereglering, vidtar lönereglering för en enstaka ämbetsman inom en kår. Jag föreställer mig, att kammaren lätt inser, att detta icke är möjligt. När däremot fråga om lönereglering för hela kåren föreligger, vilket icke kan dröja länge, *då* kan det vara allt skäl att reda upp dessa förhållanden. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig säga ett par ord. Denna fråga anser jag vara rätt enkel, och jag tror icke man behöver göra en så stor principfråga av den, som herr Kristensson nu velat göra.

Jag vill dock framhålla, att när jag från början studerade den kungl. propositionen, ställde jag mig något tveksam, men sedan jag genomgått domstolshandlingarna i målet mellan kronan och bruksägarna rörande eganderätten till bostället, framgick av dessa handlingar alldeles tydligt, att denna gård i Filipstad med den omtalade ladan vore anslagen som boställsgård åt bergmästaren. Under den tid, då bruksägarna lågo i process med kronan om boställsgården, nedrevo och bortförde de ladan. När domen föll, ålades bruksägarna att återställa ladan och försätta boställsgården i öfrigt i sådant skick, att bergmästaren kunde bo där. Alltså visar sig ju av detta, att ladan tillhör boställsgården.

I stället för att bygga upp ladan ha bruksägarna nu erbjudit sig att ersätta den med ett kontant belopp, och då har Kungl. Maj:t sagt, att bergmästaren finge åtnjuta avkastningen av detta belopp. Såvitt jag kan förstå, är detta alldeles analogt med vad som sker i liknande fall. Om t. ex. för en järnväg mark behöver exproprieras från ett prästboställe, bildas av ersättningen för marken en fond, och avkastningen av den fonden får boställsinnehavaren uppbara. Då, som sagt, nu föreliggande och

Ang. ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.

sistnämnda fall äro alldeles analoga, synes mig ingen invändning vara att göra mot Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tillåter mig alltså yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Vahlquist förenade sig herr *Jansson* i Edsbäcken,

(Forts.)

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Man kan ju tycka, att det icke är så synnerligen mycket att resonera om, huruvida bergmästaren i västra distriktet skall ha 215 kronor extra eller icke. Men det är icke beloppets storlek, som är avgörande härvidlag.

Den frågan få vi alldeles avföra från dagordningen, huru Kungl. Maj:ts slutligen kommit i besittning av det boställe, som bruksägarna helt nonchalant satt sig i besittning av på sin tid. Nu är bostället statens, kronans, och det är anslaget som boställe till bergmästaren i västra distriktet. Bruksägarna fingo i stället för att återuppföra det nedrivna huset ett åläggande att leverera 5,000 kronor till staten, därav bergmästaren skulle ha ersättning för det arbete, som han nedlagt på egendomen. Nu tycks han emellertid tro, att när byggnaden icke behövde föras upp, skall han få åtnjuta avkastningen av de 4,291 kronorna. Jag skall erkänna, att också jag varit ganska tveksam en lång tid, men till slut blev dock endast den frågan avgörande: har bergmästaren rätt att utöver sin lön erhålla 215 kronor till underhåll av bostället? Underhåll av bostället skall väl bli en sak dessutom, utöver de 215 kronorna. Hade saken aldrig kommit i det läge, att bruksägarna fått återbära till kronan de 5,000 kronorna, hade väl bergmästaren fått underhålla det återuppbyggda huset. Det, som för mig till sist dock är avgörande, är det, att jag icke anser honom ha rätt erhålla detta lönetillskott utöver den en gång fastställda löneregleringen. Om han finge detta, skulle de andra bergmästarna, och det enligt min uppfattning med rätta, också kunna komma och begära lönetillskott på 215 kronor.

Det är på grund av den synpunkten, herr talman, som jag icke kunnat gå med på utskottets förslag, utan reserverat mig, och skall jag fortfarande be att få instämma med herr Kristensson.

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Kristensson; i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 99 ja mot 89 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i grunderna för jordbruksfastighets deltagande i kostnaderna för vägunderhållet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtanden, nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag, åsyftande rätt för enskild person att för husbehov tillgodogöra sig vatten å annans mark m. m.

Ang. rätt för enskild person att för husbehov tillgodogöra sig vatten å annans mark m. m.

I eu inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling överlämnad motion, nr 151, hade herr *Westlund* hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, att rättighet medgäves enskilda personer att för husbehov få tillgodogöra sig vatten å annans mark samt över annans mark draga röredningar även när marken ägdes av annan än ägaren till vattnet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, att rättighet medgäves enskilda fastighetsinnehavare att för tillgodogörande av vatten till husbehov över annans fastighet framdraga ledning.

Ang. rätt för
enskild person
att för husbe-
hov tillgodo-
göra sig vat-
ten å annans
mark m. m.

(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Westlund, som yttrade: Herr talman! Den motion, som här föreligger till behandling, har väckts med tanke på att till Riksdagens kännedom framföra en del olägenheter, som förefinnas, mest på landsbygden, och vilka i motionen finnas närmare angivna, samt med tanke på, att Riksdagen skulle i framtiden vidtaga lagstiftningsåtgärder, som skulle häva eller avsevärt förminska dessa olägenheter. Motionären har i denna motion yrkat, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, att rättighet må medgivas enskilda personer att för husbehov få tillgodogöra sig vatten å annans mark samt över annans mark draga rörledningar även när marken äges av annan än ägaren till vattnet.

Jag får då säga, att jag som motionär betraktat motionens yrkande såsom någonting helt, men jordbruksutskottet, som behandlat denna motion, har delat på motionen, och det föreligger, det måste erkännas, verkligen intet hinder att så göra.

Jordbruksutskottet har bifallit den sista delen av denna motion, nämligen rättigheten som avser att över annans mark draga rörledningar, även när marken äges av annan än ägaren till vattnet. Med avseende på denna del av motionen vill jag endast hänvisa till jordbruksutskottets utlåtande samt särskilt erinra om och pointera de fyra sista raderna i utskottets utlåtande, det vill säga de rader som röra sig därom, att för vinnandet av sådan rätt måste anordnas en billig rättsprocedur och ett billigt rättsförfarande.

I avseende på den andra delen av min motion har jordbruksutskottet ej kunnat tillstyrka densamma, ehuru väl utskottet ej förbisett, att uppgörelser i godo icke alltid i detta avseende kunna vinnas. Och jordbruksutskottet säger här på andra sidan i betänkandet, att »det kunde ju under sådana förhållanden synas billigt, att innehavare av dylika vattenbehövande fastigheter erhöile laglig befogenhet» o. s. v. Jag medgiver såsom motionär, att det är litet svårt att lagstifta i en sådan sak som denna, då det just rör intrång på äganderätten och dispositionsrätten till fastighet. Men jag tillåter mig erinra därom, att det förut finnes en del förordningar, som just hava vidrört det förhållandet, att den ena fastigheten får tåla intrång från annan fastighets sida eller från det allmännas sida eller också från enskild person. Jag tillåter mig att som exempel härpå nämna lagen om expropriation den 14 april 1866, och jag kan i sammanhang med detta antyda, varför jag icke motionerat om, att just denna sak skulle tagas in i expropriationslagen. Det var därför, att för den angelägenhet, som det här gäller, är expropriationsförfarandet alldeles för dyrt och vidlyftigt i förhållande till den lilla,

men ändå jämförelsevis betydelsefulla sak, som det här är fråga om. Ett annat exempel är kungl. gruvstadgan av den 16 maj 1884, som tillåter, att en person får på annans fastighet under angivna villkor tillgodogöra sig ett visst område. Sedan hava vi lagen den 30 december 1880 angående jordägares rätt över vattnet å hans grund, i vilken förordnings 3 och 4 §§ det finnes angivet, huru annan kan erhålla en sådan rätt, liknande den här ifrågasatta, och huru en sådan rätt också kan under vissa förhållanden upphöra. Vi hava också lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879, där det stadgas, att ägare för sin fastighets odling kan få göra intrång på närgränsande fastighet vid förefallande behov. Sedan hava vi lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907, där det bestämmes, att man för brukande av sin fastighet kan få göra intrång på annans fastighet. Jag vill just i avseende på den jämförelse jag gör mellan det nu föreliggande fallet och den sistnämnda lagen säga, att svårigheterna såväl i lagen om enskilda vägar på landet som svårigheterna i det här fallet, varom jag har motionerat, i förra fallet hava avvecklats genom 28 § i sistnämnda lag. Förutom dessa lagar och författningar hava vi även en annan lag, som är under utarbetande, och som har en viss likhet med den av mig föreslagna. Det är nämligen så, att med anledning av den motion, som herr Söderberg i Hobborn väckte vid fjolårets riksdag — och kanske vid åtskilliga föregående riksdagar, vilket jag icke så noga vet — har Riksdagen i fjol avlätit en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse — jag tror den var betecknad med nr 44 — angående utredning och lagförslag till rättighet att för skogs- och andra produkters forslande få färdas över annans fastighet.

Jag har med dessa erinringar icke på något sätt trott mig kunna framdraga någonting, som icke är bekant för kammarens ledamöter förut, men på grund av den jämförelsevis knappa motivering, som min motion har, så har jag velat påminna om dessa exempel såsom så att säga en bilaga till min motion. Nu är det ju så, att då det är första gången, som denna fråga i egentlig mening är uppe, såvitt jag kunnat finna av riksdagsprotokollen, så var det ju knappast tänkbart, att utskottet skulle kunnat gå in på motionärens framställning, och jag får för min del såsom motionär uttryckligen säga, att ehuru väl utskottet icke kunnat tillstyrka min framställning i dess helhet, så tror jag icke alls, att frågan förlorar på att ligga till sig, ty jag har funnit av Riksdagens protokoll, huru en del frågor behandlas ett flertal år, och att, om man följer gången av deras behandling, man icke precis kan påstå, att en fråga förlorar på att erhålla mera utredning och ytterligare belysning.

Såsom frågan nu ligger, har jag, herr talman, intet yrkande att framställa gentemot det enhälliga utlåtandet från jordbruksutskottet.

*Ang. rätt för
enskild person
att för husbe-
hov tillgodo-
göra sig vat-
ten å annans
mark m. m.*

(Forts.)

Ang. rätt för
enskild person
att för husbe-
hov tillgodo-
göra sig vat-
ten & annans
mark m. m.

Härpå anförde

(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Då motionären icke gjort något yrkande, har jag icke anledning att yttra mig så vidlyftigt i frågan. Jag vill endast uttrycka min tillfredsställelse däröver, att motionären verkligen har fattat den situation, som rätt vid behandlingen av denna fråga, och jag känner mig skyldig att uttala min tacksamhet till motionären, som framfört denna fråga inför Riksdagen. Och jag hoppas, att åtminstone den senare delen av motionens innehåll skall bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill meddela, att det inom utskottet rådde endast en mening därom, att det också skulle varit önskvärt, om man kunnat förorda bifall även till den första delen av motionärens framställning, nämligen rätt att få tillgodogöra sig vatten å annans mark för husbehov. Men med avseende på svårigheterna att utröna, huruvida något sådant vore möjligt utan skada eller förnärmelse av ägarens rätt, nödgades vi avstå från detta. Men jag vill uttala som min bestämda uppfattning, att därest Kungl. Maj:t skulle finna någon utväg att på ett enkelt och ej för kostsamt sätt lösa den frågan i samband med den andra frågan, nämligen rätten att draga rörledningar över annans mark, så skulle jag känna mig mycket tillfredsställd däröver.

Jag har således icke något annat yrkande att göra, herr talman, än bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kabbarp instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar och tillägg i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet, blev av kammaren godkänt.

§ 8.

Ang. rätt
till andel i
härads-
allmänning.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av rätt till andel i häradsallmänning även åt annan jordbruksfastighet än i mantal satt jord; och yttrade därvid

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman, mina herrar! Då kammarens ledamöter måhända av det föreliggande betänkandet

kunde få den föreställningen, att varenda en av utskottets ledamöter skulle anse, att det är bra som det är på det lagstiftningsområde, som beröres av denna motion, så vill jag för min del hava sagt ifrån, att jag icke är utav den meningen, utan anser, att det skulle vara önskvärt att få en bättre lagstiftning till stånd här. Det är ju så, att dessa allmänningar ursprungligen tillhörde hela folket eller, som gamle kung Gösta uttryckte det: allmänningarna hörde Gud, Konungen och Sveriges rike till. Först långt fram i tiden blevo dessa allmänningar häradets tillhörighet, och det blev hemmansägareklassen, som tog hand om dessa härligheter och utnyttjade dem, helt naturligt därför att på den i mantal satta jorden vilade en mängd bördor och besvär för allmänna ändamål. Men under de sista årtiondena ha som bekant dessa bördor och besvär avvältats från hemmanen och blivit lagda på alla skattedragare. Då hade det varit naturligt, att hela den skattdragande allmänheten också hade fått njuta gott av dessa förmåner. Så blev det emellertid icke.

Nu föreslår denna motionär, herr Hult i Första kammaren, att det icke blott skulle vara de gamla stamhemmanen, utan även avsöndringarna eller vad man vanligen plägar sammanfatta under benämningen lägenheter, som skulle ha del i häradsallmänningen. För min del kan jag icke gilla detta sätt att lösa denna fråga. Detta förslag kan ju innebära en bit av rättvisan men icke hela rättvisan, och, vad värre är, det syftar icke åt hel rättvisa. Det är ju givet, att då det är icke endast lägenhetsinnehavarna, utan som sagt alla skattskyldiga, som fått överta de bördor och besvär, som vältats ifrån hemmanen, borde alla skattskyldiga i häradet få njuta av häradsallmänningens avkastning, som lämpligen borde fonderas för allmänna ändamål.

Emellertid, som saken nu ligger, har jag intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Ja, den föregående talaren har ju icke gjort annat yrkande än på bifall till utskottets förslag, men jag kan icke låta det vara alldeles oemotsagt, vad han yttrade med avseende på denna fråga. Det är ju sant, att om man utgår från den gamla satsen, att det är Gud och kronan, som råar om all jord, så skulle man kanske kunna gå motionärens önsknings till mötes. Men knappast ändå. Hela motionen är nämligen lagd därpå, att vid avsöndringar skulle avsöndringarna få del i dessa allmänningar. Jag skall icke upptaga det spörsmålet till dryftande, vilka jordnaturer, som skola ha del i dessa allmänningar; det är ju genom lag bestämt, såsom herrarna också finna framhållet i utskottsutlåtandet. Men aysöndringsinstitutet är till sin natur av sådan beskaffenhet, att man icke kan tala om andelar uti någonting annat, utan avsöndringen skall vara till läge och gränser så bestämd,

*Ang. rätt
till andel i
härads-
allmänning.
(Forts.)*

*Ang. rätt
till andel i
härads-
allmänning.*
(Forts.)

att icke något tvivel kan råda om avsöndringens belägenhet och gränser. Och det är alldeles tydligt, att man icke kan säga, att avsöndringen skall ha en ideell andel i någon förmån, som tillhör stamhemmanet. Redan på den grund borde det vara omöjligt att bifalla motionärens framställning.

Jag har endast velat säga detta, för att det icke skulle stå alldeles oemotsagt, vad den föregående talaren ville göra gällande. Jag skall, som sagt, icke ingå på spörsmålet om äganderätten till dessa allmänningar. Den frågan har varit föremål förut för jordbruksutskottets prövning och för Riksdagens beslut, och Riksdagen har gillat den uppfattning, som då gjort sig gällande inom jordbruksutskottet, och jag hoppas, att Riksdagen ännu en lång tid framåt kommer att gilla den uppfattningen.

Jag har, som sagt, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Vidare förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslag till jordbruksdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Hildebrand, som anförde: Vid föredragning av den senast här i kammaren behandlade huvudtiteln har kammaren beslutat, att klämmarna skola läsas upp, och som motivering har uttalats, att, om endast siffrorna skulle läsas, det vore svårt för kammarens ledamöter att hålla reda på, vilka punkter det vore, som verkligen föredroges. Nu förekommer emellertid i detta betänkande en kläm på 4 $\frac{1}{2}$ sidor och en kläm på 3 sidor, och punkternas antal är 99, så att klämmarnas uppläsande har av en pessimist beräknats att draga åtminstone en timme.

Jag tillåter mig därför hemställa, att kammaren måtte besluta, att det skall vara tillräckligt att efter varje siffra marginalrubriken uppläses. Då blir det ju klart, vad det är för punkt, som det är fråga om, och därmed vinner man ju, vad man begär, utan att den oerhörda tidsutdräkt behöver förorsakas, som följer med klämmarnas uppläsande.

Kammaren biföll den av herr Hildebrand sålunda gjorda hemställan.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5, angående centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. *Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.*

I den till Riksdagen den 14 januari innevarande år avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln i punkten 5 föreslagit Riksdagen att

dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas från och med år 1914, ävensom de villkor och bestämmelser, som i samma protokoll föreslagits för åtnjutande av de i nämnda stat för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner;

dels förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1914 tillträdde ordinarie befattning vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, skulle vara pliktig att underkasta sig i statsrådsprotokollet intagna villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid centralanstalten, vilka icke före den 1 november 1913 anmälde, att de ville övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

dels medgiva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts beprövande, för åtnjutande av arvodesförhöjning räkna sig till godo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande anställning vid anstalten;

dels ock höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 121,100 kronor, till 158,750 kronor och sålunda med 37,650 kronor.

Den föreslagna nya staten var av följande utseende:

Ang. central-
anstalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.

(Forts.)

	Lön	Tjänst- görings- pennin- gar	Orts- tillägg	Summa	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
1 avdelningsföreståndare	5,000	2,500	—	7,500	} Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor-
5 d:o	25,000	12,500	—	37,500	
1 överassistent	3,600	1,800	400	5,800	} Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 d:o	3,600	1,800	400	5,800	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
4 d:o	2,800	1,400	600	4,800	
1 assistent, arvode	—	—	—	3,000	} Efter fem år kan arvodet höjas med 400 kronor.
5 assistenter, arvoden	—	—	—	15,000	
För bestridande av kam- rerer och notariegöromål	—	—	—	1,500	
Avlöning summa	—	—	—	82,100	
Till centralanstaltens övrige utgifter.....	—	—	—	88,300	
Summa	—	—	—	170,400	

Anm. 1. Så länge avdelningsföreståndare, överassistent eller assistent åtnjuter bostad in natura, skall för avdelningsföreståndare å lönen avdragas 1,200 kronor om året, för överassistent ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 600 kronor årligen samt för assistent å arvodet avdragas 200 kronor om året.

Anm. 2. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning inom Riksdagen väckta fyra särskilda motioner, vari föreslagits:

i motionen nr 82 i Första kammaren av herr *Ingeström* och i motionen nr 197 i Andra kammaren av herr *Andersson* i Knäppinge, sammanställande, att Riksdagen måtte besluta, att den nuvarande jordbruksavdelningen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet uppdelades i två avdelningar, en för stationära och en för lokala fältförsök;

i motionen nr 9 i Första kammaren av friherre *C. J. Beck-Friis*, att Riksdagen, med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, ville för bestridande av kamrerar-

och notariegöromålen hos anstalten i staten för centralanstalten från och med år 1914 anvisa ett belopp av 2,000 kronor; samt i motionen nr 147 i Andra kammaren av herr *Henricson* i Karlslund, att Riksdagen, med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, ville för kamreraren och notarien hos anstalten i staten för centralanstalten från och med år 1914 anvisa ett arvode av 1,500 kronor med två ålderstillägg av 300 kronor efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring.

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen med avslag å herrar *Ingeströms* och *Anderssons* motioner måtte i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt friherre *Beck-Friis'* och herr *Henricsons* motioner

a) godkänna följande stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att tillämpas från och med år 1914

	Lön	Tjänstgöringspennin- gar	Orts- tillägg	Summa	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
1 avdelningsföreståndare	5,000	2,500	—	7,500	} Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
5 d:o	25,000	12,500	—	37,500	
1 överassistent	3,600	1,800	400	5,800	} Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 d:o	3,600	1,800	400	5,800	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
4 d:o	2,800	1,400	600	4,800	
1 assistent, arvode	—	—	—	3,000	} Efter fem år kan arvodet höjas med 400 kronor.
5 assistenter, arvoden	—	—	—	15,000	
För bestridande av kamrerar- och notariegöromål	—	—	—	1,800	
Avlöning summa	—	—	—	82,400	
Till centralanstaltens övriga utgifter.....	—	—	—	88,300	
Summa	—	—	—	170,700	

Ann. 1. Så länge avdelningsföreståndare eller överassistent åtnjuter bostad in natura, skall för avdelningsföreståndare å lönen avdragas 1,200 kronor om året samt för överassistent ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 600 kronor årligen.

Ann. 2. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Ang. central-
anstalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.
(Forts.)

b) godkänna vissa närmare angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i avlöningsstaten för ordinarie befattningar upptagna avlöningar;

c) förklara att en var, som med eller efter ingången av år 1914 tillträdde ordinarie befattning vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, skulle vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser;

d) förklara, att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid centralanstalten, vilka icke före den 1 november 1913 anmälde, att de ville övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föränleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

e) medgiva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts beprövande, för åtnjutande av arvodesförhöjning räkna sig till godo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande anställning vid anstalten, samt

f) höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 121,100 kronor, till 160,250 kronor och sålunda med 39,150 kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herrar vice talmannen *D. Persson, Nilsson* i Kabbarp, *R. G. Hamilton* och *Kronlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Efter det punkten föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr Nilsson i Kabbarp, som yttrade: Jag har begärt ordet för att rätta en feluppgift, som förekommer i utskottsbetänkandet.

Utskottets förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition endast uti tvenne punkter. Den första punkten gäller de vid centralanstalten anställda assistenterna. Beträffande dem har Kungl. Maj:t föreslagit bland annat, att ett avdrag skulle göras för deras bostad — det är ungarbostad, bestående av tvenne rum — på 200 kronor för var och en. Detta Kungl. Maj:ts förslag har utskottet avstyrkt, dels därför att det skulle medföra en faktisk minskning av de kontanta förmåner, som assistenterna för närvarande åtnjuta, och dels av andra skäl utav mera prin-

cipiell art. Jag skall emellertid icke närmare utveckla denna sak, då det ju är möjligt, att ingen här yrkar annat än bifall till utskottets förslag. Det står emellertid i reservationen, att jag tillsammans med några andra utskottsledamöter yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Men denna avfattning är för vid. Det är just på mitt yrkande, som utskottet i fråga om dessa assistenter frånträtt Kungl. Maj:ts förslag, och beträffande dem yrkar jag således visst icke bifall till Kungl. Maj:ts proposition, utan tvärtom till utskottets förslag.

Den andra punkten, där utskottet skiljer sig från Kungl. Maj:t, gäller de anslag, som stå här uppförda för bestridande av kamrerare- och notariegöromålen, 1,800 kronor. Det är där, som jag med min reservation åsyftar ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag om 1,500 kronor, således 300 kronor mindre. Såsom herrarna torde ha observerat, ha lönerogleringskommittén tillstyrkt förslaget om 1,500 kronor. Den person, som sköter denna befattning, har för närvarande 1,300 kronor. Det begärdes från anstalten, att hans löneförmåner måtte i någon mån höjas, dock utan angivande av något särskilt belopp, och lönerogleringskommittén ansåg, att en höjning till 1,500 kronor kunde vara skälig och lämplig, och denna uppfattning har biträtt utav Kungl. Maj:t. Utskottet däremot har, närmast med föranledande av ett par motioner, föreslagit, att detta anslag måtte höjas från 1,500 kronor upp till 1,800 kronor, och det är, som sagt, i detta avseende som jag för min del har reserverat mig. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets förslag med det undantag, att denna anslagspost för bestridande av kamrerare- och notariegöromålen måtte minskas från 1,800 kronor till 1,500 kronor.

Herr *Kronlund* instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr Hamilton: Ja, herr talman, det är, som den siste ärade talaren har framhållit, så, att utskottets förslag skiljer sig i tvenne punkter från Kungl. Maj:ts. Den ena gäller anslaget för upprätthållande utav kamrerare- och notariebefattningen, vilket utskottet har höjt från 1,500 kronor till 1,800 kronor, och den andra rör bostadsavdraget för assistenterna.

Vad nu angår anslaget till kamrerare- och notariebefattningens upprätthållande, bör man väl icke gå ifrån det förslag, som Kungl. Maj:t och lönerogleringskommittén förut efter noggrann prövning kommit till. Det är väl icke skäl i att Riksdagen utan vidare höjer lönerna åt en tjänsteman, utan att någon utredning förelegat. Skulle så ske, komma naturligtvis påtryckningar på Kungl. Maj:t från statens tjänstemän ideligen

*Ang. central-
anstalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.*
(Forts.)

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. att göras, och de skulle då kunna framhålla, hurusom Riksdagen visat sig mera frikostig än Kungl. Maj:t själv.

(Forts.) Detsamma gäller med avseende på det andra spørsmålet, där skiljaktigheter finnas, nämligen i fråga om Kungl. Maj:ts förslag om ett bostadsavdrag för assistenterna på 200 kronor.

De övriga tjänstemännen vid centralanstalten få finna sig i att få detta bostadsavdrag. Det har nu visserligen icke föreslagits någon löneförhöjning i själva grundlönen för assistenterna, men däremot skulle de efter fem år erhålla ett ålderstillägg på 400 kronor. Sålunda har deras ställning likväl förbättrats.

Jag tror, som sagt, att det är tämligen olämpligt, att Riksdagen höjer de löner, som blivit av Kungl. Maj:t efter noggrann prövning föreslagna, och jag ber att i båda punkterna få avsluta mig till Kungl. Maj:ts förslag och sålunda yrka bifall till herr Daniel Perssons m. fl. reservation.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Då jag icke ansett mig böra reservera mig i denna punkt, så vill jag här i kammaren ge en förklaring, varför så icke skett. Det förslag, som utskottet här framlagt, är ett kompromissförslag, och jag har inom utskottet biträtt detsamma under förutsättning, att man skulle bli ense därom. Detta har man emellertid icke blivit, utan det har framkommit några reservationer. Men jag har icke ansett mig böra reservera mig, då jag varit med om kompromissen inom utskottet.

Här förelåg från den ena motionären ett yrkande, att man skulle förändra Kungl. Maj:ts förslag i sådant avseende, att man lämnade kamreraren två ålderstillägg av 300 kronor åt gången. Den andra motionen innebar, att man skulle i ett enda slag höja arvudet för kamreraren till 2,000 kronor. Och då det å ena sidan yrkades bifall till motionen om 2,000 kronors lön och å andra sidan till Kungl. Maj:ts förslag om 1,500 kronor, så har man inom utskottet ansett, att man möjligen kunde gå en medelväg. Den person, som för närvarande uppehåller tjänsten ifråga, har tjänstgjort över 5 år, och han hade således nu varit berättigad till det ena lönetillägg, som avses i herr Henricsons motion. Emellertid stod här förnämligast striden emellan ett par principer: den ena att man icke skulle anse dessa tjänster vara av så pass stadigvarande natur, att man borde gå med på ålders- tilläggen utan endast anslå ett visst belopp för kamreraretjänstens bestridande, detta Kungl. Maj:ts uppfattning, och å andra sidan förslaget om två ålderstillägg eller herr Henricsons motion.

Vid valet mellan dessa principer hur utskottet funnit sig böra förorda det sätt Kungl. Maj:t föreslagit. Men å andra sidan har utskottsmajoriteten funnit visst fog för en något högre avlöning än vad Kungl. Maj:t stannat för. Enär den person, som nu sköter ifrågavarande befattning, redan skulle hava in-

tjänat ett av de föreslagna ålderstilläggen, blev ett höjande av arvodet med 300 kronor, men under annan form än ålders-
tillägg, den segrande meningen.

Nu har emellertid icke kompromissförslaget hållit utskottets ledamöter samlade. Och detta föranleder mig, som ursprungligen inom utskottet företrätt samma mening som reservanterna, att icke här göra något yrkande.

*Ang. central-
anstalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.*

(Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Då i denna punkt vidröres en motion, som jag väckt, skall jag be att få yttra några ord.

Motionen har, som vi finna, av utskottet avstyrkts. Den huvudsakliga avsikten med motionen var att erhålla någon garanti för, att de lokala fältförsöken icke skulle komma att inskränkas till förmån för de stationära. Centralanstaltens uppgift torde verkligen vara av stor betydelse både ur vetenskaplig och praktisk synpunkt. De lokala försöken runt om i vårt land såväl hos mindre som större jordbrukare visa, att de äro av synnerligen stort värde. Därför kan man icke annat än ställa sig betänksam emot, att dessa lokala försök skulle med tiden komma att inskränkas, eftersom uttalanden ju gjorts i sådan riktning. Det vore för visso mycket fördelaktigt, om dessa försök finge fortsättas och utvecklas, till stor betydelse och hjälp för alla parter.

För närvarande är ju förhållandet det, att centralanstaltens verksamhet är uppdelad på det sätt, att föreståndaren sköter om de stationära försöken och överassistenten samtliga lokala försök. Detta visar ju, att det egentligen är utskottet och icke motionären, som vill åstadkomma en förändring i de hittillsvarande förhållandena. Om nu emellertid motionen skulle kunna sägas åsyfta någon förändring, så skulle denna i så fall endast bestå däri, att man toge steget fullt ut, då ju redan nu de båda olika verksamhetsgrenarna ledas med synnerligen vidsträckt självständighet. Jag för min del kan icke finna annat, än att det skulle vara en stor olycka, om det skulle komma dithän, att den stationära försöksverksamheten skulle komma att på detta sätt inkräkta på de lokala försöken, ty det är just genom dessa senare försök som de praktiska resultaten företrädesvis åstadkommas. Genom en sådan inskränkning av de lokala fältförsöken skulle man kunna komma dithän, att teorien komme att sättas framför praktiken och att centralanstaltens nuvarande verksamhet i detta avseende bleve snedvriden, så att till äventyrs den vetenskapliga forskningen, driven väsentligen av individuella impulser, bleve huvudsaken och det praktiska jordbruket ej finge den hjälp, som det så väl behöver.

Det är för förebyggande av ett sådant förhållande, som motionen väckts, och det är i samma syfte som jag också här

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. begärt ordet för att till protokollet göra en erinran om betydelsen av att den lokala försöksverksamheten härefter icke må komma i sämre läge än hittills, utan att den må kunna få sin behöriga andel av de summor, som nu föreslås.

(Forts.)

Jag skall emellertid, såsom saken nu ligger, icke göra något yrkande, utan vill endast med dessa ord ha påpekat betydelsen av, att den lokala försöksverksamheten, som är till det praktiska jordbrukets direkta gagn, icke må på något vis tillbakasättas.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Då den siste talarren icke gjorde något yrkande, så behöver jag kanske icke uppehålla mig vid hans yttrande. Jag vill blott beträffande vad han androg ha sagt, att det icke från något håll har satts i fråga, att man skulle uppgiva de lokala fältförsöken eller att centralanstalten skulle upphöra att taga befattning med dem. Men man har med skäl riktat anmärkningar mot dem och påpekat, att man av dessa försök icke hämtat den nytta, som man bort och hoppats. Jag tror också, att nyttan av dessa lokala försök skulle bli större, om man, i stället för att, såsom motionären föreslår, uppdelar första avdelningen vid centralanstalten på två avdelningar, sökte åstadkomma en större enhetlighet i ledningen av både de stationära och de lokala försöken. Uti löneregleringskommittén ha vi också beaktat denna sak och gjort ett uttalande till fromma för en större enhetlighet på detta område och ett mera planmässigt ordnande av dessa angelägenheter.

Jag har egentligen begärt ordet för att bemöta herr Hamilton i hans krav på, att man även beträffande assistenternas bostäder skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Assistenterna ha hittills avlönats med ett arvode av 3,000 kr., varjämte de åtnjutit förmånen av fri bostad. Häri skulle nu enligt Kungl. Maj:ts förslag den förändring ske, att för bostaden skulle göras ett avdrag av 200 kronor och ett ålders tillägg av 400 kronor tillkomma efter 5 år. Utskottet har tillstyrkt ålderstillägget, men avstyrkt bostadsavdraget. Nu bör man emellertid observera, att dessa assistentbostäder icke äro familjebostäder utan ungarbostäder. Och vidare bör man observera, att om Riksdagen beslutar ett sådant avdrag på 200 kronor, så lida dessa assistenter en faktisk minskning av 200 kronor i de förmåner, som de för närvarande åtnjuta. Det kan visserligen vara sant, att efter fem års tjänstgöring gottgöras de med ett ålderstillägg å 400 kronor, men eftersom det här är fråga om extra tjänstemän, så är det mycket möjligt, att en eller annan av dem icke stannar så länge, att han någonsin kommer i åtnjutande av detta ålderstillägg, och även beträffande dem, som möjligen stanna så länge, kan man väl icke neka till, att

de dock för de närmaste åren lida en minskning av 200 kronor årligen i de förmåner, som Riksdagen tillerkänt dem.

Denna synpunkt är emellertid icke den viktigaste, utan då jag för min del opponerar mig mot herr Hamiltons yrkande, så sker det i främsta rummet av en anledning av mera principiell innebörd. Förra årets Riksdag beslöt nämligen att låta tjänstemän, som äro jämförliga med de nu ifrågakvarande, nämligen amanuenser, underläkare och assistenter vid universiteten och Karolinska institutet, ha fri bostad av ett eller högst två rum, antingen med eller utan uppvärmning, utan att det skulle göras något avdrag för dessa personers vidkommande. Riksdagen har således så sent som i fjol beslutat, att personer i denna tjänställning icke skulle vidkännas något avdrag för bostaden. Om vi nu här skulle fatta ett beslut i motsatt riktning, vore det således att bryta med den grundsats, som Riksdagen följde i fjol. Jag vill också upplysa, att under fortsättningen av denna riksdag torde vi få att göra med ett annat ärende, nämligen regleringen av förhållandena vid veterinärinstitutet, där det jämväl finnes sådana ungarlägenheter, som bebos av extra tjänstemän. Beträffande dem har det visat sig, åtminstone för lönerregleringskommittén, omöjligt att åsätta något visst hyresvärde, vilket skulle avdragas från de avlöningsförmåner, som eventuellt tillerkännas vederbörande tjänstemän, på den grund att dessa ungarlägenheter kunna komma att bebos än av laborator med relativt högt arvode, än av assistent med lägre arvode, men också stundom av amanuens, det vill säga av lärjungar vid veterinärinstitutet, som mot skyldighet att biträda vid undervisningen få ett stipendium samt denna fria bostad. Det låter sig naturligtvis icke göra att beträffande sådana personer bestämma, att avdrag skall ske för bostaden.

När det således visar sig omöjligt att principiellt längs hela vägen genomföra ett sådant avdrag på 200 kronor för ungarlägenheterna, anser jag det icke vara välbetänt eller ens riktigt handlat av Riksdagen att här följa Kungl. Maj:t, utan vi böra i stället bifalla utskottets förslag. Följer Riksdagen nu den linje, som Kungl. Maj:t anvisat, är detta detsamma som att Riksdagen i fullkomligt likartade fall skulle handla än så och än så, och det är mest för att förebygga detta, som jag, herr talman, i denna punkt yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Henricson i Karlsund: Herr talman! Jag har med avseende på kamrerarens och notariens hos centralanstalten avlöningsförmåner framlagt en motion, vari jag hemställt, att han skulle tillerkännas tvänne ålderstillägg, vardera å 300 kronor. Utskottet har icke tillstyrkt detta, men dock i så måtto gått min motion till mötes, att utskottet höjt avlöningen för denne befattningshavare till 1,800 kronor. Jag vill hemställa till kammaren,

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

*Ang. central-
anstalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.*

(Forts.)

om det ändå icke kan anses vara förenat med billighet att i fråga om en stat, som uppgår till över 170,000 kronor, den som skall handhava densamma och verkställa alla utbetalningar, såsom avlöningar till tjänstemännen, reseersättningar, reparationskostnader m. m., som förekommer vid anstalten, verkligen får en däremot svarande avlöning. Det är icke så litet att göra på den platsen, som herrarna kanske tro. Jag anser, att den framställning, som jag gjort i detta fall, är mycket billig och rättvis, men då utskottet på visst sätt i någon mån gått densamma till mötes, när det bestämt arvodet för ifrågavarande befattningshavare till 1,800 kronor, skall jag nöja mig med det och icke göra något särskilt yrkande i den punkten.

Beträffande bostadsförmånen för assistenterna skall jag icke besvära kammaren med något längre anförande, utan jag skall kunna inskränka mig till att i det fallet instämma med den föregående talaren. Det är ju klart, att dessa assistenter i visst hänseende skola komma i en sämre ställning, än de hittills varit. De skola nu tillförsäkras ett ålderstillägg å 400 kronor, men skola få ett avdrag av 200 kronor för fri bostad. Gör man emellertid detta avdrag, kommer en assistent, som sagt, i sämre ställning än förut. Jag kan icke se någon rättvisa i detta och skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Beträffande den föreslagna anordningen med uppdelning av jordbruksavdelningen, så har herr Andersson i Knäppinge nyss yttrat sig om den saken. Han gjorde dock icke något yrkande, och jag skall därför icke heller i denna punkt besvära kammaren med något längre anförande, men jag kan försäkra herr Andersson, att det är anstaltens mening, att försöksanstalterna i de olika orterna skola bli tillgodosedda på samma sätt hädanefter som hittills. Om det förefinnes någon brist i detta avseende, såsom påpekats, kan ju detta bero på hushållningssällskapen och hur de sköta denna sak. Det är egentligen de, som handhava skötseln av de lokala fältförsöken i orterna; centralanstalten utövar endast inspektion över dem. Om sedan dessa anstalter under mellantiderna skötas illa, så kan i själva verket centralanstalten icke rå för detta, ty det är som sagt hushållningssällskapens ensak.

Herr talman, jag har intet vidare att tillägga, utan ber endast att i de båda första punkterna få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hamilton: Ja, herr talman, man kan ju ha olika principer, men jag får säga, att de principer, som jag följer, äro icke desamma som de principer, herr Nilsson i Kabbarp ansluter sig till. Jag anser det vara riktigast, att man icke i något fall företager en löneförhöjning, utan att frågan därom blivit noga utredd av löneregleringskommittén — där ju för övrigt herr

Nilsson i Kabbarp sitter som ledamot — och att den framför allt blivit prövad av Kungl. Maj:t. Om man nu skulle följa den principen, att Riksdagen utan vidare, utan någon utredning, skall höja lönerna åt de tjänstemän, varom här är fråga, kan detta medföra, att nästa år komma andra tjänstemän och säga: så gjorde Riksdagen förra året, och då bör väl Riksdagen kunna fortsätta på samma väg i år och alltså utan vidare höja lönerna.

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

Kungl. Maj:t har föreslagit ett avdrag för bostadsförmån, som för avdelningsföreståndare skulle uppgå till 1,200 kronor, för överassistent till 600 kronor och för assistent till 200 kronor. Om nu Riksdagen skulle befria assistenterna från det avdrag å 200 kronor, som de eljest skulle få vidkännas, är det tämligen tydligt, att avdelningsföreståndarna nästkommande år vilja bli befriade från det avdrag å 1,200 kronor, som de skulle vara underkastade, och att likaledes överassistenterna vilja, att det för dem gällande avdraget å 600 kronor måtte bortfalla.

Jag är nu övertygad om, att, därest assistenternas avlöning skulle befinnas vara för lågt tilltagen, Kungl. Maj:t då skall taga den frågan under övertvägande och, om så skulle visa sig vara av behovet påkallat, även inkomma till Riksdagen med begäran om högre avlöning åt tjänstemännen i fråga. Något behov i den vägen har emellertid icke yppat sig, och under sådana förhållanden synes det mig, att Riksdagen här icke bör gå längre, än vad Kungl. Maj:t själv ansett vara det lämpliga.

Jag vidhåller således det yrkande, som jag här förut framställt.

Herr Henricson i Karlslund: Gentemot den föregående talaren vill jag endast erinra om, att det redan från allra första början var bestämt, att beträffande avdelningsföreståndare och överassistenter avdrag å avlöningen skulle ske för dem tillkommande bostadsförmån, och jag för min del har icke hört, att från deras sida framställts någon begäran om ändring i det hänseendet. Här återigen är det fråga om att införa en alldeles ny princip, nämligen den, att även assistenterna, som äro svagare avlönade, skola vidkännas avdrag för bostadsförmån, medan de förut bott hyresfritt — något som jag hoppas, att de allt fortfarande må komma att göra. Det är av vikt, att man ser till, att man på de befattningar, som det här är fråga om, kan få behålla de dugliga personer, som nu innehava desamma, men fördenskull får man icke alltför mycket knappa av på dessa tjänstemäns redan förut mycket begränsade avlöning.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen förklarade sig först vilja framställa propositioner å de yrkanden, som framkommit beträffande de olika posterna i den av utskottet föreslagna avlöningsstaten; och blevo till en början på av herr

Ang. central- talmannen given proposition posterna från och med avdelnings-
 anstalten för föreståndare till och med assistenter av kammaren godkända.
 försöksväsen-
 det på jord-
 bruksområdet.

(Forts.) Härpå framställde herr talmannen vidkommande posten »För
 bestridande av kamrerar- och notariegöromål» propositioner först
 på godkännande av utskottets förslag i nämnda del och vidare
 på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma av-
 såge berörda del av avlöningsstaten; och godkände kammaren
 därvid Kungl. Maj:ts förslag.

På därom av herr talmannen nu given proposition blev posten
 »Till centralanstaltens övriga utgifter» av kammaren godkänd.

Vidare framställde herr talmannen rörande Anm. 1 under
 den föreslagna nya lönestaten propositioner dels på bifall till
 utskottets förslag till avfattning av berörda anmärkning, dels ock
 på bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av anmärkningen;
 och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med
 öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emeller-
 tid begärdes av herr Hamilton, blev nu uppsatt, justerad och
 anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som i förevarande fråga angående avfattningen av
 Anm. 1 till den föreslagna staten för centralanstalten för försöks-
 väsendet på jordbruksområdet bifaller jordbruksutskottets förslag,
 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag till
 avfattning av nämnda anmärkning.

Omröstningen utföll med 98 ja mot 88 nej; och hade kam-
 maren alltså godkänt utskottets förslag till avfattning av före-
 varande anmärkning.

Slutligen blev på därom framställd proposition Anm. 2 av
 kammaren godkänd.

Utskottets hemställan i *mom. a)* bifölls i vad den icke genom
 de redan fattade besluten blivit besvarad.

Mom. b)–e).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. f).

Kammaren biföll på herr talmannens därom framställda proposition utskottets hemställan med den ändring i de uti momentet avgivna summorna, som föranleddes av kammarens här ovan omförmälda beslut rörande anslaget för bestridande av kamrerar- och notariegöromål.

Punkterna 6—8.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 9, angående understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.

Uti en inom Andra kammaren av herrar *R. G. Hamilton* och *Ekerot* väckt motion, nr 145, hade hemställts, att Riksdagen ville bevilja ett förslagsanslag av 80,000 kronor till understöd åt elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för mindre jordbrukare eller samma belopp, som vid förra årets riksdag beviljades såsom understöd å mindre bemedlade elever vid folkhögskolorna.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Reservationer hade dock avgivits:

av friherre *G. L. De Geer* och herr *Hellström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen med anledning av herrar *Hamiltons* och *Ekerots* motion måtte medgiva, att det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna anslaget av 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för mindre jordbrukare finge upptagas såsom förslagsanslag;

av herrar *R. G. Hamilton*, *Kronlund* och *Ekerot*, hvilka inom utskottet yrkat bifall till ifrågavarande motion; samt

av herr vice talmannen *D. Persson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Hamilton*, som yttrade: Jag ber att få återkalla i herrarnas minne, hurusom Riksdagen genom att under de två

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.

(Forts.)

senaste åren bevilja anslag till understödjande av lantmannaskolor, lantbruksskolor och kvinnliga hushållsskolor uppamat sådana skolor i vårt land, och vi ha ju att förvänta, att även i år ett stort antal dylika skolor kommer att inrättas. Riksdagen har ju också för innevarande år beviljat ett anslag å 70,000 kronor för att bereda tillfälle åt obemedlade och mindre bemedlade elever att kunna uppehålla sig vid dessa skolor. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att för inträde i nu ifrågakvarande skolor fordras allenast vanlig folkskolebildning, och det är således de djupa ledens barn, som här skulle få tillfälle att förskaffa sig kunskaper och bildning. Det har nu visat sig, att antalet av dessa kunskapssökande ur de djupa leden varit synnerligen stort, så att det av Riksdagen beviljade anslaget till stipendier icke räckt till, utan åtskilliga, som hoppats få ett dylikt understöd, ha gått miste därom. Detta har gjort, att flera av dem, som redan vunnit inträde i en dylik skola, kommit i ganska svåra omständigheter, och att många som tänkt söka sig in måste avstå från denna sin avsikt. De framställningar, som för i år gjorts om understöd från detta anslag, ha uppgått till icke mindre än 81,000 kronor. Det är vidare att förvänta, att när ett större antal skolor bliva inrättade — det var ju först i fjol, som vi fingo de kvinnliga lantbruksskolorna — ett långt större antal ansökningar med begäran om dylika stipendier kommer att ingivas och att således anslaget kommer att visa sig än mera otillräckligt.

Detta har föranlett några motionärer att göra en hemställan till Riksdagen att höja nu ifrågakvarande anslag ifrån 70,000 kronor, varmed det nu utgår, till 80,000 kronor samt att låta anslaget få förslagsanslags natur, så att Kungl. Maj:t må bli i tillfälle att utdela de stipendier, som efter noggrann prövning först av hushållningssällskapen och sedermera av lantbruksstyrelsen anses böra beviljas.

Jag vågar nu hemställa, att Riksdagen måtte bifalla denna motion, som ju går ut på att bereda tillfälle åt småfolket i vårt land att förskaffa sig de kunskaper, som det strävar efter, och man borde väl med skäl kunna säga, att detta anslag är ett småfolkets anslag.

Jag ber att få yrka bifall till den i denna punkt avgivna reservationen.

Vidare anförde

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Jag kommer att för min del yrka bifall till utskottets hemställan. Om man ser på utskottets motivering, så finner man, att utskottet har ställt sig synnerligen välvilligt mot den motion, som framförts av herrar Hamilton och Ekerot och i sin motivering onekligen

ganska kraftigt understrukt, att staten bör se till, att det finnes disponibla medel för de ändamål, som här avses. Emellertid finns det vissa omständigheter, som tala bestämt emot att nu bifalla motionärernas förslag.

Ang. understöd åt elever vid lantbruks-skola m. m.

(Forts.)

De sakkunnige, som haft att utreda frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande, hava i sitt betänkande, som finnes omnämnt i den kungl. propositionen angående de lägre lantmannaskolorna till 1911 års riksdag, beräknat, att för lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige för två års kurs skulle anslås 200 kronor åt obemedlade och åt mindre bemedlade 120 kronor, för ett års kurs 100 kronor åt obemedlade och 60 åt mindre bemedlade. För lantbruksskolor i Norrland och Dalarne skulle anslaget till stipendier för helårskurs vara 100 kronor åt obemedlade och 60 kronor åt mindre bemedlade. Vid den teoretiska vinterkursen, fem månaders kurs, skulle stipendieanslagen vara 125 kronor för obemedlade och 75 kronor åt mindre bemedlade, och samma anslagsbelopp skulle beräknas till stipendier vid lantmannaskolor för fem månaders kurs.

Kommittén utgick från, att det skulle behövas 25 kronor i månaden åt obemedlade och 15 kronor åt mindre bemedlade. Där emellertid eleverna ha fri kost och logi, skulle beloppet minskas i förhållande därtill. Vidare räknade de sakkunniga med att ungefär femtio procent av eleverna skulle komma i åtnjutande av stipendieanslag på det ena eller andra sättet. Därför hade sakkunnige beräknat, att ett anslagsbelopp av 70,000 kronor om året skulle komma att krävas, då dessa föreslagna skolformer blivit fullständigt genomförda. Emellertid ansåg departementschefen år 1911, att på den grund, att hushållningssällskapen hittills i stor utsträckning bestritt kostnaderna för stipendier åt elever vid lantbruksskolor, skulle detta belopp icke redan från början behöva beräknas så högt, som de sakkunnige tänkt sig. Därför prutade han av beloppet till 35,000 kronor. Vid 1911 års riksdag beslöts emellertid att bifalla ett förslag om inrättande av en del lantbruks- och lantmannaskolor, och påföljande år beslöt Riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts proposition angående lanthushållsskolor för kvinnor. Det är ju givet, att dessa beslut skulle medföra behov av en betydlig ökning av anslaget till stipendier åt medellösa och mindre bemedlade elever. Se vi emellertid tillbaka på det anslagsbelopp, som tidigare utgätt, finna vi, att för 1906—1907 utgingo endast 5,000 kronor om året och 1908—1911 10,000 kronor om året. Det är således en betydlig ökning, som detta anslag nu har undergått, då det kommit upp till 70,000 kronor, beroende på det av mig nyss omnämnda beslut, som Riksdagen fattat. Men det ökade anslagsbeloppet beror även på, att hushållningssällskapen så småningom börjat draga in sina anslag till stipendier vid lantbruksskolorna. Det finner sin naturliga förklaring i den omorganisa-

Ang. understöd åt elever vid lantbruks-skola m. m.

(Forts.)

tion av lantbruks- och lantmannaskolorna, som Riksdagen gått med på och som innebär, att dessa äro mera statsanstalter nu än förut.

Nu har emellertid utskottet vid granskning av detta ärende väl funnit sig kunna underskriva behovet av, att staten tillhandahåller tillräckligt anslag till ifrågavarande ändamål, men det har också fått upplysning om, att man icke överallt är tillräckligt noga vid granskningen av ansökningar om stipendieanslag. Prövningen har i varje fall icke varit likartad i de olika länen, och det kan ifrågasättas, om den någonsin kan bli alldeles likartad. Det torde nämligen vara ganska svårt att uppdraga några bestämda gränser för den ena gruppen av stipendiesökande, nämligen de mindre bemedlade. Det blir ju givetvis ganska olikfärgade synpunkter på den saken. Inom utskottet har det t. ex. upplysts om, att ett hushållningssällskap beviljat anslag till stipendium åt en person, som hade 600 kronor inestående hos sin förmyndare, och då det har satts ifråga, om detta kunde vara riktigt, har man från ett annat hushållningssällskaps område förklarat, att en sådan person kan icke räknas såsom mindre bemedlad. Han förfogar nämligen över medel att kunna själv ombesörja sin utbildning. Men jag frågar: Kan verkligen icke en sådan person anses mindre bemedlad än många av de personer, som få stipendieanslag, personer, som kanske komma från ett välbergat, eller åtminstone ganska välbergat allmogehem? Sådana få nämligen emellanåt stipendier, ofta nog på den grund, att den anslagssökande själv icke förfogar över några medel. Han har dock utsikt att, när hans föräldrar falla ifrån, ärva ett mångdubbelt större belopp. Men dessförinnan förfogar han icke över några medel. Dessutom tillkommer en annan synpunkt, att föräldrarna ofta äro ganska ovilliga att bekosta barnens utbildning, då däremot barnen själva önska att komma ut. En jämkning på detta anslag kan nog föra det med sig, att föräldrar bleve mera benägna att låta barnen besöka ifrågavarande skolor, och då skulle denna jämkning ju verka uteslutande gott.

Vad jag med detta velat säga är endast det, att man givetvis icke kan draga några bestämda gränser, varefter anslagen till de mindre bemedlade lärjungarna skulle utgå. Men man bör väl dock taga tillbörlig hänsyn till, att man för ändamålet icke använder mer statsmedel än som nödvändigtvis kräves. Inom utskottet har emellertid erhållits upplysning om, att man icke alltid förfarit så noga med beviljandet av anslagen, när staten släpper till pengarna.

Vad det behov beträffar, som motionärerna omnämna, så har Kungl. Maj:t vid propositionens avfattande icke haft sig bekant, huruvida anslagen för året skulle räcka till eller ej. Motionärerna ha emellertid hos lantbruksstyrelsen inhämtat, att ansökningar lågo inne till ett belopp av 11,000 kronor mer

än vad anslaget uppgick till, och på detta har man byggt sin motion. När man nu frågar sig, i vad mån ett beslut i enlighet med motionärernas hemställan kan inverka på frågan, kommer man till det resultat, att därest motionärernas förslag bifalles, inverkar detta icke på stipendiebeviljandet för 1914 i annan mån än för sommarkurserna 1914; och då hålla verkligen icke de starka motiv, som herr Hamilton framfört här för att redan nu gå med på en så pass väsentlig ökning. Det kan dessutom ifrågasättas, om icke Riksdagen kan begära, att ett anslag för ett visst ändamål verkligen skall vara ordentligt prövat något år, innan man går med på en väsentlig höjning. På grund därav anser jag också, att man bör avvakta och se, vad en reducering av stipendierna kan komma att betyda. Nu är det nämligen så, att det icke är den fattigaste befolkningen, som kommer att bli lidande, om anslagen icke skulle räcka till nu för första året. De obemedlade få nämligen — såvitt jag kan döma, går varje hushållningssällskap ut från den principen — de obemedlade få i första rummet sitt anslag, sedan får reduceringen ske bland de mindre bemedlade, den klass jag nyss talade om och för vilken man har litet svårt att bestämma gränserna. En reducering kan för dessa senare möjligen betyda det, att de på ett eller annat ställe få en fem eller tio eller kanske ett par tiotal kronor mindre än vad man har rättighet att ge dem under de förhållanden, då man har tillräckligt stort anslag. Då frågar jag, om det vore välbetänkt, att Riksdagen, då icke något annat står på spel, skulle i ett sådant fall utan vidare redan nu besluta en anslagsförhöjning.

Jag erinrar mig, att herr Hamilton i ett annat sammanhang har sagt, att han icke, utan att Kungl. Maj:t prövat saken, ville vara med om, att Riksdagen skulle gå utöver Kungl. Maj:ts krav. Då frågar jag herr Hamilton: Vore det icke skäl att hålla på samma princip även i detta fall? Ja, borde man icke även beträffande detta anslag pröva, huruvida det rimligen kan räcka till eller ej, innan man ger sig in på att öka anslagsbeloppet utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit?

Emellertid har jag såsom villkor för avslag på den ifrågasvarande motionen inom utskottet uppställt kravet på en välvillig motivering, som ju också finnes här. Jag är den förste att instämna däruti, att Riksdagen har skyldighet att se till, att dessa obemedlade och mindre bemedlade lärjungar bli i tillfälle att utbilda sig för sitt fackområde. Men då jag icke sett någon fara i att uppskjuta frågan på ett år, så anser jag, att det är av den största vikt, att Riksdagen här understryker den välvilliga motivering, som utskottet har framlagt, och med tanke på det ringa resultat, som man möjligen kan vinna genom ett bifall till motionen, vill jag fråga herr Hamilton, om det verk-

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.
(Forts.)

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.
(Forts.)

ligen är värt att för den skull riskera, att den välvilliga motiveringen går förlorad i en gemensam votering.

På dessa grunder skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Under de senare åren har intresset för jordbruksnäringen i väsentlig mån ökat, och denna ökning i intresset för jordbruksnäringen har bland annat tagit sig uttryck uti behovet av ökade fackkunskaper. Dem, som sålunda äro i behov av dessa ökade kunskaper — vilka äro behöfliga på varje område, men som äro ett oeftergivligt villkor för framgång på jordbrukets — böra vi söka understödja och hjälpa på bästa möjliga sätt. Det var för två år sedan det lägre lantbruksundervisningsspörsmålet blev löst utav Riksdagen, ehuru slutgiltigt först vid senaste årets riksdag. Denna lägre lantbruksundervisning, som förut hade avsett endast jordbrukarna eller den manliga delen av befolkningen, kom då, såsom vi veta, att utsträckas även till den kvinnliga delen av jordbruksbefolkningen. Därigenom kom den att beröra en av de viktigaste faktorer, som inverka på jordbrukets framgång. Ty det är en allbekant sak för dem, som ha sysslat med det mindre jordbruket och de spörsmål, som beröra det, att ha vi icke kvinnorna med oss, sträva vi förgäves eller åtminstone med jämförelsevis mindre gott resultat, än om de stå på vår sida.

Det anslag, som här är fråga om, är avsett att understödja obemedlade och mindre bemedlade ungdomars strävan att förvärva sig fackkunskaper. Det är emellertid icke bara dessa det gäller, utan detta anslag kommer delvis att även beröra det mindre jordbruket i dess helhet, ty anslaget är avsett att understödja elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lantushållsskola och vid de fasta småbrukarekurser, som anordnas vid våra lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Nu har man uttalat den meningen, att man bör följa Kungl. Maj:t, som i år, liksom förra året, begärt 70,000 kronor till dylika stipendier. Man kan emellertid häremot invända, att Kungl. Maj:t, då propositionen utarbetades, icke visste, huru stort behovet var, ty hushållningssällskapens begäran om anslag inkom först senare. Det visade sig emellertid enligt de uppgifter, jag fått av vederbörande byråchef i lantbruksstyrelsen, att det hade inkommit ansökningar om cirka 81,000 kronor, då det fanns 70,000 kronor till förfogande. Jag skall icke ingå på, vilka svårigheter hushållningssällskapen på grund härav haft att få debet och kredit att gå ihop. Det är en sak för sig, som jag icke skall upptaga kammarens tid med. Jag vill endast anmärka, att från och med detta år inträtt delvis nya förhållanden, ty förra året fingo hushållningssällskapen först bevilja stipendier och sedan göra ansökningen om det belopp, som behövdes. Nu

skola hushållningssällskapen begära sitt anslag och sedan fördela det till de elever, obemedlade och mindre bemedlade, som kunna komma i fråga.

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.

(Forts.)

Nu kan man tänka sig, att någon resonerar som så, att om detta anslag blir förändrat till förslagsanslag, då blir det miss-hushållning. Det kan man icke behöva befara, ty hushållningssällskapen äga icke rätt att bevilja mer, än Kungl. Maj:t med-giver. Kungl. Maj:t behärskar följaktligen detta anslag på ett sådant sätt, att någon miss-hushållning icke kan ifrågakomma.

I den motivering, som skrivits till utlåtandet på grund av vår motion — och för vars välvilliga avfattning jag skall be att få tacka — har inkommit en erinran emot hushållningssällskapen, ett uttalande, att de ännu icke ha fått några fasta principer för granskning av ansökningarna. Jag vill framhålla, att beträffande granskningen av dessa ansökningar äro så stora garantier fästade vid dem, att jag vill göra gällande, att det går utöver vad som i liknande fall vanligen praktiseras. Icke nog med att eleverna och de, som skola ha understöd, skola skriva sina ansökningar på av lantbruksstyrelsen fastställda blanketter, där det lämnas alla möjliga upplysningar om föräldrarnas och de egna förmögenhetsförhållandena, om antalet syskon, hur stor fallenhet de visat för jordbruket o. s. v., utan detta skall även kommunalnämndsordföranden styrka och eventuellt rätta de uppgifter, som äro lämnade av den sökande. Därefter skall hushållningssällskapet eller dess förvaltningsutskott granska och genomgå allt. Först sedan detta skett, är ansökningen tillstyrkt eller avstyrkt.

Det är ingen liten börda, som blivit lagd på hushållningssällskapen, det vill jag själv stryka under, men jag vill å andra sidan framhålla, att det uttalande, som är gjort mot hushållningssällskapen i motiveringen, är obefogat, därför att jag tror, att alla söka granska och nagelfara så mycket som möjligt. Men det är omöjligt att fastslå några bestämda grunder härvidlag, ty förhållandena här växla, såsom livet självt, och man har svårt att inränga de olika fallen under bestämda regler. Det kan sålunda komma en ansökan från ett hem, där det t. ex. finnes en åtta, nio, tio barn. Fadern äger stället, som är taxerat till 2,000—3,000 kronor, men han har 1,000—2,000 kronors skulder. Skall man anse, att dessa barn äro mindre bemedlade eller obemedlade, när det finnes en barnflock så stor, och, såsom ofta händer, det är det äldsta barnet, som söker? Ja, det blir naturligtvis svårt att bestämma. Hade det varit ett ensamt barn, enda dottern eller sonen, då hade saken varit lätt att avgöra, då hade fadern eller modern kunnat hjälpa till att hålla honom eller henne i skolan. I detta fall får man väl betrakta den sökande som obemedlad, just därför att barnflocken är så stor och behovet av hjälp därigenom större än eljest.

Ang. under-
stöd åt elever
vid lantbruks-
skola m. m.
(Forts.)

Jag anser, att det ändamål motionen avser att tillgodose är ett utav våra stora ändamål på landsbygden. Det avser att hjälpa de mindre bemedlade och obemedlade att få kunskaper för att sätta dem i stånd att bryta sig en bana inom vårt land, vilket de genom ett avslag på sin ansökan möjligen kunna bliva förhindrade att göra. Inför ett avslag faller missmodet lätt över dem, och en amerikabiljett kunna de väl alltid skramla ihop pengar till, och så går mången förlorad för fosterlandet, vilken kanske annars hade blivit en duktig medborgare eller medborgarinna.

Det framhölls av herr Linders i hans anförande, att detta anslag icke skulle komma eleverna till godo förrän senare. Jag uppfattade åtminstone hans ord så. Jag vill då påpeka, huru som de anslag, som beviljades av förra årets riksdag, förbrukats under denna vinterkurs och under sommarkursen för flickor 1913. Det anslag, det här gäller, avser vinterkursen 1913—1914 samt lanthushållningsskolekursen 1914. Om den kungl. propositionen bifalles, kommer ännu ett år att gå, och bifalles motionen, komma visserligen icke första årets svårigheter att undanröjas, men det kommer i alla fall att bli rättat till nästa år.

Med detta uttalande skall jag be att få yrka bifall till motionen.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag skulle icke ha besvärat kammaren med att yttra mig vidare, om jag icke ansett mig tvungen att vända mig mot herr Linders. När herr Linders stod här på denna talarestol, återkallade han i mitt minne mina första riksdagsår, då jag satt i Första kammaren och hörde, hur oförstående de mest ytterligtgående högermän voro för småfolkets sak. Herr Linders sökte påskina, att man härvidlag icke tagit tillräcklig hänsyn till sparsamhetens krav, att man slösade med statens medel, och han försökte framhålla, att allmogebefolkningen vore nog tillräckligt bärkraftig för att kunna bekosta sin skolunderbyggnad. Ja, så kan möjligen, herr Linders, vara fallet med befolkningen på de feta åkrarna runt omkring Malmö, men så är det icke i det övriga Sverige, icke ens i de nordliga delarna av Skåne.

Herr Linders har sagt, att man skulle följa Kungl. Maj:t i denna fråga. Ja, däruti har han delvis rätt, men då utredningen av denna fråga verkställdes av lantbruksstyrelsen hösten förlidet år, kände man icke till behovet, och först senare kom man underfund med, att anslaget icke räckte till, och jag är alldeles övertygad om, att om Kungl. Maj:t känt till behovet, då frågan utreddes, hade departementschefen säkerligen gjort en framställning om att få ökat anslag för detta nu omdebatterade ändamål.

Herr Linders har nyss åberopat, att jag i en annan fråga, en lönefråga, velat, att man skulle följa Kungl. Maj:t. Men det

finns väl i alla fall någon skillnad härvidlag. Å ena sidan ha vi ju frågan om en lönereglery till våra ämbetsmän och å den andra sidan frågan om dessa fattiga kunskapsförstärkande ungdomar, som endast be att få medel för att kunna höja sin bildning och sina kunskaper. Jag tror icke, att man kan draga någon parallell mellan dessa ämbetsmän och dessa fattiga i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Linders: Herr Hamilton säger, att mina synpunkter egentligen äro Första-kammarsynpunkter, det vill säga konservativa synpunkter, ett konservativt prat om sparsamhet med statsmedel. Jag fruktar, att herr Hamilton alltför ofta kallar för konservativa synpunkter och Första-kammarsynpunkter allt som strider mot hans egen mening. Dessutom vill jag framhålla det, att det här icke är fråga om några deklamationer i fosterländsk genre i syfte att kunna övertyga denna kammare om det berättigade i att anslå nödiga medel för ifrågasvarande behov. Jag har så starkt som någon, tror jag, understrukit befohenheten därav. Frågan gäller här vad man kan vinna eller icke vinna. Kan herr Hamilton taga på sitt ansvar gentemot framtiden och det behov, som han vill ha tillfredsställt, att den välvilliga, den kraftiga motivering, som utskottet bestått hans motion, faller igenom vid en gemensam votering? Det kan ingen starkare än jag känna, att anslagsbehovet bör tillgodoses. Jag känner det verkligen så starkt, att jag nödgas här förklara, att, därest denna fråga kommer till gemensam votering, måste jag rösta för bifall till motionen, därför att jag i annat fall, om frågan skulle avslås, ginge miste om den motivering, som utskottet här har bestått.

Dessutom är det en annan synpunkt, som icke tydligt nog har framhållits, icke precis kommit under debatt, och det är frågan om detta anslag, såsom motionärerna vilja, skall vara ett förslagsanslag. Jag undrar, om kammaren eller Riksdagen är beredd att här i en vändning taga detta anslag såsom ett förslagsanslag, då det anslag, som detta närmast är att jämföra med, det vill säga anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolorna, icke är ett förslagsanslag. Jag undrar, om det kan vara motiverat att göra så på framställning av en enskild motionär, i vilkens motions motivering denna sak är ganska lättvindigt behandlad, eller om det icke kan vara skäl även ur klokhets- och försiktighetssynpunkt att följa utskottet, som framhållit, att om anslaget för framtiden anses nödvändigt, kommer nog Kungl. Maj:t att framlägga förslag därom.

Därför att jag anser det vara synnerligen viktigt, att vi vinna något i här ifrågasvarande sak, därför att jag anser, att utskottets välvilliga motivering är mera värd än 10,000 kronor, därför att det är klokare att taga vad man möjligen kan vinna och därför att resultatet av ett bifall till motionen skulle bli så

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.

(Forts.)

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m. ringa, som jag förut påvisat, ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag tror, att den siste ärade talaren herr Linders icke fattat denna sak konstitutionellt riktigt. Han talade något om den välvilliga motivering, som här föreligger, och det är sant, att då den är välvillig, så är det skada, att den icke kommer fram till Kungl. Maj:t. Men det hjälper icke, att denna kammare fattar samma beslut, som Första kammaren förut fattat, det vill säga avslår motionen, ty denna motivering kommer i alla händelser icke fram till Kungl. Maj:t. Det vore en annan sak, om motionen varit väckt i sammanhang med ett extra anslag, som Kungl. Maj:t begärt, men det är icke så, utan det är här fråga om ett ordinarie anslag, som är uppfört på huvudtitelns slutsumma och är ej föremål för något ändringsförslag från Kungl. Maj:ts sida. Om så hade varit, att motiveringen kunnat komma fram till Kungl. Maj:t, skulle även jag ha böjt mig. Jag tänker också, att om man kunde fått fram denna välvilliga motivering till Kungl. Maj:t, skulle även jag offrat dessa 10,000 kronor, som jag dock finner goda skäl för att bevilja. Men det är icke så att genom bifall till utskottets förslag motiveringen kommer inför Kungl. Maj:t, och då anser jag mig icke kunna göra annat än yrka bifall till motionen och att sålunda anslaget höjes från 70,000 kronor till 80,000 kronor. Motiveringen är borta under alla förhållanden, just därför att Första kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jag har endast velat säga detta för att icke någon skall tro, att man genom ett bifall till utskottets förslag skulle få fram denna välvilliga motivering, ty den kommer att försvinna under alla förhållanden, såsom frågan nu ligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då det förra året gällde dessa stipendier, uttalades farhågor för att stipendierna icke skulle i tillräcklig del tagas ut av allmänheten. Det har nu emellertid visat sig, att en hel del av dem, som lagt in ansökan om stipendium, fått nöja sig med nedsatta belopp. Det är dock Riksdagens mening med stipendieanslaget till lantmannaskolorna, att det skall komma den mindre bemedlade ungdomen till godo för denna ungdoms undervisning. Nu tycks striden stå, om man skall nöja sig med en välvillig motivering eller om man skall höja anslaget. För min del tycker jag, att man kan bortse från den välvilliga motiveringen och gå rakt på sak, då det är visat, att här finnes ett särskilt behov av stipendier. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skulle naturligtvis icke dristat mig att lägga mig i denna tvist emellan ledamöter av jordbruksutskottet, om icke denna fråga hade berört alldeles direkt en fråga, som tillhör åttonde huvudtiteln och som ingående handlades i statsutskottet vid fjolårets riksdag, nämligen frågan om stipendier åt obemedlade eller mindre bemedlade elever vid folkhögskolorna. Det synes mig absolut nödvändigt, att Riksdagen upprätthåller likhet mellan dessa båda grupper av anstalter. Det är enligt min uppfattning farligt, om Riksdagen på den ena eller andra punkten skulle göra det ena slaget av skolor förmånligare ställt än det andra. Det kommer att ske, om Riksdagen bifaller denna motion, som avser de lägre lantbruksskolorna, men låter folkhögskolorna stå kvar vid nuvarande bestämmelser. Det är klart, att frågan, om det skall vara förslagsanslag eller icke, kan hava ganska stor inverkan på hur mycket pengar som kommer att användas för detta ändamål. Om det är ett fast anslag, det vill säga en viss summa anslagen, får man betala ut pengar så långt den räcker; då har man en övre gräns satt för förbrukandet av medlen. Men om det är så, att det icke är bestämt, hur mycket de mindre bemedlade i skolorna skola hava, då beror det på vederbörandes prövning i varje fall, huru stora stipendierna skola vara; pengar skola alltid finnas.

Jag vill icke ingå på frågan, om det skulle vara riktigt, att detta anslag utginge som förslagsanslag och det sålunda skulle bero på vederbörande skoldirektioners fria prövning att avgöra om stipendierna beviljande till obemedlade eller mindre bemedlade, men för min del skulle jag anse det önskvärt, att en likhet upprätthölles mellan dessa båda skolformer i detta avseende. Skall man göra en ändring, bör man enligt min mening göra den samtidigt för båda dessa slag av skolor, ty det skulle vara orättvist, om folkhögskolorna försattes i en sämre ställning än lantbruksskolorna. Då jag icke kan finna, att utskottet skrivit mera än vad många skulle vilja vara med om att skriva under, så anser jag herr Linders yrkande, att frågan måtte bli prövad i hela dess vidd, innebära ett nog så rimligt anspråk.

Och jag kan icke instämma med vice talmannen däri, att det skulle vara betydelselöst, att båda kamrarna enade sig om en likalydande motivering. Det är sant, att motiveringen icke ingår i en särskild skrivelse, som Kungl. Maj:t får i handom. Men det får väl vice talmannen medgiva, som känner dessa saker bättre än vi, att ha båda kamrarna i en fråga fattat lika beslut med samma motivering, så lär icke Kungl. Maj:t vara mindre företagsam än ett han läser motiveringen, vare sig den kommer underskriven av talmännen eller av herr Daniel Persson.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.
(Forts.)

Ang. understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.
(Forts).

Herr Widlund: Herr talman! Jag för min del förstår mycket väl, att olägenheter vidlåda detta förslagsanslag. Men för mig står det klart, att dessa olägenheter icke på något sätt överväga de fördelar, som vinnas, om motionen antages, och som äro av behovet så starkt påkallade. Jag kan därför för min del icke sluta mig till dem bland mina partikamrater, som yrkat avslag på förslaget, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen i fråga.

Herr Hamilton: Herr talman! Det är fullkomligt riktigt, som herr Rydén sade, att anslagen till folkhögskolorna och lantmannaskolorna böra vara likställda, men härav följer väl icke, att man skall avslå en begäran att få anslagen till lantmannaskolorna höjda. Vore det icke då bättre att ett kommande år föreslå, att anslagen till folkhögskolorna förändrades till förslagsanslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Rydén begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med avslag å jordbruksutskottets hemställan i punkten 9:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 1 bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 96 ja, men 98 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 10—13.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Härpå föredrogs *punkten 14*, angående anslag till elektrisk anläggning vid Alnarp; och yttrade därvid

*Ang. elektrisk
anläggning
vid Alnarp.*

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det är helt naturligt, att anslag, som avse att främja jordbruket, landets modernäring, i allmänhet röna ett mycket välvilligt mottagande från representationens sida. Men det torde icke skada, att vederbörande få kännedom om, att det även på jordbrukets område gäller att handla med nödig *förtänksamhet* och *planmässighet*, och den punkt, som vi nu behandla, synes mig vara ägnad till en erinran i angivet syfte.

Såsom av statsverkspropositionen rörande förevarande fråga närmare framgår, beviljade 1906 års riksdag till ett *vindelektricitetsverk* vid Alnarp 37,400 kronor. Styrelsen för Alnarps institut yttrade då om det ifrågasatta verket, att det skulle medföra betydande fördelar, att detta i vinden hade en billig kraftkälla, sedan numera tillfredsställande vindmotorer blivit för ändamålet konstruerade, och att det vore med *stöd av runnen erfarenhet* i Danmark och vårt land, som styrelsen ville fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet vid saken. Elektricitetsverket skulle för Alnarp medföra avsevärda fördelar genom bättre och billigare belysning samt drivkraft, som kunde utnyttjas till *alla* på platsen *förekommande behov* av sådan. Det angivna syftet skulle på *fullt tillfredsställande sätt* vinnas genom anläggande av ett vindelektricitetsverk med ackumulatorer och reservstation. Lantbruksstyrelsen och överintendentensämbetet tillstyrkte förslaget.

Årskostnaden för verkets drift skulle inskränka sig till endast ränta och amortering å anläggningskostnaden. Det hela gav sålunda intryck av en synnerligen billig och praktisk anordning.

Så var det 1906. Men hur har det blivit nu 1913? Anläggningen har befunnits *otillräcklig* i fråga om förmåga att frambringa den mängd av elektrisk kraft, som erfordras vid Alnarp. Den har vidare visat sig vara *oekonomisk*. Om verket skall behållas, så kräver det betydande utgifter inom den närmaste framtiden, utgifter som ha beräknats till 21,900 kronor. Märk väl, att anläggningskostnaden uppgick till 37,400 kronor.

Vad vill nu styrelsen? Jo, styrelsen vill efter numera vunnen dyrbar erfarenhet slopa det vindelektricitetsverk, som 1906 försäkrades vara billigt och bra, och vill köpa elektrisk energi från Malmö stad. Kostnaden för härför nödvändiga anläggningar beräknas till 31,000 kronor. Följaktligen skulle den lilla elektriska anläggningen vid Alnarp, omfattande 41,100 kilowattimmar, kosta tillsammans 68,400 kronor, och årskostnaden härför beräknas hädanefter till 6,750 kronor för verkets drift, vilket är *något över 16 öre per kilowattimme utan ränta och utan amortering*. Jag försäkrar, att det verkligen skulle vara tacksamt att göra en jämförelse mellan den kraftanläggning, som här blivit ifrågasatt,

Ang. elektrisk anläggning vid Alnarp. och belysningsanläggningar, som ifrågasatts under andra huvudtitlar, men det skall jag icke nu göra.

(Forts.)

Att jag icke låtit saken passera utan anmärkning beror på, att jag har en känsla av, att det icke är ur vägen framhålla, att man *även på lantbrukets område* icke bör bortse från vissa ekonomiska synpunkter och framför allt icke åsidosätta nödig föränsksamhet och planmässighet beträffande anläggningar, till vilka medel äskas av Riksdagen.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bevaringspremier för ston av ädelt slag.

Punkten 25, angående bevaringspremier för ston av ädelt slag.

Uti en inom Andra kammaren av herr *Jönsson* i Slätåker väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 148, hade hemställts, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 40,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utdelas såsom bevaringspremier för ston av ädelt slag.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte avslå ifrågavarande motion.

Vid denna punkt voro likväl fogade reservationer:

av herrar *Paulsson*, *Andersson* i Grimbo och *Ekerot*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

av herrar *Aaby* *A. W. Ericsson* och *Linders*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Jönsson* i Slätåker: Herr talman! Vid föreliggande frågas behandling kan man ju med skäl göra sig den frågan: är den ädla hästaveln av sådan betydelse för vårt land, att man kan anse, att den är värd att bevaras? På denna fråga tror jag mig vinna ett svar med att säga ett obetingat ja, därför att så länge vi ha en armé, som behöver hästar, så är det ju också helt naturligt nödvändigt, att vi tillse, att vi inom vårt eget land äro i tillfälle att producera tillräckligt antal remonter och slippa komma i den obehagliga ställning, som vi varit någon gång förut, att behöva från utlandet importera denna vara. Också torde man givetvis böra taga hänsyn till det privata behovet av

vagnshästar. Det kunde nog härvidlag vara ganska många skäl att framdraga, men detta kan ju vara tillräckligt, då jag tror, att det icke föreligger något tvivelsmål härutinnan.

En annan fråga skulle jag också vilja framställa, nämligen om den ädla hästaveln är i en sådan belägenhet, att den verkligen är i behov av det anslag, som här begäres. Det kunde framföras många skäl för att bevisa, att så är fallet, men jag skall dock icke upptaga tiden så länge. Jag skall i stället be att få hänvisa till den kungl. propositionen och de uttalanden, som där äro gjorda av stuteristyrelsen, av sakkunniga, av rikets hushållningssällskap och många flera, vilka utan undantag samstämmigt uttalat sig för, att något måste göras för att höja eller kanske rättare sagt bevara denna hästavel för dess fortbestånd.

Vad ha vi då att göra för att bevara densamma? Man kan säga, att det föreligger två olika riktningar, två olika utvägar, nämligen dels införande av bevaringspremier och dels bildandet av en lånefond. Härom kan man ju säga, att det ena goda förhindrar icke det andra. Bäggedera peka ju åt precis samma mål; det är endast olika vägar. För min del är jag böjd för att tro, att den väg, som jag angivit i min motion, skulle vara den, som man har den största nyttan av. Jag tror nämligen, att upprättandet av en lånefond skulle i mycket bidra till en förflyttning av avelns läge, en förflyttning från en ort till en annan, och det skulle vara — jag hade så när sagt — synd, om de personer, som efter mångårigt arbete och efter att ha nedlagt stora kostnader samlat stor erfarenhet på området, om de skulle se, att denna avel, som för dem varit helt enkelt så kär, skulle på ett eller annat sätt äventyras.

Min motion grundar sig i huvudsak på stuteristyrelsens förslag, men jag får dock säga, att dess förslag till premiering kan jag icke följa. Jag anser nämligen, att de av styrelsen föreslagna premierna äro onödigt högt tilltagna. Jag tror, att vi skulle kunna nå målet med något lägre summor, och det bleve ju alltid en inbesparing.

Herr talman! Det skulle ju kunna vara mycket mer att framdraga såsom skäl för min åsikt, men jag skall dock nu endast be att få yrka bifall till min motion.

Herr Linders: Herr talman! Då den sista talaren givit sig in på en sakdebatt av frågan, så har jag icke så mycket skäl att giva mig in på det spörsmål, som här föreligger, då jag nämligen i huvudsak delar hans uppfattning. Jag vill emellertid säga, att jag visserligen är av den uppfattningen, att man principiellt taget hellre bör gå den väg, som Kungl. Maj:t har anslutit sig till, nämligen att lämna ut lån. Men saken föreligger dock litet annorlunda, så att man icke utan att skada densamma kan giva sig in just på denna, jag medgiver det,

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 15.

Ang. bevaringspremier för ston av ädelt slag.
(Forts.)

principiellt riktiga linjen. Ty det finnes ju redan en ganska utvecklad varmblodig hästavel i vissa trakter av vårt land, och de trakter, där detta goda avelsmaterial, förefinnes, skulle, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, komma i en ekonomiskt mindre gynnsam situation än de trakter, som för framtiden finge anslag för anskaffande av nya ston.

Dessutom vill jag gent emot utskottet, som i sitt betänkande särskilt framhållit, att det delvis är sparsamhetsskäl, som göra, att de följa Kungl. Maj:ts linje, säga, att denna billigare väg, som utskottet ansluter sig till, kan dock även den bliva för dyr, om man på det sätt, som jag nyss ifrågasatt, skulle skada och tillbakasetta det dyrbara och prövade avelsmaterial, som redan förefinnes.

Däremot kan jag, även om jag skulle kunnat gå med på motionen av sådana praktiska skäl, icke vara med på den skala, som de sakkunniga ha tänkt sig, och till vilken departementschefen anslutit sig. Denna skala skulle man visserligen i första rummet kunna tänka sig till 50 kronor för ston på 4 och 5 år gamla, men sedan anser jag dessa föreslagna bevaringspremier alldeles för höga. Mellan 6 och 7 år borde man kunna stanna vid respektive 150 och 100 kronor, beroende på premieringsbokstaven, vid 8 år borde man kunna stanna vid 100 à 75 kronor och vid 9, 10 år vid 75 à 50 kronor. Men däremot skulle man möjligtvis med fördel kunna utsträcka tiden för utbetalning av sådana bevaringspremier till 12 år i stället för 10 år, som de sakkunniga föreslagit, och då stanna vid 50 à 25 kronor.

Nu vill jag emellertid icke vidare ingå i någon sakdebatt, då jag har vissa betänkligheter emot att på sätt, som utskottet gjort, behandla ifrågavarande motion. Jag har då dels den uppfattningen, som här icke kommit till synes på något sätt, att anslaget ifråga egentligen icke bör höra till nionde huvudtiteln utan till fjärde huvudtiteln. Det är en fråga för armén om anskaffande av tillräckligt hästmateriel för dess behov och icke så mycket en fråga för jordbruket. Men dessutom finnes det ett rent formellt skäl att icke nu besluta i detta ärende, nämligen det att Kungl. Maj:t i en annan proposition har framlagt förslag om bildande av en lånefond för räntefria lån. I nionde huvudtiteln återfinnes visserligen motivering till hela saken, men då icke anslagsfrågan där kommit till behandling, anser jag det alldeles oriktigt att här inom ramen för nionde huvudtiteln däremot behandla motionen. Man säger visserligen i utskottets motivering på en av de sista raderna, att utskottet i annat sammanhang tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vet mig emellertid icke hava varit med om att i utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och jag anser det vara rimligt, att motionen — vilket jag även yrkade vid behandlingen av det ifrågavarande ärendet i utskottet — bör behandlas i sam-

band med det kungl. anslagsförslaget. Det är det naturliga sammanhang, som motionen har med denna anslagsfråga, som gör, att jag för min del ber att få yrka återremiss av detta ärende. Ett liknande yrkande har redan förut bifallits i Första kammaren, och nu hemställer jag till denna kammare, om det icke vore klokt att återremittera ärendet, för att kammaren sedan skall bli i tillfälle att pröva det i sitt naturliga sammanhang.

Jag ber, herr talman, således att få yrka återremiss av ärendet.

Herr Hamilton: Herr talman! Det är, som den förste högt aktade talaren nyss nämnde, så att de sakkunnige ha föreslagit två vägar för att understödja den ädla hästaveln. Den ena är att genom så kallade bevaringspremier bevara den häststam, som redan finnes, och dessa premier skulle således utgå till hästägare, som hade ädla ston med villkor, att de behölle dem för aveln. Den andra vägen är att lämna lån till lantmän, som önska föda upp ädla hästar och således sprida denna hästavels upparbetande från de ställen, där den nu finnes, till även övriga delar av landet. Utskottet har ansett, att den senare vägen är den riktigaste, ty man föreställer sig, att en hästägare, som har ett ädelt sto och som icke brukar höra till de fattigare — den ädla hästaveln är ju icke någon fattigmansnäring — behåller sitt sto och försöker tjäna pengar på detsamma. Men däremot är det naturligtvis svårt för dem, som icke bo på trakter, där den ädla hästaveln drives, att förskaffa sig sådana ston utan statshjälp. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har också ansett, att den rätta linjen är att lämna lån till lantmännen, och han framhåller, att just därigenom skulle man kunna befordra hästaveln vida mera, man skulle ju kunna lämna lån för 80 à 100 ädla ston om året. Han har också framhållit, att det bleve vida billigare för staten, om den lämnade ut lån på tillsammans 400,000 kronor, då ju räntan härpå endast är 16,000 kronor, vilket är betydligt mindre, än vad som nu begäres av motionären. Utskottet har, som sagt, ansett, att den linje, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhållit såsom den riktigaste, också skulle bäst befordra ändamålet, och därför har utskottet i sakens nuvarande läge icke velat tillstyrka bifall till motionen.

Nu har här yrkats på återremiss, men det gagnar väl icke till mycket. Att diskutera frågan en gång till kan väl icke gärna befordra bifall till motionen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Hamilton förenade sig herr Lundell.

Ang. bevaringspremier för ston av ädelt slag.
(Forts.)

Ang. beva-
ringspremier
för ston av
ädelst slag.
(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Då det i utskottets motivering framhålles, att utskottet i annat sammanhang tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag om bildande av en lånefond för utlämnande av räntefria lån till inköp av ädla avelston, men utskottet, mig veterligt, ej fattat något beslut i detta ärende, så anser jag, att återremissyrkandet är det enda, som kan av kammaren bifallas.

Jag skall därför, herr talman, be att få ansluta mig till det yrkande, som har framställts av herr Linders.

Herr Jönsson i Slätåker: Herr talman! Jag skall, såsom saken nu gestaltat sig, be att få återtaga mitt yrkande om bifall till min motion och i stället be att få instämma i herr Linders' yrkande om återremiss.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till yrkandet om punktens återremitterande till utskottet för ny behandling, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Ang. avels-
centra för
nötboskap.

Punkten 28, angående anslag till avelscentra för nötboskap.

Kungl. Maj:t hade under punkten 26 i huvudtiteln föreslagit Riksdagen dels att såsom bidrag till upprätthållande av de år 1911 utsedda avelscentra för nötboskap å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 11,000 kronor, dels ock att, såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för förnyad tävling för utseende av avelscentra för nötboskap, å extra stat för 1914 anvisa ett anslag av 16,000 kronor, varigenom det anslag, som skulle erfordras för år 1914, komme att sammanlagt uppgå till 27,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom Andra kammaren av herr *Ekerot* väckt motion, nr 57, däri hemställts, att Riksdagen ville avslå den av Kungl. Maj:t gjorda framställningen i vad den avsåge anslag till förnyad avelscentertävlan för ayrshiredjur samt att Riksdagen ville be-

vilja 300,000 kronor att genom hushållningssällskapen i mellersta och södra Sverige och under de villkor Kungl. Maj:t kunde föreskriva för inköp av goda avelstjurar tillhandahållas tjur- och avelsföreningar.

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med avslag å herr Ekerots förevarande motion och med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande framställning,

dels såsom bidrag till upprätthållande av de år 1911 utsedda avelscentra för nötboskap å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 11,000 kronor,

dels ock såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för förnyad tävling för utseende av avelscentra för nötboskap å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 16,000 kronor eller sammanlagt 27,000 kronor.

Reservationer hade emellertid avgivits

av herr *Andersson* i Grimbo, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avsåge anslag till förnyad avelscentertävlan för ayrshiredjur; samt

av herr *Ekerot*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till hans motion i ämnet.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Ekerot*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär i en fråga, som berör denna punkt, skall jag med anledning härav be att få yttra några ord.

Jag skall då först be att få framhålla, att avelscenteriden för nötboskap är importerad från Danmark. Det har upprättats avelscentra för tre av våra nötboskapsraser, nämligen låglandsrasen, ayrshirerasen och fjällrasen. Beträffande fjällrasen, har jag intet annat yrkande än om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, av skäl som jag senare skall be att få framhålla; beträffande låglandsrasen har den avelscenternämnd, som har ledningen om hand, hemställt, att det icke vidare skulle bli någon tävling för den rasen; och beträffande ayrshirerasen, har den avelscenternämnd, som har tävlingarna för denna ras under sin tillsyn, yrkat, att dessa tävlingar skulle fortsättas, såsom de fortsatts sedan 1902.

I fråga om fjällrasen kan jag säga, att avelscentertävlingarnas bibehållande är en åtgärd, som kan anses vara av behovet påkallad, även om det skulle finnas andra vägar, som kunde användas för att nå det med tävlingarna åsyftade målet. Men när det gäller ayrshirerasen, är det något annat. Fjällrasen är

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

en naturras, som skall kultiveras, under det att ayrshirerasen är en kulturras, som är importerad hit i landet, och av vilken vi endast hava två olika typer, som av sig själva komma att sammansmälta.

Nu framhålles i den kungl. propositionen, att främjandet av denna sammansmältning, denna konsolidering av aveln är ett av de skäl som gjort, att Kungl. Maj:t äskar anslag till fortsättande av dessa avelscentertävlingar. Om vi då skulle se efter, vad avelscentra hittills i den vägen uträttat, så få vi väl taga någon kännedom om antalet av de ayrshiredjur, som varit underkastade avelscenterbestämmelserna, jämfört med antalet av dem, som icke varit det. Vi finna då, att i riksstamboken för 1909—1911 hava, såvitt jag icke oavsiktligt räknat fel, intagits från avelscentra 252 tjurar av 2,227, och ifråga om hondjur 451 utav 4,312. Vi kunna ju säga, att det är i runt tal 10 % av ayrshiredjuren, som stamma från avelscentra. Men vid sådant förhållande kan jag icke förstå, att Kungl. Maj:t bort i propositionen framhålla, att en hel del av de framgångar, som vunnits på nötboskapsavelns område, äro att tillskriva just dessa avelscentra, vilka för ayrshirerasen hittills omfattat 6 besättningar. Jag finner, att detta är att överskatta avelscentras arbete och att underskatta de övriga åtgärderna för avelsarbetet.

Ett annat skäl, som säges tala för avelscentra, har varit, att man skulle få bättre och mera exakta och pålitliga kontroll-siffror. Kontrollarbetet äger rum inom alla avelsbesättningar. Jag skall ingalunda förneka, att våra nuvarande kontrollföreningar äro behäftade med brister, och att något bör göras för att avhjälpa dessa brister; men jag vill framhålla, att vi vinna icke stort med att, såsom det föreslås i den kungl. propositionen, taga 10 stycken av landets ayrshirebesättningar — det finnes väl ett hundratal åtminstone — och underkasta dessa en strängare kontroll, då ju en sträng kontroll är nödvändig för allt vad avelsdjur heter, icke minst för att öka förtroendet, som på många ställen kanske är väl svagt. Jag vill därför framhålla, att de kontrollåtgärder, som ansetts vara nödvändiga för avelscentra, de äro nödvändiga även för de återstående 90 % av våra avelsstammar, och följaktligen täckes icke det behov, som faktiskt föreligger.

Jag skall nu icke länge uppehålla mig vid denna fråga; jag skall endast se till: vad hava avelscentra i övrigt gjort? Jo, avelscentra hava ställt så till, att tjurar av den så kallade skånska typen hava blivit inköpta till de stammar, som äro av den importerade skotska typen. Det framhålles, att avelscentra hämmat importen. Gent emot detta vill jag på det bestämdaste framhålla, att det är andra orsaker, som hava hämmat importen av ayrshiredjur från Skottland, och att de åtgärder i övrigt, som avelscentra fört med sig, hava varit tämligen litet inverkan.

Däremot finnes det en faktor, som verkat för ayrshiredjurens utveckling mer än något annat, och det är den svenska ayrshireföreningen. Den svenska ayrshireföreningen har, vill jag framhålla, varit en förening, som utträttat så mycket gott inom vårt land, att den vore värd det erkännande, som nu i stället kommer avelscenterinstitutionen till del.

Det har framhållits i propositionen, att de siffror, som framkommit vid avelscentertävlingarna, hava riktat utlandets uppmärksamhet på våra ayrshiredjur. Ja, jag är icke alldeles säker på, men skulle gärna vilja hava besked om, huruvida de siffror, som framkommit vid avelscentertävlingarna 1908—1910, ännu föreligga i publicerat skick eller icke. Jag har åtminstone sett en uppgift om att de icke skulle vara publicerade; och under denna förutsättning kan jag knappast finna, att de skulle kunnat utträtta något, då de ju icke kommit till allmänhetens kännedom.

Vad nu beträffar ayrshiredjuren, har man för avelscentertävlingar inom denna ras begärt ett anslag, som man kan beräkna till 37- eller 38,000 kronor. Dessa pengar skola användas dels till betäckande av avelscenternämndens resekostnader och dels för de kostnader, som behövas för kontrollarbetet. Men jag finner, att det är tämligen, jag höll på att säga, dåligt använda pengar.

Det har tillvitats avelscentra, att de hava påverkat jakten efter rekordsiffror, en sak som kommit att skada vår nötboskapsavel mer än något annat. De hava åtminstone varit bidragande härtill.

En föreskrift, som har varit av stor betydelse i de föregående tävlingarna, liksom även beträffande de nuvarande avelscentra, är, att avelstjurur icke fått försäljas till utlandet, utan skolat spridas inom det egna landet. Nu föreslås emellertid i den kungl. propositionen, att dessa avelscentertjurur skulle kunna få på offentlig auktion säljas även till utlandet. Jag vill framhålla, att eftersom avelscentertävlingarna avse att utpeka de tio bästa besättningarna inom vårt land, det väl vore skäl att hålla på den nuvarande bestämmelsen, att dessa tjurur skulle behållas för vårt eget land, så att icke dessa framför alla andra komma att exporteras till utlandet. Det är nämligen en grundregel inom allt arbete på nötboskapsavels område, att man icke säljer det bästa, utan behåller det bästa och säljer det, som är näst bäst; ty i annat fall skadar man det arbete, man har för händer. Nu är det fråga om att på bekostnad av statsmedel utpeka de bästa djuren och fördyra dessa djur, som i stället behövde spridas inom vårt eget land; och att detta är en åtgärd, som *icke* skulle främja avelsarbetet i stort sett, det vill jag på det bestämdaste påstå.

Jag har i min motion tillåtit mig föreslå en annan åtgärd,

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

vilken jag vid mitt arbete i premieringens tjänst funnit vara av behovet påkallad. Vi arbeta ännu inom jordbruket mångenstädes med underhaltiga, svagt avkastande djur, djur som äro av den beskaffenheten, att de äro en börda i stället för att de skulle vara en hjälp för jordbruket. För att man skulle kunna hjälpa upp husdjursskötseln i de trakter av landet, där man arbetar på detta sätt, behöves framförallt, att goda tjurur spridas, och dessa tjurur borde spridas genom avelsföreningar, som bildas i de olika orterna. Emellertid lida de mindre jordbrukare, som framför allt bilda dessa föreningar, brist på pengar för att inköpa de jämförelsevis dyra tjurarna, och därför behöva de understöd från det allmänna, icke i form av anslag utan i form av lån för att bliva i stånd att skaffa sig dylika avelsdjur. Jag har ansett, att de medel, som begäras för att gynna ett tiotal besättningar, skulle göra större nytta om de användes för att underlätta bildandet av avels- eller tjurföreningar och till att täcka den ränteförlust, som skulle uppstå därigenom, att staten bildade en avelsdjursfond, från vilken lån på billiga villkor skulle kunna erhållas. Emellertid har jag icke lyckats få utskottet med på detta mitt förslag. Det kan också hända, att det behöver övertäckas och förberedas grundligare än jag haft tillfälle att göra. Då jag ej heller kan hoppas, att kammaren skall gå med på detta mitt förslag, ämnar jag icke framställa något yrkande i det hänseendet, utan får inskränka mig till att påpeka detta behov och att understöd för det ändamålet behöves särskilt i de fattigare länen. Jag ber också att få rekommendera saken till herr statsrådets närmare övervägande. Men i fråga om avelscentra skall jag be att få yrka avslag på den kungl. propositionen i vad den avser tävlingar för utseende av avelscentra för ayrshiredjur och bifall till min motion i den delen. Jag anser, att de penningar, som man här velat anslå för detta ändamål, skulle kunna inbesparas utan någon som helst skada, ty avelsarbetet är redan inne på de linjer, som dylika avelscentra avse att främja och är på så god väg, att understöd från det allmänna sida icke längre är behöfligt. Däremot skulle nog ett aktgivande på kontrollföreningarnas arbete vara ganska önskvärt, men i den frågan vill jag icke göra något vidare uttalande.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till min motion i vad den avser avelscentertävlingar.

Vidare yttrade:

Herr Hamilton: Herr talman, mina herrar! Vid början av detta ärendes behandling inom utskottet hade jag samma syn på frågan som den siste aktade talaren, beroende därpå, att jag såg frågan från rent skånska synpunkter. I den provinsen har ayrshireaveln hunnit så långt, att några avelscentra icke äro

av behovet påkallade för att befordra nötboskapsaveln. Under utskottets arbete blev jag emellertid övertygad, att i övriga delar av landet det vore för tidigt att indraga dessa avelscentra, och då jag insåg detta, fann jag mig icke böra se frågan utslutande från skånsk synpunkt utan böra se den från allmän synpunkt. Av den anledningen anslöt jag mig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson: Herr talman! Jag ber att få göra några korta erinringar mot en del av de påståenden, som fälldes av den förste ärade talaren.

Han sade bland annat: »Vi arbeta med svagt avkastande djur». Jag ber att få stryka under detta yttrande, så mycket mer som jag finner i denna omständighet kanske det allra starkaste motivet för att åtgärder från statens sida allt fortfarande behöva vidtagas för att höja kreatursstockens beskaffenhet. Det är intet tvivel underkastat, att rent nationalekonomiskt sett det förloras ofantliga summor just därför, att man i många fall arbetar med underhaltiga djur. Det är på samma sätt här som inom industrien; om man har dåliga maskiner, som draga dubbelt så mycket bränsle som är nödvändigt, så kan detta bli ruinerande för industrien. Samma förhållande råder i jordbruket; om jordbrukaren arbetar med underhaltiga djur, på vilka han får kosta mycket pengar och mycket foder och spannmål, utan att djuren genom sin avkastning betala detta, så är det klart, att det medför förlust. Vi ha icke här i landet kommit till den ståndpunkt, att man kan säga, att allt är väl beställt i detta avseende och att man nu kan stanna.

Det är visserligen sant, att om man ser dessa saker ur rent skånsk synpunkt, där jordbruket och husdjursskötseln tack vare många gynnsamma förhållanden kommit betydligt längre än i övriga delar av landet, man kan säga, att vi när som helst kunna sluta upp särskilt med dessa avelscentertävlingar, men har man en vidare syn på saken, ser man på förhållandena i övriga delar av landet, kan man icke göra ett sådant påstående,

Jag ber att få erinra, att man under tidernas lopp famlat betydligt, när det varit fråga om vilka åtgärder man borde vidtaga för att förbättra kreatursstammen i landet. Särskilt gäller detta nötkreatursstammen, men i viss mån även vår häststam. En har ansett den rasen vara den bästa, en annan har ansett den andra vara bättre, och det har i syfte att förbättra och förädla besättningarna importerats djur under långa tider med uppoffrande av mycket pengar men på ett rent av planlöst sätt. På senare tider har man emellertid kommit in på mera målmedvetna och säkra vägar, och vi stå nu på den punkten, att vi med avseende på nötkreaturen ha huvudsakligen tre raser att arbeta med och att söka förbättra och förädla. Dessa raser äro

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

för de norra delarna av landet fjällrasen, för den största delen av landet, nämligen den mellersta och en del av den södra, Ayrshirerasen och för södra Skåne och de bördigare orterna norr därom låglandsrasen.

Nu har den första ärade talaren erkänt, att för fjällrasens vidkommande avelscentra fortfarande behövas. Och varför behövas de? Jo, därför att enligt vad man känner sig övertygad om och ej ens den första talaren ville bestrida, man behöver förbättra, förädla och konsolidera denna ras. Jag tror, att man kan säga detsamma om Ayrshirerasen, ty ännu ha vi icke kommit dit vi hoppas nå, och ännu så länge torde ett sådant målmedvetet arbete, stött av staten, erfordras med avseende på Ayrshirerasen.

Den talare, på vilken jag nu syftar, förmenade, att det icke var mycket gott som kommit av avelscentra. Han sade, att det varma erkännande, som i den kungl. propositionen givits åt avelscentra, rätteligen bort tillkomma Svenska Ayrshireföreningen, emedan det var dess arbete man hade att tacka för att importen av Ayrshireboskap minskats, och att man nu kommit in på större planmässighet i detta avelsarbete.

Jag vill icke ett ögonblick i ringaste mån söka förringa Svenska Ayrshireföreningens insats i detta arbete, men det torde med den ärade talarens uppfattning vara ägnat att väcka förvåning, att just Svenska Ayrshireföreningen själv framhåller såsom synnerligen viktigt, att avelscentertävlingar ännu en tid bortåt få fortsätta. Föreningen är således icke själv av den mening, att dess arbete kan fylla behovet, utan giver sin fullständiga anslutning till en fortsättning av avelscentertävlingarna. Det förhåller sig nog också så, att avelscentertävlingarna i icke så ringa mån bidragit till att importen av många gånger kanske rätt olämpliga Ayrshiredjur har avtagit, och att man kan spåra tydliga tecken till att man nu arbetar planmässigt och enhetligt för att få en homogen stam i landet.

Samma ärade talare frågade, om resultaten av de sista tävlingarna ännu förelägo publicerade. Jag har förut hört, att man gjort anmärkning mot denna sak, och att detta framhållits såsom ett skäl varför man icke borde vidare bevilja pengar till avelscentra. Jag har därför gjort mig underrättad om saken i lantbruksstyrelsen och därvid fått den uppgiften, att denna ganska digra publikation över resultaten, kontrollsiffrorna m. m. under de sista tävlingarna ännu icke hunnit utgivas i tryck, men att den ligger i lantbruksstyrelsen, där var och en kan få tillfälle att se densamma. Anledningen till att den ännu icke publicerats är den, att lantbruksstyrelsen sökt få in olika anbud för att få den billigast möjliga tryckningskostnaden. Tryckningen betingar nämligen ganska avsevärda belopp, 4- å 5,000 kronor, kanske något däröver.

Vad jag nu anfört synes tala för, att vi ännu icke äro komna till den punkten, att vi utan vidare kunna reda oss på ett tillfredsställande sätt utan hjälp av dessa avelscentra. Jag vill också framhålla, att, huru viktigt det än må vara att skaffa pengar till lånefonder för att bereda avelsföreningarna billiga lån till inköp av tjurar, så är det dock en förutsättning för att dessa avelsföreningar skola komma till stånd och framgångsrikt arbeta, att det finnes tillgång på förstklassiga avelsdjur, och att dessa finnas om möjligt att erhålla inom landet, så att man slipper gå utanför dess gränser. Detta är ytterligare ett skäl, varför jag för min del ber ett få livligt tillstyrka utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig ett par små anmärkningar, naturligtvis utan hopp om annan utgång än att utskottets hemställan kommer att bifällas.

När herr statsrådet säger, att vi behöva få dessa avelsdjur spridda, så mötas vi, och det gläder mig särdeles livligt. Men medan jag går ut ifrån att vad vi behöva är att sprida den — jag höll på att säga — massa av fullgott avelsmaterial, som produceras, så anser herr statsrådet, att vi behöva fortfarande lägga vikten för att ej säga huvudvikten vid att producera sådant material. Jag säger, att vi ha detta material och att vi endast behöva hjälp för att få detsamma spritt ute i bygderna.

Herr statsrådet uppräknade tre boskapsraser såsom varande hos oss de viktigaste. Jag skall tillåta mig att nämna en fjärde, nämligen den rödbrokiga, vilken i mellersta Sverige har en ganska stor betydelse. Den rasen har icke blivit nämnd, när det gäller avelscentra, och dock är denna rödbrokiga ras en nationellt svensk ras, som bygger på inhemska djur. De, som driva avelsarbete med denna ras, skulle naturligtvis vara särskilt i behov av det stöd, som avelscenterinstitutionen är avsedd att giva, då denna institution säges bidra till att skapa en enhetlighet, som beträffande Ayrshirerasen nog kommer i alla fall.

Jag skall emellertid icke strida mera, utan ber blott att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet sade, att det är av stor betydelse för jordbruket att ha goda djur, som lämna rik avkastning, ty fodret är lika dyrt, vare sig avkastningen är god eller dålig. Däremot kan jag icke förstå, huru man skulle vinna detta mål endast genom att taga med Ayrshirerasen. I propositionen anföras vissa skäl, varför låglandsdjuren nu icke äro medtagna till tävlingarna. Enligt mitt förmenande föreligga samma skäl att icke taga med Ayrshirerasen, och jag har icke hört någon, som sökt vederlägga detta skäl. Beträffande Ayrshirerasen ha vi ju kommit längre

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

än med låglandsrasen, ty för denna ha vi ju en riksstambok upprättad, vilket ännu icke förefinnes för låglandsdjuren.

Det finnes en annan egendomlighet i propositionen. På sidan 205 står det, såsom herr Ekerot förut påpekade, då han nämde, att det var tillåtet att försälja tjurur till utlandet eller till utländska köpare vid auktioner, att »försäljning, varom här vore fråga, borde på grund av den väsentligt ökade produktionen av goda tjurur, som även inom besättningar, vilka icke vore avelscentra, nu ägde rum, utan fara för ett fortsatt framgångsrikt avelsarbete kunna tillåtas vid av hushållningssällskap eller avelsförening anordnad offentlig auktion». Det är, menar man, så stor produktion av goda tjurur ändå, att det icke är någon skada skedd, om utlandet köper sådana vid auktioner. Ja, men varför skall det då vara av betydelse att peka på dessa djur för utländska köpare, när vi ha tillräckligt av tjurur ändå, varför skola vi genom avelscentra försöka få fram dessa djur?

Det har här påpekats, att ännu icke föreligger någon redogörelse för den sista avelscentertävlingen 1908—1910, och vi ha av herr statsrådet fått veta skälet härtill. Jag har varit med och prövat detta ärende i utskottet, och hade man då haft tillgång till denna redogörelse, skulle man naturligtvis kunnat bilda sig ett begrepp om, huruvida avelscentra gjort någon nytta, och om det finnes behov av dem eller icke. Då jag för min del icke blivit övertygad om att det finnes något sådant behov, vad Ayrshirerasen beträffar, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den av mig vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Berg i Staby: Det förefaller mig, som om herr Ekerot sett denna fråga bra mycket från skånsk synpunkt, och det vill även synas, som om den siste årade talaren sett frågan från en synpunkt, som bra nära sammanfaller med herr Ekerots. Herr Andersson i Grimbo säger, att det ej är större skäl att inrätta avelscentra för Ayrshirerasen än för den svartbrokiga rasen, men herr Ekerot har erkänt, att bland Ayrshiredjuren ha vi åtminstone två typer, och jag skulle vilja säga, att vi ha långt fler. Nu påstår herr Ekerot, att dessa sammansmälta av sig själva, och det är detta jag skulle vilja opponera mig emot.

Jag tror, att det behöves inom avelsarbetet med Ayrshiredjuren en enande kraft, som söker koncentrera arbetet, så att vi få större enhet med avseende på typen. Om vi tänka på huru premieringen försiggår inom de olika länen, så finnes ju, som vi veta, en massa premieringsnämnder, vilka ha detta arbete sig anförtrott. Under sådana förhållanden kommer det naturligtvis att uppstå rätt mycket slitningar i arbetet; man saknar den enhet, som man skulle önska i detta hänseende. Därför tänker jag mig, att avelscentra, det vill säga det urval av besättningar, som är förenat med dessa avelscentra, skulle avse just att i den mån

det är möjligt sammanföra detta arbete på olika håll och leda till ett mera ensartat resultat. Det är nog så, som herr Ekerot sade, att det kan för vinnande av detta mål väljas andra medel — han nämnde det i sammanhang med fjällrasen, där han ville ha avelstävlingarna kvar. Ja, det är sant, att även med avseende på Ayrshirerasen skulle man kunna tänka sig andra anordningar för att fylla den uppgift, som nu tillkommer avelscentra. När vi emellertid ha slagit in på en väg och börjat med avelscentra, är det då icke skäl i att fortsätta på denna och se efter i vad mån det påbörjade arbetet kan utvecklas; det har dock lett åt det håll vi mena.

För min del kan jag sålunda icke se annat än att det för närvarande är lämpligast att vi, även med avseende på Ayrshirerasen, få ha avelscentra kvar, men på samma gång skulle jag vilja framhålla vikten av vad herr Ekerot påpekade, nämligen att tjurar, som uppfödas vid dessa avelscentra, icke skola få av-sättas till utlandet. Jag tycker det är alldeles avita, att, när staten företagit sådana åtgärder som inrättandet av avelscentra just för att få fram goda avelsdjur, man sedan skall skicka dessa till utlandet.

I likhet med herr Ekerot skall jag ock be att få påpeka, att det varit önskvärt, om vi kunnat få flera ladugårdar inordnade som avelscentra. Den kungl. propositionen framhåller, att det kunde vara tillräckligt med tio, men det vore dock som herr Ekerot framhöll önskvärt, om ett långt större antal ladugårdar kunde underkastas den kontroll, som utövas vid eu såsom avelscentrum förklarad ladugårdsbesättning.

Här har nämnts en ras, som icke påpekades av herr statsrådet. Det var någon talare, jag tror att det var herr Ekerot, som erinrade om den rödbrokiga rasen och att den i viss mån blivit bortglömd. Jag har funnit den saken från en sida sett visserligen beklaglig men också mycket naturlig. De som syssla med avelsarbetet för den rödbrokiga rasen arbeta ju under särskilda förhållanden. I detta arbete finnes just den enhet i ledningen, som är önskvärd, och som det vore bra, om vi kunde få även med avseende på Ayrshirerasen, och just det målet är det vi söka nå genom avelscentra. Med avseende på den rödbrokiga boskapen förefinnes som sagt denna enhet. Där är det samma personer, som fara omkring och granska alla de olika besättningarna. Därföre är det icke så nödvändigt med något slags avelscenterinstitution på detta område. Jag har velat säga detta för att påpeka, att det arbete, som är nedlagt på utbildande av den rödbrokiga svenska boskapen, är förtjänstfullt och har lett till goda resultat, därför att där varit enhet i ledningen; det är just den enheten, som vi skola söka få till stånd även med avseende på Ayrshirerasen och avelsarbetet för densamma. Jag anser, att vi nu skola fortsätta på den inslagna vägen, även om vi

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

naturligen samtidigt böra se till, huruvida och när det kan vara önskligt att övergå till anordningar, som kunde finnas bättre. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Med anledning av den siste ärade talarens yttrande, att vi behöva en enande kraft i avelsarbetet för Ayrshirerasen, så vill jag säga, att den kraften redan finnes, och det är Svenska Ayrshireföreningen. Ty avelscentra kunna aldrig bli någon enande kraft i detta hänseende.

Herr Berg talade också om enhetlighet i arbetet för den rödbrokiga rasen. Ja, just från dem, som leda avelsarbetet för denna rödbrokiga ras, har jag erfarit, att det tillgår på precis samma sätt; det är alldeles analoga förhållanden, så att om det är onödigt att rödbrokiga besättningar förklaras för avelscentra, så är det lika onödigt för Ayrshirebesättningar.

Jag skall vidare be att få framhålla, att vi kunna aldrig få någon konsolidering av avelsarbetet, så länge vi hålla oss med endast tio besättningar såsom avelscentra. Hade det varit så, att alla besättningar, som fyllde vissa minimifordringar, således alla avelsbesättningar, vore med i tävlingen och kunde erhålla utmärkelser, så hade saken varit klar, och jag skulle icke hava sagt något, men nu anser jag, att det är en premiering av några få, en premiering, som icke kommer att fylla det behov, som föreligger, eller rättare som man vill göra gällande att det föreligger. Då man säger sig vilja konsolidera, går man här helt enkelt alldeles på sidan om målet.

Jag skall slutligen, herr talman, be att få återtaga mitt yrkande och förena mig med herr Andersson i Grimbo, då våra yrkanden äro i sak precis desamma.

Herr Berg i Staby: Gentemot herr Ekerot vill jag framhålla, att, då han säger, att av mitt påstående, att avelscentra för den rödbrokiga rasen icke behövas, skulle följa, att icke heller Ayrshirerasen behöver några avelscentra, utan att Svenska Ayrshireföreningen skulle fylla samma uppgift som avelsföreningen för den rödbrokiga rasen, är icke detta riktigt enligt min mening. Ayrshireföreningen skulle visst kunna göra det, om premieringsarbetet vore ordnat så. Förutsättningen skulle vara, att det finnes mera enhetlighet i avelsarbetet, ja, att det leddes av Ayrshireföreningen. När nu icke så är händelsen, kan jag icke finna, att förhållandena i avseende på Ayrshirerasen äro fullt jämförbara med motsvarande förhållanden beträffande den rödbrokiga rasen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson: Herr talman! Blott ett par ord. Herr Ekerot sade, då han sist hade ordet: Behövs det icke några avelscentra för den

rödbrokiga rasen, så behövs det icke heller några för Ayrshire-rasen. Detta uttalande från en person i herr Ekerots ställning och med hans kännedom om förhållandena förväran mig. Det må vara att den rödbrokiga rasen är väl förtjänt att bli spridd, och att den har stora förutsättningar att bli det med de höga köttpriser, som nu äro rådande, och om man särskilt lägger an på köttproduktion, men det är ett faktiskt erkänt förhållande, att den rasen icke tillnärmelsevis fått den spridning och det erkännande såsom särskilt lämplig för stora delar av vårt land, som just Ayrshirerasen har fått. Det är därför något obetänksamt, minst sagt, att säga, att om det icke behövs avelscentra för den rasen, så behövs det heller icke för Ayrshirerasen. Den rödbrokiga rasen har ändå icke den betydelse — och det dröjer länge innan den får det — som Ayrshirerasen har.

Ang. avelscentra för nötboskap.
(Forts.)

Herr Ekerot sade vidare: Tio besättningar, inte kan det bli något konsolideringsarbete som en frukt av det. Jo, det kommer det visst att bli, ty därifrån kommer naturligtvis tjurar att spridas ganska vitt omkring i landet, och det är dessa tjurar, som i egenskap av avelsmaterial komma att ha ett ganska stort inflytande på avelsarbetet. Herr Ekerot kunde lika gärna ha sagt: vad ha femton besättningar för betydelse för hela Norrland med dess ofantliga vidsträckthet! Men det har han icke sagt, utan själv erkänt, att dessa femton besättningar däruppe, såsom avelscentra, kunna ha betydelse för detta arbete.

Herr Ekerot: På grund av det sista yttrandet skall jag be att få framhålla, att jag icke alls gått in på frågan om fjällrasens behov, ty jag är icke så hemma på det området, att jag kan yttra mig om den, utan det har jag lämnat alldeles åsido.

Vad beträffar jämförelsen mellan den rödbrokiga rasen och Ayrshirerasen, så vill jag på grund av herr Bergs i Staby yttrande, att för den rödbrokiga behövs det icke avelscentra, göra gällande, att det behövs där likaväl, som när det gäller Ayrshire-rasen eller, om jag skulle vända om meningen: det behövs lika litet där som beträffande den andra rasen, ty så snart det finns en förening, som arbetar såsom Svenska Ayrshireföreningen, så fyller den kravet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med den inskränkning däri, som föreslagits av herr Andersson i Grimbo i den av honom avgivna reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 29—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

Punkten 44, angående åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts under punkten 42 av förevarande huvudtitel därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte

a) å extra stat för år 1914 till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket anvisa ett anslag av 270,000 kronor,

b) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för dylika åtgärder under år 1914 disponera jämväl vad som vid utgången av år 1913 möjligen icke blivit använt av tidigare för enahanda ändamål anvisade anslag.

Uti en vid punkten fogad reservation hade emellertid herrar *Odelberg, Paulson, Fahlén, E. A. Lindblad, Aaby A. W. Ericsson* och *Andersson* i Grimbo tillstyrkt anvisande av ett anslag av allenast 260,000 kronor för höjande av det mindre jordbruket.

Efter det utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet av

Herr *Andersson* i Grimbo, som anförde: Herr talman! Här har begärts anvisande av ett anslag av 270,000 kr. Det är en punkt, som man höjt, och det är för s. k. »övrig undervisning». Den har hittills fått 10,000 kronor om året, men nu har Kungl. Maj:t föreslagit 20,000 kronor., och härpå har även utskottet gått med. Detta anslag har utgått till en del skolor, som icke kunna inrangeras under samma rubrik som lantbruksskolor eljest gjort här i landet. De ha nämligen icke kunnat fylla gällande bestämmelser. Nu ha vi fått en ny förordning rörande lantmannaundervisningen, och den har ännu icke tillämpats så länge, att vi fått någon erfarenhet rörande densamma. Anslaget till denna undervisning har även betydligt stegrats, och det torde därför nu kunna ifrågasättas, om det är skäl att höja summan till den övriga undervisningen med jämnt dubbelt. De skolor, som kommit i åtnjutande av de hittills anslagna 10,000 kronorna, ha egentligen varit *Rösiös* och *Nils Larssons* på Dala, men dessa ha dock fått det årligen, så man kan säga, att det är ett ordinarie anslag, som utgår till dessa skolor. Jag tänker mig, att, när sådana skolor anses berättigade till understöd av staten, så borde de inrangeras under samma rubrik som de andra lantmannaskolorna. Vi veta ju även, att Kungl. Maj:t beviljat dispens beträffande en del skolor i den mån de anses fylla måttet.

Om denna min tanke erhöles beaktande, så vore det, så vitt jag kan se, lyckligt att detta statsunderstöd även kunde komma eleverna i dessa skolor till godo i samma förhållande som eleverna i andra skolor, medan de däremot nu icke kunna få något understöd alls. För skolorna själva tycker jag detta också skulle vara mycket trevligare, därför att de då icke behöfde årligen be om något slags nådegåvor och kanske även bli beroende av en del yttre omständigheter, som de ej kunna på förhand beräkna. Det har ej i propositionen framkommit några skäl, som tala för en sådan ökning i anslaget som den här föreslagna, och som jag ser saken, förhåller det sig ju fortfarande så, att i den mån sådana skolor är efter år få anslag, kunna de lämpligen komma in under samma rubrik som andra lantmannaskolor, och då skulle det här vara fråga om ordinarie anslag.

*Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Härpå yttrade:

Herr Säfstrand: Med anledning av den föregående talarens yttrande skall jag be att få säga några ord. För min del kan jag icke tänka mig annat, än att det vore högst välbetänkt, om understöd lämnades åt friare organiserade skolor och enskilda föreläsare, som arbeta för jordbruksnäringens höjande. Det är ju så, att de skolor, som kommit in under ett bestämt schema, komma att arbeta under vissa fasta former, och dessa former kunna lätt övergå till formalism och byråkratism vid undervisningen. Då kan det väl vara klokt och fördelaktigt att vid sidan av dessa skolor ha försöksskolor, som experimentera litet grand och vilkas undervisningsresultat kan komma de andra skolorna till godo.

Här nämnes särskilt Nils Larsons på Dala skola och att han skulle få högre anslag än förut. Jag tror, att denna skola i och för sig verkligen har gjort sig förtjänt av detta högre anslag, om det nu kommer att beviljas. Skolan är inspekterad av Malmöhus läns hushållningssällskap och har fått det högsta vitsord. Men jag må erkänna, att Nils Larson bedrivit en trafik på senare tiden, som jag själv icke gillar, detta på grund därav, att hans skola icke blivit likställd med lantmannaskolorna, och att han icke fått den dispens han begärde, nämligen att slippa underställa sig en styrelses kontroll. Han har då som sagt inlåtit sig på en trafik, som ej tilltalar mig. Jag får emellertid erkänna, att hans förtjänster äro synnerligen stora, och att han har väckt så mycket intresse för jordbruksundervisningen och bland jordbrukarna för deras näring, att han kan sägas framstå som en sannskyldig jordbruksapostel, och detta är något, som man härvid icke bör bortse ifrån.

Ang. åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.

Jag ber därför att för min del få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Med herr Säfstrand förenade sig herr *Johansson* i Uppmälby.

Herr Hamilton: Här har föreslagits att understödja den så kallade fria undervisningen, att understödja dem, som nitälska för vårt småfolk och som vi bruka i allmänna ordalag kalla för jordbruksapostlar. Jag tror, att denna undervisning är av synnerligen stort gagn för vårt land, och att den har burit mycket rika frukter. Av detta anslag utgå medel för understöd av t. ex. den så kallade Rösiöskolan. Denna fråga har varit ett gammalt tvisteämne mellan Första kammaren, redan på den tiden jag var där, och denna kammare. Första kammaren har ansett en dylik undervisning skadlig. Andra kammaren har däremot städse understött den riktning vi kalla Rösiöriktningen. Herr Andersson i Grimbo har följt de riktlinjer, som varit angivna i Första kammaren, men jag förmodar, att Andra kammaren icke skall frångå sina gamla traditioner, utan understödja det, som kan vara till gagn för vårt lands jordbruk, och sålunda understödja den undervisning, som framför allt visat sig gagnelig för våra småbruk.

Jag ber på denna grund att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr talman! Efter de yttranden, som här förekommit, så vore det kanske onödigt att säga något vidare. Jag skall emellertid be att få yrka bifall till utskottets förslag. Det finns ju sådana personer, som inte kunna på grund av sin uppfattning följa de former, som Kungl. Maj:t har utstakat. Det finns sådana självständiga personer, som ställa sig, kan man säga, på sina egna ben, utan att kanske strängt taget behöva det, ifall de förstått att tyda förhållandena rätt. Jag anser det emellertid välbetänkt, att Kungl. Maj:t har till en dylik undervisningsverksamhets understödjande ett belopp till förfogande, som gör, att de kunna erhålla den hjälp, vartill deras verksamhet berättigar dem.

Jag ber därför, herr talman, att likaledes få yrka bifall till utskottets förslag om ett förhöjt anslag för detta ändamål.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Om jag fattade greve Hamilton rätt så sade han, att jag här följt de linjer, som Första kammaren angivit i detta fall. Men när jag yttrade mig förra gången, framhöll jag, att det i allmänhet läte sig göra för dessa skolor att få dispens, att uppfylla de villkor, som härvid uppställts, och att dessa skolor därför borde inrangeras under samma rubrik som de andra lantmannaskolorna. Herr Hamilton

har förut i dag så varmt talat för att understöd utöver vad i kungl. propositionen begäres skulle beredas åt elever vid lantmannaskolor. Om nu mitt förslag blir genomfört, och dessa skolor således bliva likställda med andra lantmannaskolor, då skulle även eleverna vid dessa skolor få samma statsunderstöd, nämligen ända upp till 25 kronor per månad, som eleverna få vid de andra lantmannaskolorna. Det kanske herr Hamilton inte tänkt på. Jag kan inte förstå, att han icke uppfattade, vad jag sade. Om han uppmärksammat, vad jag ville med mitt anförande, så hade han sluppit göra obefogad anmärkning mot mig och även, åtminstone delvis, uppträda mot sin tidigare i dag intagna ståndpunkt.

Ang. åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.

(Forts.)

Jag anser, att de förhandenvarande förhållandena innebära en orättvisa mot de elever, som önska komma till en viss skola, som de hört talas om, en skola, vilken erhållit erkännande genom att den får elever år efter år. Varför kunna icke dessa fattiga eller mindre bemedlade, som herr Hamilton talat så vackert om förut, varför kunna de icke få komma till den skola, som de önska komma till, och som de ha mest förtroende till? Detta, att de där icke få understöd som vid andra lantmannaskolor, är ofta det enda, som hindrar dem.

Jag tror, att elevernas intressen skulle bliva lika bra tillgodosedda, om Andra kammaren följde de linjer, som jag här sökt uppdraga, som om kammaren följde herr Hamiltons — herr Hamiltons erfarenheter från sin Första-kammartid må för övrigt vara vilka som helst.

Herr Hamilton: Jag skall be att få taga herr Andersson i Grimbo på orden. Vore det inte lämpligt att till ett annat år motionera om ett anslag, så att även dessa elever skulle få premier? Då skulle jag understödja honom. Men när han vill nå detta mål genom nedsättande av det anslag, varom det nu är fråga, då kan jag icke följa honom.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Odelberg med flera avgivna, vid punkten fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 45—53.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 54, angående lindring av fraktkostnader för kalk m. m. *Ang. lindring av fraktkostnader för kalk m. m.*

Under punkt 52 av ifrågavarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen, att för lindring av fraktkostnaderna

Ang. lindring av fraktkostnader för kalk m. m. vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov å extra stat för år 1914 anvisa, såsom förslagsanslag, 380,000 kronor.

(Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom Andra kammaren väckta motioner, dels nr 15 av herr *Engqvist*, vilken hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i nu gällande bestämmelser angående lindring i fraktaavgifter för kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, att statsbidrag finge utgå endast i det fall, att frakten för 100 kilogram överstege 10 öre och icke till större belopp än att fraktkostnaden, efter avdrag av statsbidraget, utgjorde minst 10 öre för 100 kilogram, dels ock nr 205 av herr *Säfstrand* med hemställan, att Riksdagen ville besluta, att statsbidraget under i övrigt oförändrade villkor finge beräknas, därest fraktsatsen i tariff U enligt statens järnvägars taxa understeg 27 öre, efter det belopp per 100 kilogram, som motsvarade 25 procent av berörda fraktsats, dock icke till större belopp än att fraktkostnaden efter avdrag av statsbidraget utgjorde minst 10 öre för 100 kilogram, och därest fraktsatsen i omförmälda tariff U uppginge till minst 27 öre, efter det belopp per 100 kilogram, som motsvarade 40 procent av sistnämnda fraktsats, dock icke till större belopp än att fraktkostnaden efter avdrag av statsbidraget utgjorde minst 20 öre för 100 kilogram, samt till bestridande av denna utgift å extra stat för 1914 till lindring av kostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, anvisa såsom förslagsanslag 450,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

- a) bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och
- b) avslå herrar *Engqvists* och *Säfstrands* ifrågavarande motioner.

Häremot hade reservation avgivits av herr *Ekeroth*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till herr *Engqvists* i ämnet väckta motion.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr *Engqvist* yttrade: Herr talman! Blott några ord i denna fråga!

Såsom motionär i ämnet vill jag först betona, att jag icke har funnit det oväntat, att jordbruksutskottet avstyrkt min motion i frågan, och att jag ej heller förvånat mig över att regeringen

ställt sig Riksdagens skrivelse till efterrättelse i denna sak. Men vad som är ägnat att beklaga, det är jordbruksutskottets uttalande vid 1911 års riksdag, och vidare att detta uttalande fått passera utan gensaga vid såväl 1911 som 1912 års riksdagar.

*Ang. lindring
av frakt-
kostnader för
kalk m. m.*

(Forts.)

Årets utskottsreservant uppträdde emellertid i följd i denna fråga och gjorde ett uttalande, och i detta uttalande till förmån för bibehållande av fraktsatserna å kalk instämde några av denna kammars lantmän. Jag drog därav den slutsatsen, att en motion i ämnet möjligen skulle kunna av inflytelserika lantmän inom jordbruksutskottet tillstyrkas. Men så har, som synes, icke skett.

Det är emellertid så, att de stora sammanslutningarna på kalkindustriområdet hava i form av förhöjda priser tagit åt sig vad som ursprungligen varit ämnat att komma lantmännen till godo i form av fraktlindringar. Genom en skärpning av gällande bestämmelser i fråga om kalkfrakterna komma lantmännen att stå sämre ställda på detta område än före år 1907, då denna fraktlindringsbestämmelse genomfördes.

Det var vid ett tillfälle under fjolårets riksdag, då det alldeles särskilt värdjades till lantmännen i denna kammare. Det var, när det gällde frågan om statssubvention för transmarina ångbåtslinjer. Vid detta tillfälle uppträdde ett par talare — herrar Vennersten och Lindman, om jag icke missminner mig — och erinrade om hurusom jordbrukarna fått statsunderstöd i form av fraktlindring å kalk. Och jag tror också, att denna värdjan till kammarens lantmän ej förklingade ohörd, trots att denna hjälp i form av kalkfraktlindringar icke i verkligheten kommit lantmännen till godo.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Vidare anförde:

Herr Säfstrand: Jag skall i motsats till den föregående ärade talaren icke uttrycka min förvåning över, att jordbruksutskottets majoritet icke velat blåsa till återtåg från den ställning, som den förra året intog. Men jag hade i alla fall i likhet med den föregående ärade talaren hoppats att från några av utskottets medlemmar höra en igenkänningsignal i form av en reservation till förmån för min motion. Men något sådant erkännande har icke kommit motionen till del.

I alla händelser får jag erkänna, att det motiv, som föranledde Kungl. Maj:t att förra året begära en inskränkning och en skärpning i bestämmelserna för erhållande av fraktlindring, hade ett visst berättigande i sig ur sparsamhetssynpunkt. För så vitt vi skola få medel till andra ändamål för jordbruksnäringsens höjande, så få vi se till, att anslaget på denna punkt icke går över alla gränser.

Ang. lindring
av frakt-
kostnader för
kalk m. m.
(Forts.)

Jag har således icke kunnat gå på samma linje som herr Engqvist, ehuru jag önskat, att jag kunnat det. Utan jag har tänkt mig ett medlingsförslag genom min motion. Jag tror nämligen, att det icke är klokt, att man först ger en kategori av lantbrukare ett anslag för att sedan, när de börja använda det i mera vidsträckt mån, draga in det igen. De senare årens siffror visa, att det är först nu på senare tiden, som detta anslag tagits i anspråk i större utsträckning och begagnats av lantmännen. Nu är här fråga om att anslaget skall indragas för en kategori, nämligen de lantmän, som bo från 33 till 87 kilometer från kalkbrytningsorter. Jag hade tänkt mig, att man i stället för att indraga det helt och hållet, borde minskat något på det anslag, som de erhållit, och låta dem behålla en del. Därför har jag kommit med mitt förslag om 25 % lindring i stället för 40 %. Detta förslag är utarbetat av en fackman inom järnvägstariffernas område. Det finnes således icke något tekniskt hinder för att antaga motionen.

Från flera av jordbruksutskottets medlemmar har jag hört privat, att om jag lagt fram förslaget föregående år, så skulle utskottet varit med på det. Jag vill då nämna ett gammalt ordspråk, som säger: Bättre sent än aldrig. Även om erfarenheten icke är så stor i jordbruksutskottet, hur den gjorda inskränkningen kommer att verka, så bör detta icke förhindra kammaren att antaga motionen, såvida den erkänner det berättigade syftet i densamma.

Jag skulle verkligen vilja fråga: kunna vi icke i denna kammare ena oss om detta förslag? Kammaren har rätt ofta visat välvilja mot alla andra lönerogleringar för tjänstemän och dylika. Detta är en reglering till förmån för lantmännen. Då skola vi icke vara så stränga, som vi varit förut, och reglera nedåt i stället för att, som vi gjort för tjänstemännen, reglera uppåt.

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Hamilton: Ja, herr talman, om jag nu går att försvara utskottets förslag, så är det verkligen å dragande kall och ämbetets vägnar. Jag anser, att motionären har rätt, och i utskottet uttalade jag mig för motionen, och första gången röstade jag även för densamma. Men jag bemöttes då av 1911 års Riksdags skrivelse. Och Kungl. Maj:t har blott och bart följt denna skrivelsets innehåll. Då är det naturligtvis mycket svårt för Riksdagen 1913 att omintetgöra eller taga tillbaka, vad den önskade år 1911, innan någon erfarenhet vunnits. Och därför, oaktat jag skulle finna det mycket lämpligt att vidtaga de förändringar, som motionärerna åsyfta, hemställer jag, om det icke vore skäl i att låta frågan vila ännu ett år, tills vi få se, huru de nuvarande bestämmelserna verka.

Av denna anledning ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. lindring
av frakt-
kostnader för
kalk m. m.
(Forts.)*

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande mom. a) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. b) propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Engqvist i ämnet väckta motionen, samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till herr Säfstrands motion; och förklarade herr talmannen sig anse den under 1:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Säfstrand, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärde herr Säfstrand votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 54 mom. b av jordbruksutskottets utlåtande nr 1 antager yrkandet om bifall till den av herr Engqvist i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Säfstrands motion.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 137 ja mot 38 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 54 mom. b av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. lindring av frakt-kostnader för kalk m. m. Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Engqvist i ämnet väckta motionen.

(Forts.)

Huvudvoteringen utföll med 132 ja mot 43 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 55—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till byggande av fiskehamnar.

Punkten 62, angående anslag till byggande av fiskehamnar.

Kungl. Maj:t hade under punkten 60 av förevarande huvudtitel gjort framställning om anvisande av medel till byggande av vissa fiskehamnar m. m.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehafva två särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, nr 150 av herr *Andersson* i Knäppinge om anslag till byggande av fiskehamn i Kårehamn och nr 201 av herr *Ödman m. fl.* om anslag till anläggning vid Grundsunds fiskeläge av en hamn i enlighet med visst av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort förslag.

Utskottets hemställan innefattade, att Riksdagen måtte, dels med avslag å omförmälda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning i fråga om fiskehamnen vid Grundsund.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr *Andersson* i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Det kan väl synas förmätet att mot ett enhälligt utskott försöka göra något inlägg, då en motion är avslagen. Men med den stora betydelse denna fråga har för den ort den rör, kan jag icke uraktlåta att även vid detta tillfälle be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk därför.

Utskottet säger visserligen, att det synes detsamma, »som om, därest den en gång fastställda ordningsföljden för byggandet av fiskehamnar skulle brytas, detta givetvis icke kan ske utan eftersättande av andra orters av på området sakkunniga såsom angelägnare ansedda intressen». Ja, jag vill fråga: Är det icke i många fall, som man får göra förändringar i fråga om beslut, som förut ha fattats, och är det icke många gånger, som det även har gjorts inom den svenska Riksdagen, när man har kommit på det klara med, att det verkligen föreligger sadana om-

ständigheter, att det göres behov av en förändring? Det skulle vara önskvärt, om det hade kunnat komma dithän, att denna fiskehamnskommission hade kunnat få se saken fullt från den rätta sidan, och sådan som den förefinnes. Det är vissa omständigheter, som gjort, att fiskehamnskommissionen säkerligen tagit märkbart fel.

*Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Man kan säga, att det är en ren nationalekonomisk förlust, att just en sådan näring som den, som här är i fråga, icke skall kunna tillvaratagas, då denna befolkning, som vistas där, behöver kunna få arbete i mycket vidare utsträckning i hembygden och utan att söka sin utkomst i det avlägsna Amerika. Det är nödvändigt, att svenska staten gör, vad som göras kan för att kunna på bästa sätt tillfredsställa och tillvarataga de förhållanden, som där kunna tillvaratagas. Nu finnes på denna långa kuststräcka, som Öland har, ingen enda hamn på den östra sidan av ön, ingen sådan hamn, att fiskare där kunna efter nutida behov använda sådana båtar, som de behöva, och var och en må förstå, som något känner till sådana förhållanden, att det är ett område på många kvadratmil av fiskrikt hav, där man icke kan använda och tillvarataga de resurser, de ekonomiska fördelar, som kunna beredas folket. Det är att skaffa bröd åt folket, som här just är fråga om. Och det är därför, som jag, oavsett att jag icke har någon utsikt att få någon förändring vid detta tillfälle, dock ytterligare vill denna gång till protokollet få angiva det stora behov, som här föreligger, för att man skall ju förr dess hellre komma dithän. Man må visserligen känna sig tacksam mot Kungl. Maj:t, som redan förra Riksdagen frambar kravet på ett större anslag för att kunna komma fortare fram med dessa fiskehamnar. Nu är dock förhållandet sådant, att om en verklig utredning därom komme att utföras, denna komme att påvisa, att Kårehamn borde upptagits bland de i första rummet föreslagna fiskehamnarna. Det betonades också år 1905 vid ett möte, som hölls under ordförandeskap av fiskehamnskommissionens numera avlidne chef, doktor Trybom. Han sade då, att såvitt han kunde finna — och ortsbefolkningen framhöll detsamma — så borde Kårehamn komma framför många andra fiskehamnar. Jag vill med detta endast vädja till Kungl. Maj:t, att han på något sätt må försöka ordna så, att denna tillbakasatta hamn icke skall behöva stå tillbaka, så länge som annars kan bli fallet. Det vore att tillbakasätta en näring, som faktiskt finnes, det vore att undanhålla förtjänst och bröd åt många familjer och mycket folk.

Jag har för närvarande inga utsikter att åstadkomma någon förändring i utskottets hemställan, men på grund av frågans stora vikt och betydelse för orten så kan jag för min del dock icke uraktlåta att yrka bifall till min motion.

Ang. anslag
till byggande
av fiske-
hamnar.
(Forts.)

Herr Hamilton: Herr talman! Jag är livligt övertygad om, att Kårehamn är av mycket stor betydelse för trakten däromkring. Men så som herr Andersson i Knäppinge nu talat för och lovordat sin hamn, så kan det säkerligen sägas om var och en av de 31 hamnar, som av fiskehamnskommissionen blivit föreslagna att anläggas i första rummet. Herr Andersson ansåg, att man borde åsidosätta andra hamnar för att åstadkomma en hamn vid Kårehamn, men jag hemställer vilken det skulle vara; månne de två andra hamnar på Öland, Grönhögen och Byxelkrok, som äro föreslagna att tämligen snart komma till utförande? Jag förmodar, att herr Andersson icke är med om den saken, och jag förmodar, att andra, som skulle gå miste om sina hamnar, lika litet äro böjda att ge efter därvidlag.

Utskottet har så mycket mindre kunnat biträda den väg, som herr Andersson önskat, som det visat sig, att de beräkningar, som blivit uppgjorda av fiskehamnskommissionen, icke hålla streck, utan att för de fyra hamnar, vilkas planer redan äro klara, kostnaderna uppgå till ungefär dubbelt mot vad man beräknat. Under sådana förhållanden kan man väl svårigen komma till Riksdagen med hemställan om anläggande av ytterligare hamnar utöver de 31, som en gång beslutats. Jag ber med anledning härav att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall därtill med den ändring, som innefattades i den av herr Andersson i Knäppinge avgivna motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 63—78.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Ang. hyres-
bidrag till
tjänstemän-
nen vid
Sveriges geo-
logiska under-
sökning.

Punkten 79, angående hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.

Under punkten 77 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:ts föreslagit Riksdagen att för beredande av hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning med 700 kronor för varje tjänsteman å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 7,700 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Uti en vid punkten fogad reservation hade likväl herrar vice talmannen *D. Persson, Odelberg*, friherre *G. L. De Geer, Paulson*,

R. G. Hamilton och Hellström föreslagit, att Riksdagen måtte förbereda av tillfälligt lönetillägg åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning med 500 kronor för varje tjänsteman å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 5,500 kronor.

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Hamilton: Herr talman! År 1909 fastställdes ny lönestat för tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning eller de så kallade statsgeologerna, och dessa geologer jämställdes då med lektorerna vid de allmänna läroverken, det vill säga de erhöilo en grundlön av 2,500 kronor med fyra ålders-tillägg om 500 kronor vardera eller tillsammans 4,500 kronor. Lektorerna i Stockholm ha emellertid av Stockholms stad fått ett hyresbidrag av 700 kronor, och för att göra statsgeologerna jämställde i detta avseende föreslår nu regeringen, att de i stället för av Stockholms stad skola av staten ha ett hyresbidrag av samma belopp.

Utskottet finner, att dessa geologer behöva en löneförhöjning. Det framgår av motiveringen, att deras arbete lär vara vida svårare än lektorernas vid de allmänna läroverken, och så ha de inga tillfällen till extra förtjänst, vilket lektorerna kunna bereda sig. Utskottet har emellertid, oaktat löneförhöjning är av behovet påkallad, icke gjort något yrkande därom utan endast framhållit sina önsknings i motiveringen. Då det visar sig, att dessa geologer ha behov av löneförhöjning, torde det vara lämpligt att de erhålla sådan, men icke i form av hyresbidrag, vilket vore i strid med de principer, som vi hittills följt, utan i form av ett extra lönetillägg. Några ledamöter i utskottet, som äro reservanter, hava tänkt, att detta tillägg borde utgå med 500 kronor för vardera. Jag har anslutit mig till reservationen och skall be, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Daniel Persson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag utan att ge mig in på någon vidlyftigare motivering för mitt yrkande. Det har mer än en gång sagts ifrån här i kammaren — jag tror också att kammaren uttalat sig i den riktningen — att när en verklig lönereglering beträffande en viss tjänstemannakår är omedelbart förestående, bör man icke gå åstad året förut och besluta en extra förbättring av vederbörandes löneförmåner. Jag tror, att det är en klok och förståndig grundsats, som bör följas även i detta fall. För min del anser jag, att en lönereglering måste företagas beträffande statsgeologerna, och den kan svårligen dröja längre än till nästa år. Och så länge torde dessa tjänstemän kunna vänta. Eljest skulle den lönereglering, som företogs år 1909 för dem, då de

Ang. hyres-
bidrag till
tjänstemän-
nen vid
Sveriges geo-
logiska under-
sökning.
(Forts.)

fingo vad de själva begärt, icke hålla stånd mera än 4 år. Nog tycker jag, att den kunde få räcka fem år. Jag tror också, att det skulle ha sina betänkligheter ur real synpunkt att gå med på denna tillfälliga löneförhöjning. Det är givet, att om vi gå med på Kungl. Maj:ts förslag om 700 kronors eller om reservanternas om 500 kronors extra tillägg till dessa tjänstemäns löner, så ha vi därmed prejudicerat beslutet om lektorernas löneförhållanden. Då få vi hela skaran av lektorer över oss, de kunna då peka på detta och säga: nu ha statsgeologerna fått ett extra tillägg, då måste också vi ha ett sådant. Det är försiktigast, att kammaren bifaller utskottets förslag, vartill jag härmed yrkar bifall.

I detta anförande instämde herr *Linders*.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Ja, det är nog sant, som den siste ärade talaren anmärkte, att statsgeologerna så sent som 1909 fått sina löner reglerade, men jag tror, att vi på de i den kungl. propositionen anförda skälen knappast kunna neka, att denna löneförbättring det oaktat är av behovet påkallad och befogad. Vi reservanter ha icke ansett oss kunna vara med på Kungl. Maj:ts förslag, nämligen ersättning i form av hyresbidrag, och ej heller på själva beloppet av 700 kronor, utan ha ansett, att en tillfällig löneförhöjning på 500 kronor vore tillräcklig den korta tid, som man hoppas att detta provisoriska tillstånd skulle räcka.

Jag tror ej heller, att löneruleringskommittén skall kunna anse, att Riksdagen gått denna kommitté på något sätt i förväg genom att bevilja de tillfälliga lönebidrag, som reservanterna här föreslagit, ty vi ha ju sett, hur det gått till med löneruleringar vid andra verk, och när det gällt andra tjänstemän.

Det är ju så, att det bär uppåt med lönerna, man skulle ju kunna säga, tyvärr, och om man vill vara konsekvent, lär även så bli förhållandet med dessa tjänstemäns löner. Jag tror icke man kan säga, att Riksdagen genom ett bifall till reservationen i något avseende härvid gått kommittén i vägen.

Däremot vill jag säga, att vi genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag i viss mån skulle slå in på en principfråga, vilket kanske icke vore så klokt, och därför finner jag goda skäl tala för bifall till reservanternas förslag. Första kammaren har också bifallit reservationen utan votering, och det är sålunda att hoppas, att detta förslag skall vinna framgång, och att det skall få göra det utan gemensam votering, om nämligen denna kammare också skulle finna rättvisan eller åtminstone billigheten kräva bifall till reservanternas förslag.

Jag skall be, herr talman, att med avslag på utskottets hemställan få yrka bifall till reservationen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Kungl. Maj:t har här föreslagit för dessa geologer ett hyresbidrag på 700 kronor, och det har jordbruksutskottet enligt sin hemställan yrkat avslag på. Det finns åtskilliga reservanter, som ha tillstyrkt ett lönebidrag, ett tillfälligt lönebidrag på 500 kronor, vilket här yrkats bifall till. Jag kan för min del icke vara med om vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller det av reservanterna här framställda.

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

Nu har man vid sista löneregleringen jämnställt dessa geologer med lektorerna, och då det, som vi se av kungl. propositionen, förestår en lönereglering för elementarlärarna, så synes det mig, som om kammaren och Riksdagen gjorde klokt i att avvakta Riksdagens beslut i denna fråga. Det är att märka, att antalet elementarlärare är ju över tusen, under det här är endast fråga om tio tjänstemän, och tyckes det mig då, att man icke borde för dessa tio tjänstemäns skull så att säga lägga hinder i vägen att kunna föreslå en ordentlig lönereglering för det stora antalet och låta det lilla följa efter den stora löneregleringen. Jag anser därför, att man icke här bör gå denna lönereglering, som man väntar på, i förväg. Nu framhålles det med styrka, att dessa tjänstemän genom den sista löneregleringen icke fått några nämnvärda förbättringar, men ser man noga efter, huru det förhåller sig med den regleringen, som då skedde, finner man, att de icke bara blivit uppförda på ordinarie stat, utan också att det icke varit obetydliga förmåner, som tillerkänts dem. Jag tror man kan stå för det påståendet.

För resten, om man nu skall avhjälpa bristerna provisoriskt i detta fall, så förhåller det sig icke så med denna tjänstemannakår som med andra kårer, som man provisoriskt reglerar lönerna för. Här har man vid åtskilliga verk fastställt en viss lönereglering, och de, som icke ha hunnit med att få del av den nya staten, ha i stället under avvaktan härpå fått en provisorisk löneförbättring. Nu är det emellertid att märka, att man vid de centrala verken fastställt en normaltyp, efter vilken man går. Här finnes ingen sådan normaltyp att gå efter, utan här skulle det bli att så att säga skapa en provisorisk lönereglering utan att ha något att hålla sig vid. Jag tror icke, att det är rätt att på förhand binda sig på detta sätt. Hade man här reglerat för den stora kåren av ettusen à elvahundra elementarlärare, hade man haft något att hålla sig till vid en provisorisk lönereglering, men nu har man icke det.

Nu framhålles det, att denna personal lider av näringsbekymmer och att man måste komma den till hjälp. Ja, näringsbekymmer måste ju varje människa ha att kämpa för, men det är olika, om de äro befogade eller icke. Det är olika befogenhet för näringsbekymren, även om de finnas hos alla människor. Jag tror för min del, att dessa tjänstemän icke behöva

*Ang. hyres-
bidrag till
tjänstemän-
nen vid
Sveriges geo-
logiska under-
sökning.*
(Forts.)

ha stora näringsbekymmer, även om de få vänta något år till på några hundra kronor.

Det framhålles med styrka i deras egna skrivelser och även i statsverkspropositionen, huru det vid en jämförelse med lektorerna ställer sig, och då påstås det, att lektorerna ha god tid att skaffa sig inkomster utom sin tjänst. Det kan ju vara möjligt, att det förhåller sig så för den flitige och outtröttlige läraren, men det var väl icke avsikten, när man senast reglerade lönerna för lärarekåren, att man skulle ställa det så, att lärarna behövde slita ut sig med arbete utom skolans tjänst. Det har heller aldrig varit avsikten, när man fastställt nya stater och stadgat, att tjänstemännen skulle vara viss tid på tjänsterummen, att de skulle slita ut sig med arbete utom tjänsten.

Jag kommer åter till den stat, som fastställdes 1909 och började tillämpas 1910. Dessa geologer voro förut på extra stat och blevo då satta på ordinarie stat. Då gick hela lönesumman i statsverkspropositionen till 96,500 kronor, alla utgifter inberäknade. Hur ställer det sig nu med den nya ordinarie staten? Ja, där har summan sprungit upp till 116,200 kronor med samma antal tjänstemän som förut. Ålderstilläggen äro dock icke här inberäknade, utan de utgå från ett annat auslag. Om jag nu ser efter i statskalendern, vilka som skulle komma i åtnjutande av ålderstillägg för närvarande, och räknar ut hur mycket det blir, kommer jag till en summa på 6 à 7,000 kronor eller låt oss säga 6,000 kronor, och då sprunge det hela upp till 122,200 kronor. Således tror jag, att denna kår har det väl ställt, och om den får vänta något år, lider den nog icke mycken nöd under denna väntetid.

Vid en jämförelse mellan dessa tjänstemäns och lektorernas sysselsättning med extra arbete utom tjänsten är att märka, att denna kår har icke så obetydlig inkomst av tjänsten utöver sin ordinarie lön, nämligen därigenom att deras sysslor måste skötas så att säga på fältet under tre à fyra månader om året eller kanske mer. För detta ha de ju särskilt betalt. Och vi ha ju också sett, att vid andra löneregleringar, där det gällt tjänstemän, som syssla ute på fältet, anses det, att de icke behöva lida någon förlust på detta utan tvärtom kunna räkna sig till godo en del. Och så är det väl även här. Det är att märka, att innan dessa geologer ställdes på ordinarie stat, så beräknades för fältarbetet en summa av 17,000 kronor, men då de sattes på ordinarie stat, höjdes denna summa till 21,000 kronor. Och några andra än dessa tjänstemän kunna ju icke komma i åtnjutande av dessa 21,000 kronor. Ser man efter på de kvittenser, där dessa medel äro uppburna, så finner man också, att det går till omkring 1500 kronor för vardera. Jag tar således för givet, att de icke göra någon förlust på detta fältarbete utan snarare tvärtom.

Men det är icke allenast detta, som vid deras lönereglering

bör tagas i beaktande. När man jämför deras ledighet med lektorernas, så är det givet, att de icke kunna jämställas med dessa, vilkas ordinarie arbete endast pågår under 39 à 40 veckor, och vilkas ledighetstid sålunda är 12 veckor om året, under det att de andra endast ha 6 veckors semester, som är fallet med andra och tredje gradens tjänstemän. Men man bör då också komma ihåg, att dessa geologer dessutom hava rätt att åtaga sig enskilda uppdrag och för det ändamålet rätt att få en månads tjänstledighet varje år. Om det innehåller 8 § i deras instruktion, som återfinnes i Svensk författningssamling, följande: »Ordinarie tjänsteman vare berättigad att efter enskilt uppdrag utföra praktisk-geologiska undersökningar. Dylika uppdrag må för varje år icke omfatta längre tid än högst en månad utöver semestertiden.» Och så finnes dessutom ett tillägg, att redogörelse för den ersättning, tjänsteman för sådant uppdrag betingar sig och uppbär, skall inflyta i institutionens räkenskaper, så att vederbörande chef skall kunna se, hur det fördelar sig. Och det är det ju icke något ont uti. Innan de kommo på ordinarie stat, hade de rätt att tjänstgöra på detta sätt i 6 veckor. Detta är nu nedsatt till 4 veckor, och det är den enda skillnaden. Det är givet, att om man ser efter, hur det ställer sig, så ha de nog förtjänat icke så litet på sådant arbete.

En annan sak bör även observeras, och det är, att den förtjänst, som de ha på grund av fältarbetet, kanske icke är av den art, att den är beskattningsbar och således icke kommer in i deras deklaraionsuppgifter. Detta ock en orsak att geologernas inkomster synas mindre.

Jag tror, att kammaren gör klokt i att bifalla utskottets hemställan med den motivering, som utskottet här bifogat för sitt avslagsyrkande. Den är så vänlig, att det icke lider något tvivel om annat, än att Riksdagen, då frågan förelägges en annan gång, också i någon mån kommer dessa geologer till hjälp.

Tiden är visserligen långt framskriden, så att herrarna kanske börja bli oroliga, men jag kan dock icke underlåta att göra ytterligare en jämförelse mellan dessa tjänstemän och lektorerna. Jag tror, att när man kommer till den åttonde huvudtiteln, får man säkerligen se någon antydning om, vid vilken levnadsålder lektorerna i allmänhet tillträda sina befattningar. Slår jag nu upp statskalendern, så finner jag, att det är knappast någon lektor, som tillträtt sin befattning vid så unga år, som dessa geologer i allmänhet göra. Här finnes en geolog, som tillträtt sin befattning vid tjugufyra års ålder, en vid tjugusex års ålder, en vid tjuguatta års ålder och tre vid trettio års ålder, under det att lektorerna i allmänhet tillträda sina befattningar vid betydligt högre levnadsålder. Jag tror således icke, att man med fullt skäl kan säga, att näringsbekymmer här verkligen trycka alltför hårt. En person, som vid tjugufyra års ålder får en ordinarie

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.

(Forts.)

lön, som börjar med 4,000 och som slutar med sextusen kronor, förutom de inkomster, som han, såsom jag nu nämnt, kan förtjäna utom sin ordinarie lön, behöver nog icke tryckas av några näringsbekymmer.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson :
Herr talman! Jag förstod mycket väl och har förstätt för länge sedan, att en framställning som den nu ifrågavarande skulle möta motstånd, och att den skulle möta motstånd framför allt från just löneregleringskommittén och med framhävande av principiella skäl. Jag vill försäkra herrarna — vilket också framgår av propositionen, om man läst den — att det var först sedan jag tänkt mer än två gånger på saken, som jag bestämde mig för att förelägga denna fråga för Kungl. Maj:it och Riksdagen. Det är alldeles riktigt, att dessa tjänstemän ha för kort tid sedan fått sina löner reglerade, och det är således ur den synpunkten betänkligt att komma så snart efter och begära löneförhöjning. Men när jag närmare undersökte dessa förhållanden, genomläste vad dessa geologer själva anfört till förmån för sina krav, och vad även deras chef hade anfört, samt närmare satte mig in i deras ställning, så ansåg jag det för mig omöjligt att alldeles slå dövörat till för den situation, i vilken de voro.

Avsikten vid deras lönereglering var, att de skulle komma att jämnställas med lektorerna, och de blevo ju också på sätt och vis jämställda med dem i allmänhet. Men de blevo icke jämställda med lektorerna i Stockholm, där ju dock dessa geologer få bo och uppehålla sig samt således med lektorerna därstädes få dela omkostnader för livets uppehälle och nödtorft. Det är ett faktum, som herrarna icke kunna motsäga, att lektorerna i Stockholm ha en förmån, utöver vad dessa geologer åtnjuta, därigenom, att de åtnjuta ett hyresbidrag av 700 kronor. Och det är ett faktum, att icke endast lektorerna i allmänhet få detta av kommunen, utan lektorerna vid högre lärarinneseminariet få också detta hyresbidrag av 700 kronor och det med Riksdagens eget medgivande. Jämställigheten mellan dessa personer är således icke fullständig, och det är just på denna grund, som jag egentligen lagt motiveringen för den provisoriska förhöjning, som här föreslås.

Geologerna äro dessutom ovillkorligen sämre ställda i avseende på möjligheten att förtjäna någonting vid sidan av sin lön, än lektorerna äro, vilka ha betydligt längre ledighet. Det visar sig också av den undersökning, som gjorts, att lektorerna i Stockholm ha betydligt större inkomster utöver sin lön än dessa geologer ha. Deras inkomster bredvid lönen äro mycket, mycket minimala. Det framgår ju också av den av deras chef verkställda undersökningen, att de extraförtjänster, som de kunna få

av sådant arbete, som herr Persson i Stallerhult framhåvt, äro så minimala, att de knappast förtjäna att omnämnas.

Utskottet har sagt, att utskottet är övertygat om behovet av en löneförbättring. Det gläder mig, att utskottet verkligen kommit till den uppfattningen genom den förebragta utredningen, att det är övertygat om behovet av en löneförbättring. Men, mina herrar, äro vi övertygade om behovet, och är kammaren också övertygad om behovet av en löneförbättring, varför då neka dem att få denna lilla förbättring redan nu? Man säger, att det är av principiella skäl, och att det vore ett avsteg från vanliga principer. Jag skall icke diskutera mycket om dessa principer; jag har hört dem förut. Men jag säger, att dessa personer, som äro i behov av detta för sin utkomst, äro icke mycket tröstade med talet om principer, med att man säger, att principerna förbjuda oss att giva er ett litet bidrag eller en provisorisk löneförhöjning. De äro också mycket litet tröstade med, att man säger, att för framtiden kommer förbättringen, då den behövs omedelbart. Och när jag verkligen vet, att dessa personer behöva det och behöva det omedelbart, så tillåter jag mig att till kammaren frambära en varm bön, att kammaren icke måtte avslå denna framställning nu. Det hade ju varit önskvärt att få 700 kronor, men då emellertid reservanterna gått ned till 500 kronor, så skall jag icke göra någon invändning däremot, då det icke skulle tjäna saken, utan som saken nu ligger, instämmer jag med reservanterna. Och jag hemställer, att kammaren måtte bifalla reservanternas yrkande. Jag tror verkligen, att här föreligga ömmande omständigheter.

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr vice talmannen D. Persson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Kabbarp, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med avslag å jordbruksutskottets hemställan i punkten 79 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, bifaller den av herr vice talmannen D. Persson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. hyresbidrag till tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning. Vinner Neij, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 45 ja, men 128 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

(Forts.)

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige. *Punkten 81*, angående utredning om torvtillgångar i södra Sverige.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom under punkten 79 av förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte

a) för verkställande genom Sveriges geologiska undersöknings försorg av en utredning medelst linjeinventering rörande storleken och beskaffenheten av torvtillgångarna i södra Sverige intill 61° n. br. bevilja ett anslag av 45,000 kronor och därav på extra stat för år 1914 anvisa 15,000 kronor;

b) för upprättande av en förteckning över staten tillhöriga torvmossar i Svea- och Götaland samt detaljundersökning av ett urval större sådana mossar, att utföras av statens torvtjänstemän, bevilja ett anslag av 9,000 kronor samt därav å extra stat för år 1914 anvisa 3,000 kronor.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Fahlén* och *E. A. Lindblad*, vilka ansett, att Kungl. Maj:ts framställning i ämnet icke borde vinna Riksdagens bifall.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr Åkerlund som anförde: Jag inser mycket väl vikten av att lära känna vårt lands tillgångar och således även vikten av den undersökning, som nu föreslagits. Men jag kan icke dölja för mig, att en synnerligen stor fara därvid synes mig förknippad. Så länge enskilda utlänningar och utländska konsortier, antingen med Kungl. Maj:ts medgivande eller, där Kungl. Maj:ts medgivande icke erhållits, genom aktiebolagsinstitutet förnäma kapa åt sig huru mycket som helst av svensk jord, är detta en fara, som synes mig ganska betydande. Och herrarna veta litet var, att icke obetydliga mossområden i vårt land redan ha omhändertagits av utländska konsortier. Skulle så staten utreda denna sak och påvisa för dessa herrar: här finnes den bättre torvmossen, här finnes den sämre, så är det givet, att de skulle passa på vida mera än nu. Det är delvis enahanda förhållanden

rådande beträffande utredningen om våra skogstillgångar, om den finge fortgå. Men det är dock därvidlag icke för handen någon så stor fara, som just beträffande torvmossarna, om vilka man både inom och utom landet synes hysa synnerligen stora förhoppningar. Jag har velat hava sagt detta för att freda mitt samvete, ty jag kan icke inse nyttan av att det fortgår på detta sättet. Och som herrarna veta, så har jag städse varit emot aktiebolagens förvärv av jord i vårt land. Jag tror det vore lyckligt, om man blev satt i tillfälle att tänka på denna sak litet grundligare, genom att man får ett år på sig. Ty denna sak är nog, som sagt, icke så oväsentlig, som den ser ut att vara. Därför tager jag mig friheten att yrka bifall till reservationen, men icke av samma anledning som reservanterna.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: De skäl, som den siste talaren anförde emot detta förslag, synas mig vara något märkvärdiga. Man skall icke göra denna undersökning, säger han, därför att man icke skall ge utlandet någon ny anledning att förvärva mark hos oss. Jag kan icke tänka mig, att rätta vägen att skydda sig mot sådant är, att man själv och andra också leva i okunnighet om vad som finnes inom vårt land. Det torde väl ändå finnas andra utvägar, andra medel att förekomma, att utlänningarna sätta sig fast här i landet, än detta. Och jag ber i detta fall få påpeka, att utlänning icke får besitta fast egendom här i landet utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Om också den nuvarande lagstiftningen icke hindrar sådana förvärv genom att begagna aktiebolagsvägen, torde det väl icke dröja länge innan en förändring blir vidtagen i så måtto.

Jag ber därför att få hemställa till kammaren, att den måtte bevilja det nu föreslagna beloppet.

Herr Lindhagen: Jag ber härmed att få förklara, att jag för min del är synnerligen tacksam för att herr Åkerlund fäst uppmärksamheten på en sak, som föreligger här och som undgått min uppmärksamhet. Det är ju på det sättet, att torvmossarna ha en ofantligt stor framtidsbetydelse för landet, och de komma också, likaväl som malmfyndigheter och skogar, till följd därutav att bliva föremål för spekulation. Nu menar väl herr Åkerlund det, att genom att staten anordnar en viss undersökning om vilka torvmossar man har och av deras olika beskaffenhet, få de som spekulera på torvmossar, utlänningar såväl som inlänningar, ett gott register att gå efter, som upplyser dem, vad de skola köpa in i förväg, innan statsmakterna hunnit

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

att på något satt reglera dessa förhållanden. Däruti har herr Åkerlund fullkomligt rätt, om det var det han menade.

Jag har för min del varit synnerligen intresserad just av denna fråga. Jag framlade sålunda jämte andra år 1909 en motion i syfte att få till stånd en koncessionslag, som i god tid, innan det var för sent, reglerade exploateringen av naturrikedomarna och däribland torvmossarna. Vidare framställde jag år 1912 en interpellation i samma syfte, bland annat rörande torvmossarna, och då svarade statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att detta var nog en sak att tänka på, men det var ett ganska svävande svar i alla fall, så att man kunde inte få riktigt klart för sig, huruvida man hade att vänta något från regeringen i den vägen eller icke. Nu menar jag, att om man målmedvetet vill inrikta sig på denna sak, borde här föreligga två förslag. Det ena förslaget skulle röra undersökning av torvmossarna och jämsides med det skulle framläggas ett förslag till koncessionslag för förvärv och utnyttjande av större torvmossar. Då kunde man vara lugn och säker. Nu vet jag inte, om jordbruksministern har i faggorna, som man säger, någon sådan koncessionslag. Är det så, så kan man ju vänta, och det gör ingenting, bara det sedan sättes i gång. Men jag ber att få begagna tillfället att interpellera herr jordbruksministern, huruvida man verkligen har att vänta inom den närmaste framtiden något förslag till sådan lagstiftning och om regeringen verkligen tänker på saken. Annars ber jag att få ge uttryck åt min opinion genom att instämma i herr Åkerlunds uppskovsanhållan.

Herr Ekerot: Herr talman, jag befarar icke av detta förslag detsamma som herr Lindhagen, utan jag befarar, att den undersökning, som här är föreslagen, kommer att bli betydelselös. Det är föreslaget, att vid denna så kallade linjeinventering avståndet mellan linjerna skulle vara, om jag icke misstager mig, 22,2 kilometer. Förslaget är byggt på den undersökning, som gjordes i Värmland för skogsinventering, där linjerna legat på dels 2 och dels 4 kilometers avstånd. Det har, om jag icke misstager mig, icke framkommit förrän i går, att denna linjeinventering, när linjerna ligga på 2 kilometers avstånd, givit ett fel av 5,4 procent, och när de legat på 4 kilometers avstånd, har felet blivit 9 procent. Om vi nu komma upp till 22,2 kilometers avstånd — det visar sig nämligen, att felet blir ungefär i proportion till avståndet — komma de fel, som därvid uppstå, att ligga betydligt över 30 procent. Jag anser, att det är beklagligt, om en sådan inventering, som är så ytterst nödvändig och behövlig, skulle giva så felaktiga resultat, eller i varje fall komma att ställa sig hindrande i vägen för den undersökning, som bör göras vida grundligare än den nu föreslagna. Vidare vill jag nämna, att en sådan inventering som denna icke

alls upplyser om det ekonomiska läget. Därför anser jag, att denna undersökning icke svarar mot de krav, man är berättigad att ställa på den. Därför finner jag, att man bör tänka över saken litet noggrannare.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

På samma gång jag yrkar bifall till reservationen vill jag uttala, att det är synnerligen viktigt, att grundligare undersökningar komma till stånd sedermera.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman! Jag nödgas ytterligare besvära kammaren med några ord. Den siste talaren ansåg, att en inventering vore av stor betydelse, en oerhört viktig sak. Hans invändning gällde emellertid egentligen, att den nu föreslagna inventeringen komme att lämna otillfredsställande resultat. Jag vill gentemot detta påvisa, att de vetenskapligt bildade personer, som givit uppslag och framställt förslag till denna metod för inventering, hava noga undersökt denna sak. Och det är icke ett tomt hugskott, utan ett resultat, grundat på verklig undersökning och kontroll. En sådan förundersökning har ju redan verkställts på ett mindre område av en av den geologiska undersökningens män, von Post. Och det har visat sig, att metoden givit — i stort sett — ett mycket gott resultat. Visst kan det bliva fel på denna, men i stort sett är felslutet icke ens 10 procent. Nu frågar jag, mina herrar, om det är av vikt — och det måste vi väl ändå erkänna — att staten har reda på vad som finnes inom landets gränser även av torvmossor, som i en framtid, ja, kanske i en snar framtid, komma att få oerhört stor betydelse. Om, säger jag, det är av vikt att taga reda på detta, är det då icke av mycket stort intresse att verkställa denna inventering så fort som möjligt? Och när man nu kan göra densamma utan några väsentliga felslut och felberäkningar för ett så billigt pris, som det här är fråga, inser jag verkligen icke, varför man bör skjuta på saken. Man kan gå andra vägar, säger man. Ja, det är sant. Man kan göra en sådan undersökning rörande vårt lands torvmossor på en annan väg. Men denna skulle kosta mycket stora summor. Jag undrar, om herrarna skulle, då det gäller att välja mellan två vägar, vilja taga en väg, som kanske kostar miljoner kronor, när man kan få en undersökning utförd för denna ringa summa på 45,000 kronor.

Gentemot herr Lindhagen, som tog upp samma invändning, som herr Åkerlund gjort förut, men också ville förbinda en undersökning med koncessionslagstiftning, vill jag säga, att en förutsättning för varje lagstiftning, som möjligtvis kan komma i fråga med avseende på exploateringen av våra torvmossor, en förutsättning härför är, att man verkligen får en mera ingående och noggrann kännedom om våra torvmossor, än vi nu hava. Och vad man nu föreslår betraktar jag som första steget för en

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige. lagstiftning i detta avseende. Huru en sådan lagstiftning sedan kan komma att vidare utveckla sig, därom varken kan eller vill jag i detta ögonblick uttala mig. Men alldeles viss är jag, att denna fråga kan giva anledning och uppslag till en sådan lagstiftning. Jag ber fortfarande att få hemställa om bifall.

(Forts.)

Herr Hamilton: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

De skäl, som blivit anförda av herr Åkerlund, ha icke varit föremål för debatt inom utskottet, och även om de hade varit det, föreställer jag mig, att de icke hade ansetts så tungt vägande, att utskottet kommit till något annat beslut, än det gjort. Man bör väl icke i alla fall av skuggrädsla för att utlänningarna skola köpa våra naturtillgångar och göra sig till herrar över dem, vara rädd för att utröna, hur stor nationalförmögenhet vi ha i våra torvmossar. Skall man skydda sig för utlänningarna, bör det ske på annat sätt, genom lagstiftning, hellre än på det sätt, som herr Åkerlund tänkt sig, genom att man icke skulle tala om, vad vi ha. Det torde väl vara av stor vikt för landet att veta, vad det äger i torvmossarna, för att sedan kunna utnyttja dem och med tillgodogörande av deras alster möjligen ersätta importen t. ex. av stenkol eller någonting dylikt.

Som sagt, skydda oss för utlänningarna, det böra vi göra, men icke på sätt, som nu är föreslaget. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerlund: Av vad herr statsrådet nyss yttrade skulle man kunna få den uppfattningen, att min mening vore, att dylika undersökningar helt och hållet skulle inställas. Nej, för ingen del. Det är icke min mening, och jag yttrade genast, när jag tog till orda förra gången, att jag anser dylika undersökningar vara av mycket stor vikt. Men jag lyser också den bestämda åsikten, att man skall göra allt man kan för att hindra utlänningar att hugga för sig av vårt land, hur mycket de behaga. Och jag är övertygad om, att regeringen mycket väl inser denna sak och försöker göra, vad som göras kan i detta hänseende, men det är alldeles solklart, att om en undersökning får pågå under många år, och man lägger i dagen, vad man har och icke endast, som herr Ekerot sade, visar, att vi ha mossar, utan vilka mossar också, skola dessa utredningar bli synnerligen begärliga protokoll för utlänningarna. En sådan undersökning som den nu ifrågasatta skulle för övrigt visa, hur utlänningarna redan lagt sig till med ofantliga sträckor i södra delarna av landet.

Jag vet icke, om mossar betraktats som likställda med gruvor, eftersom utlänningar med lätthet förvärvat dem, men de äro ju jordegendomar, som det fordras Kungl. Maj:ts tillstånd

för utlänning att förvärva. När trots detta sådan jord och annan jordegendom kunnat övergå i utlänningars händer på ena eller andra sättet, är det väl av yttersta vikt att se till, att man på något annat sätt förekommer detta så långt som möjligt. Jag vet mycket väl, att på ett år icke kan åstadkommas någon lagstiftning i det fallet, men jag håller ändå före, att det kunde vara lyckligt och gott både för Kungl. Maj:t och Riksdagen att få ett år på sig att tänka över denna enligt min tanke så ytterst viktiga sak. Säkert är emellertid, att vi icke kunna låta det fortgå på detta sätt och låta stora sjok av vårt land övergå år efter år i främmande händer, jord, över vilken vi sedan nätt upp ha någonting att bestämma.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Sjöberg*.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få säga ännu några ord. Herr Ekerot sade, att de farhågor, som herr Åkerlund och jag framhållit, icke behövde bysas, därför att den här undersökningen vore fullkomligt betydelselös. Ja, vi ha naturligtvis utgått ifrån, att Kungl. Maj:t har framlagt någonting betydelsefullt. Men är det så, att den är betydelselös, är detta ett ytterligare skäl för oss att önska avslag på det hela.

Nu var det så, att när det anslogs medel till undersökningen i Värmlands län, var det nätt och jämt, att detta gick igenom, ty man sade redan då, att den undersökningen bleve betydelselös. Därför tycker jag, att det ligger ganska mycket skäl i de två reservanternas yrkande att vänta med den vetenskapliga metodens tillämpning på torvmossarna, tills vi fått kännedom om verkningarna av den metod, som användes i Värmlands län.

Jag blir ännu mer betänksam, då jag hör herr statsrådet tala om, att en ordentlig undersökning skulle kosta miljoner, varför han ansåg, att vi borde gå med på att anslå medel till denna undersökning, som endast skulle kosta detta lilla belopp. Det kan uppstå en känsla av osäkerhet och tvekan, huruvida det icke blir bra litet bevänt med en undersökning på grund av ett sådant belopp.

Greve Hamilton undrade, varför vi skulle behöva visa skuggrädsla härvidlag. Nej, jag hyser icke någon skuggrädsla, men jag tänker på, vad erfarenheten i andra liknande fall har visat oss. Och jag ber också att få påminna om det nya engelska patentet ifråga om torvmossarnas beredning, som höjt torvmossarnas värde i hög grad, och som nog även bidragit till att utlänningar köpt mer och mer av torvmossarna i vårt land, så att de redan äro i besittning av ofantliga områden.

För övrigt är det icke blott fråga om utlänningar utan om spekulanter i allmänhet, som taga hand om torvmossarna. Det

Ang. utredning om torvmossorna i södra Sverige.

(Forts.)

är mycket bra, som det heter, att *landet* skall få veta, vilka torvmossor vi ha och vad de äro av för beskaffenhet. Men vad betyder landet i praktiken? Jo, när vi fått en utredning, betyder landet de, som få hand om torvmossorna, och sedan kommer man efteråt med sina lagstiftningsåtgärder angående saker, som de, som verkligen utgöra landet, icke kunna draga nytta av längre. Det kan sålunda ha sina sidor i alla fall att göra en sådan här utredning utan att låta den gå jämsides med en lagstiftning, ty det kan bli till nytta och till ledning för spekulanterna i deras strävan att förtjäna pengar på våra naturtillgångar.

Det är emellertid nog ganska ovisst, huruvida vi få någon lagstiftning, ty detta är en sak, som, såsom herr statsrådet själv omnämnde, icke varit föremål för regeringens behandling och som undgått dess uppmärksamhet. Trots den interpellation, som jag förra riksdagen framställde och på vilken jag fick ett svar, som i visst fall var ganska tillmötesgående, tycks man icke ha tänkt på saken. Men herr statsrådet förklarar, att det vore bra, att man först gör en utredning, ty först sedan kan man tänka på, huru man skall lagstifta i detta fall. Nej, för en sådan lagstiftning behöves icke denna utredning, ty lagstiftningen kan bygga i alla fall på det kända förhållandet, att vi ha en myckenhet av torvmossor, som bliva föremål för spekulation i allt högre grad. Mer behöva vi icke veta för att kunna komma med en sådan lagstiftning. Men att vänta därmed, tills en myckenhet hunnit exploateras och sedan komma med en lagstiftning, det är icke klok politik.

Hur man än vänder på saken, är det nu givet, tycker jag, att man bör bifalla herr Åkerlunds yrkande på uppskov.

Med herr Lindhagen förenade sig herr *Åkerman*.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att bara få göra en liten anmärkning med anledning av vad som yttrats. Jag vill på det varmaste instämma i de synpunkter, som herrar Lindhagen och Åkerlund framfört i denna fråga, därför att jag tycker, att det är icke rätt, att utlänningar skola tillägna sig våra stora och rika naturtillgångar. Men jag vill dock uttala, att jag icke tror, att man behöver befara, att denna undersökning skulle giva det resultat, som de fruktat för. Ty jag anser, att denna undersökning ger bra litet, och jag beklagar, om en undersökning av detta slag skulle giva ett så dåligt resultat, ty det är en alltför viktig fråga att lägga på lösan sand. Det behöves en grundlig undersökning, och även om det skulle kosta mera samt ett års uppskov, anser jag dock i alla fall saken vara så viktig, att frågan icke bör byggas på så lös grund som föreslagits. Det är av intresse för saken, som jag gjort det yrkande, jag tillåtit mig göra.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Jag ber dock få erinra kammaren om att detta förslag icke är byggt på — vad herr Ekerot talade om — lösan sand. Det är byggt på undersökningar och utredningar, som verkstälts av på detta område fullt kompetenta personer. Och jag vill säga herr Ekerot, att även å det håll, varifrån det i början gjordes motstånd mot detta förslag, nämligen från svenska mosskulturföreningen, har man nu kommit på det klara med, att denna metod är väl värd att komma till användning, och att man sålunda bör göra en undersökning just med tillämpning av densamma.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

Vad beträffar detta märkliga tal om utlänningarna, att denna fråga skulle ha något att göra med deras förvärv av fast egendom i vårt land, kan jag ännu icke inse sammanhanget i detta. Jag får framhålla, att det får sökas andra vägar — och det finnes andra vägar för att hindra detta — än att vi fortfarande skulle leva i okunnighet om vad vi äga. Kungl. Maj:t har också vid ett och annat tillfälle sagt nej till framställning från utlänning om rätt att besitta fast egendom här i landet. Jag tror att man på lagstiftningens väg kan råda bot mot detta, och att man icke bör sammanblanda dessa frågor.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Här har nu föredragits punkt 81, men såsom herrarna märka, innefattar denna punkt två moment, moment a) och moment b), vilka båda moment äro av alldeles olika beskaffenhet, i det att moment a) handlar om mossar i allmänhet och moment b) om endast statens mossar. Här har nu hela diskussionen rört sig blott om moment a), det vill säga om undersökningen av landets mossar i allmänhet, och i den punkten ha ju meningarna varit ganska olika. Däremot skulle jag tro, att det väl knappast finnes någon, som skulle vilja avslå den framställning, som innefattas i moment b), eller att en undersökning må ske och en förteckning må upprättas över staten tillhöriga mossar. Det är ju av ofantligt stor vikt, att vi få reda på, huru stor tillgången på statens mossar egentligen är och beskaffenheten av densamma, så att vi därefter skola kunna beräkna, huru de olika mossarna må användas.

Jag utgår således ifrån, att det icke gärna kan vara möjligt annat, än att kammaren, åtminstone dess övervägande flertal, vill vara med om, att en förteckning över statens mossar upprättas, ett förslag, som jag inom parantes sagt anser vara bland de bästa på hela denna huvudtitel. Detta gör, att jag för min del vill, herr talman, hemställa, att voteringen uti denna punkt må uppdelas, så att vi först få rösta om moment a) och sedan särskilt om moment b). Beträffande moment a) ha, som sagt, olika yrkanden framställts; beträffande moment b) vill jag på det allra livligaste yrka bifall till utskottets hemställen.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag har förut yrkat avslag å utskottets hemställan i denna punkt, men jag ber nu att få ändra detta mitt yrkande därhän, att jag yrkar avslag endast å utskottets hemställan i moment a), men däremot bifall till dess hemställan i moment b).

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag skall be att få instämma i det yrkande, som herr Lindhagen här senast framställt.

Herr Hamilton: Jag tror icke, att det går för sig att dela upp frågan så, som herr Zetterstrand här föreslagit, då de båda momenten i denna punkt stå i ett mycket nära samband med varandra, ty utan att den i moment a) omnämnda undersökningen göres, lär väl icke heller den i moment b) omförmälda kunna verkställas. Jag ber därför att få yrka bifall till såväl moment a) som moment b) uti denna punkt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Med anledning av det yrkande, som herr Zetterstrand här framställt, torde jag böra nämna, att, såvitt jag kan finna, äro dessa båda undersökningar så intimt förbundna med varandra, att den undersökning av statens mossar, som här är ifrågasatt, är grundad på, att en undersökning av landets torvtillgång i den omfattning här föreslagits kommer till stånd. Det är nämligen meningen, att statens torvtjänstemän skulle medfölja och samarbeta med geologiska undersökningens tjänstemän. Dessa skulle ha att göra den stora linjeundersökningen, och när man komme till någon statens mosse, skulle en noggrannare undersökning äga rum genom torvtjänstemännen, så att man finge besked om och närmare utrett just storleken och beskaffenheten av mossen i fråga. Såvitt jag förstår, kan icke den senare av dessa undersökningar företagas, utan att även den förra, d. v. s. själva linjetaxeringen, samtidigt försiggår.

Herr Åkerlund: Jag kan nu för min del icke inse, att det är nödvändigt att ovillkorligen sammanknipa en undersökning av statens mossar med en undersökning av de enskildas, men herr statsrådet har naturligtvis bättre reda på den saken än jag. Jag finner emellertid ärendet vara av den yttersta vikt, såsom jag förut tagit mig friheten säga, och efter vad som nu förekommit, ber jag därför att få återtaga mitt instämmande i det av herr Lindhagen nyss framställda yrkandet och att i stället få vidhålla mitt första yrkande, eller avslag å förslaget i dess helhet.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talman beträffande vart och ett av de ämnen, som avsågos uti

de båda momenten av utskottets hemställan, givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning, fattade kammaren ifråga om vart och ett av nu omförmälda ämnen beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Punkterna 82—85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—90.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—99.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om landsting av bestämmelse angående inskränkning i visst fall av tjänstgöringstiden för landstingsmän och deras suppleanter; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3 b), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg samt Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda äskanden i vad avser Sveriges representation i Ryssland; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd för järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Åtrans station;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel;

nr 15, angående förslag till nya stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän;

nr 16, angående uppförande av nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Kristianstad m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion om utbetalande till skulptören Sven Andersson av 6,000 kronor ur förslagsanslaget till riksdagskostnader; och

nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till förordning angående viss anmälnings- och uppgiftsskyldighet vid yrkesmässig förmedling av utländsk kredit;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, på grund av Första kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av herr Bäckströms motion, nr 19, om skärpning av bestämmelserna för antagande av släktnamn; samt

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av herrar Olaussons och Wallentins motion nr 160, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sänkning av frakterna för vissa slag av färsk fisk.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ström</i>		under 2 dagar fr. o. m. den 7 mars.
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 2 » »	» 6 » och
» <i>Lundblad</i>	» 2 » »	» 6 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,42 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.

Fredagen den 7 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 nästlidna februari och den 1 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående lektorn vid lantbruksinstitutet vid Ultuna P. E. Ullbergs lönetursrätt;

angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet;

angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skomakaren Carl Gustaf Carlson från Trosa; och

med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 26 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10 och 11 samt statsutskottets utlåtanden nr 3 b) och 21.

§ 4.

Vid härfpå skedd föredragning av bankoutsiktets memorial, nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel, blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna av kamraren godkända.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet bankoutsiktets utlåtanden nr 15—18, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 och Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till

Interpellation.

Herr Bogren, som yttrade: Herr talman! Den 8 oktober 1912 utfärdade statens försäkringsinspektion ett cirkulär till samtliga här i landet varande brandförsäkringsanstalter, i vilket cirkulär dessa anstalter förständigas att till inspektionen lämna årliga uppgifter över sin verksamhet enligt cirkuläret åtföljande formulär. Dessa formulär äro av den art och mångfald, att det erfordras en viss grad av försäkringsteknisk bildning för att använda dem enligt åtföljande promemoria, och användandet åter förutsätter en synnerligen detaljerad bokföring. Huvudformulären för de äskade uppgifterna äro 5: B, B I, B II, B III och B IV. B II, som utgör en bilaga till B I, skall i sin tur åtföljas av eventuellt ej mindre än 185 bilagor etc. Alla dessa bilagor med sina underbilagor måste för den icke försäkringstekniskt bildade te sig som ett fullständigt virrvarr, och etdera måste bliva följden, antingen skall varje brandförsäkringsanstalt anställa ett försäkringstekniskt utbildat biträde i och för lämnandet av dessa uppgifter, eller ock bliva dessa såsom statistiskt material mer eller mindre värdelösa.

Försäkringsinspektionen säger, att ändamålet med de efter dessa formulär insamlade uppgifterna är att få fram en sund utveckling av brandförsäkringsväsendet, varför alla i riket arbetande brandförsäkringsbolag måste årligen till försäkringsinspektionen inlämna i cirkuläret påpekade uppgifter. Inspektionen erkänner själv, att dess förslag till uppgifter »är vidlyftigt», ja, att »många skola finna det vara allt för vidlyftigt». Försäkringsbolagen hava fått rätt att till försäkringsinspektionen inkomma med yttrande över förslaget före utgången av april månad 1913; men vad hänsyn, som kommer att ägnas dessa yttranden, omnämnes ej i cirkuläret.

Detta cirkulär har bland intressenterna i de mindre försäkringsbolagen överallt i landet väckt farhågor och bekymmer, och den allmänna uppfattningen synes vara, att föreskrifterna i det samma äro ägnade att omöjliggöra dessa bolags fortsatta verksamhet. Dessa mindre brandförsäkringsbolag, vilka alltid äro byggda på kooperativ grund, äro dock av mycket stor betydelse för den svenska brandförsäkringsrörelsen, vilket framgår av en tabell, som jag tillåtit mig uppställa över de här i riket vid 1911 års slut verkande brandförsäkringsbolagen. Dessa bolag kunna indelas i följande grupper: aktiebolag, dels inhemska, dels 17 utländska, större ömsesidiga brandförsäkringsbolag och mindre sådana, såsom 23 länsbolag, ett i varje län utom i Gottlands län, samt 366 socken-, pastorats- eller häradsbolag. Samtliga dessa bolag svarade vid nämnda års slut för en försäkringssumma av

15,422,010,000 kronor. Av denna summa kom något mer än hälften på aktiebolagen, medan de större ömsesidiga bolagen svarade för 2,691,673,000 kronor, länsbolagen för 2,516,053,000 kronor, och de små sockenbolagen svarade för 1,770,574,000 kronor.

I premier uppbyro aktiebolagen mer än hälften av alla brandförsäkringspremier, nämligen 28.836,000 kronor, medan de ömsesidiga bolagen uppbyro 13,372,000 kronor. Premierna voro ock i de förra rätt höga, nämligen från 3,0 till 3,7 promille, medan de i länsbolagen utgjorde från 0,5 till 3,0 promille. Av de 366 små sockenbolagen gjordes ingen utdebitering i 200 bolag, medan i de återstående utdebiterades från 0.2 till 5,2 promille, beroende naturligtvis på bland annat de billigare förvaltningskostnader, som dessa ömsesidiga bolag hava i jämförelse med de stora länsbolagen.

Dessutom framgår av tabellen, att den ursprungliga försäkringsformen i vårt land är den ömsesidiga. Dessa ömsesidiga försäkringsbolag bildades under tiden 1746—1899, 1801—1889 och 1815—1910, då däremot aktiebolagens tillkomst här i vårt land är av jämförelsevis mycket ungt datum.

Då härav framgår, att den ömsesidiga bolagsformen är för brandförsäkringen hos oss den ursprungliga, att dessa bolag med den respektabla försäkringssumman av 6,978,300,000 kronor, utgörande ej långt ifrån hälften av alla försäkrade värden, omfatta det ojämförligt stora flertalets försäkrade egendom, så kallade småförsäkringar; då dessa bolag, även de minsta, av vilka några ha existerat i mer än 100 år, städse burit sina risker och fullgjort sina förpliktelser mot försäkringstagarna, och slutligen då försäkringsavgifterna inom dessa bolag äro ojämförligt billigare än i de stora aktiebolagen med deras ansevärdiga förvaltningskostnader, så torde det vara mycket obetänksamt att vidtaga någon åtgärd, som innebär ett hinder för dessa ömsesidiga bolags fortsatta verksamhet, och ännu värre vore det, om denna verksamhet rent av äventyrades, något som endast kunde lända de stora aktiebolagen till gagn.

Det kan slutligen sättas i fråga, om, såsom försäkringsinspektionen säger, »åstadkommandet av en statistik, vilken kan användas som underlag för en sund brandförsäkring», kräver en så stor och svårhanterlig apparat som den här föreslagna. Statistiken är något både nödigt och gott, men det goda kan missbrukas, så att det leder till onödigt mångskriveri och allt för stor tjänstemannapersonal på en del ämbetsverk.

Med anledning av här angivna antydningar anhåller jag, herr talman, om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

Anser herr statsrådet det *nödigt* och *nyttigt* att åläggas här

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation.
(Forts.)

i landet verkande brandstodsbolag sådan uppgiftsskyldighet som den i försäkringsinspektionens ovannämnda cirkulär föreslagna?

Om så skulle anses vara nödigt rörande ut- och inländska aktiebolag och tilläventyrs de större ömsesidiga försäkringsbolagen, anser ej herr statsrådet, att de mindre ömsesidiga försäkringsbolagen böra befrias från de krav, som i nämnda cirkulär framställas, och bibehållas vid sin nuvarande uppgiftsskyldighet till försäkringsinspektionen?

Denna anhållan bifölls av kammaren.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av inom båda kamrarna väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åvägabringande av en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens småskolor och folkskolor.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Grimbo under 4 dagar fr. o. m. den 8 mars och
» *Hallén* » den 8 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.